MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

DONATA MASKALIOVIENĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĘSTINĖS STUDIJOS

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA TEIKIANT PARAMĄ SMURTĄ PATYRUSIOMS MOTERIMS LIETUVOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *prof. dr. Leta Dromantienė*

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS 6
1. SMURTO PRIEŠ MOTERIS TEORINIAI ASPEKTAI IR PRAKTINĖ SITUACIJA 9
1.1. Smurto prieš moteris samprata ir kilmė 9
1.2. Smurto prieš moteris paplitimas 13
1.3. Smurtą patyrusių moterų poreikiai 17
2. SMURTO PRIEŠ MOTERIS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS 20
2.1. Teisinis reglamentavimas Lietuvoje 20
2.2. Tarptautinis teisinis reglamentavimas 27
3. PAGALBOS MOTERIMS ORGANIZAVIMO IR TEIKIMO STRUKTŪRA 31
3.1. Nevyriausybinių organizacijų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklos apžvalga 31
3.2. Tarpžinybinė kompleksinė pagalba moterims patyrusioms smurtą 33
3.3. Užsienio valstybių patirtis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 36
4. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLOS TEIKIANT PARAMĄ SMURTĄ PATYRUSIOMS MOTERIMS LIETUVOJE, EMPIRINIS TYRIMAS 39
4.1. Empirinio tyrimo metodika ir metodologija 39
4.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė 41
IŠVADOS 60
KLAUSIMAI TOLESNEI MOKSLINEI DISKUSIJAI 62
LITERATŪROS SĄRAŠAS 63
SANTRAUKA 68
SUMMARY 70
PRIEDAI 72

LENTELĖS

1 lentelė. Psichologinės agresijos teorijos 12
2 lentelė. Smurtą patyrusios moterys 2004-2014 m 16
3 lentelė. Bendroji tyrimo dalyvių charakteristika 42
P1 lentelė. Moterų, patyrusių smurtą poreikiai 73
P2 lentelė. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 74
P3 lentelė. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims veiksmingumas 77
P4 lentelė. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras 78
P5 lentelė. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras bei prieinamumas 79
P6 lentelė. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims efektyvumo vertinimas 79
P7 lentelė. Paslaugų teikimo problemos smurtą patyrusioms moterims 80
P8 lentelė. Gerosios patirties aptartis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 83
P9 lentelė. Socialinės inovacijos teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 85
P10 lentelė. Informacijos kanalai, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklą 85

PAVEIKSLAI

1 pav. Smurto rūšys ir jam priskiriamas būdingas elgesys 10
2 pav. Moterys, patyrusios fizinį ir (ar) seksualinį smurtą 14
3 pav. Moterys, patyrusios fizinį ir (ar) seksualinį smurtą ES pagal valstybes 15
4 pav. Pranešimai apie smurtą ir priimti procesiniai sprendimai 17
5 pav. Smurto prieš moteris pasekmės 18
6 pav. Specializuotos pagalbos centro, teikiančio specializuotą kompleksinę pagalbą asmenims, patyrusiems smurtą veikla 35
7 pav. Moterų, patyrusių smurtą poreikiai 43
8 pav. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 44
9 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims veiksmingumas 47
10 pav. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras 48
11 pav. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras bei prieinamumas 50
12 pav. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims efektyvumo vertinimas 51
13 pav. Paslaugų teikimo problemos smurtą patyrusioms moterims 53
14 pav. Gerosios patirties aptartis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 55
15 pav. Socialinės inovacijos teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims 56
16 pav. Informacijos kanalai, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklą 58

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Nevyriausybinė organizacija – nuo valstybės ir savivaldybių institucijų nepriklausomas, savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba tik religijos tikslų įgyvendinimas (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas Nr. XI-1425, 2011 05 26).

Socialinės paslaugos - yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime (Socialinių paslaugų įstatymas Nr. X-493, 2006 01 19).

Smurtas – vieno žmogaus (žmonių grupės) prievartos veiksmas prieš kitą žmogų (žmonių grupę), iš to turint kokios nors naudos ar pasitenkinimo (Kučinskas ir Kučinskienė, 2000 p. 144).

Specializuotos pagalbos centras – viešąsias funkcijas atliekanti institucija, teikianti specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą patyrusiems asmenims (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas Nr. XI-1425, 2011 05 26).

Specializuota kompleksinė pagalba smurtą patyrusiems asmenims – specializuotos pagalbos centrų teikiama kompleksinė pagalba smurto artimoje aplinkoje atveju įveikiant kritinę būklę, specializuota psichologo, teisinė ir kita pagalba (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas Nr. XI-1425, 2011 05 26).

ĮVADAS

Temos aktualumas. Smurtas prieš moteris – tema, kuri mūsų visuomenėje itin aktuali. Beveik kasdien per televiziją, kitas žiniasklaidos priemones tenka girdėti ar skaityti, kaip moterys kenčia nuo smurto, prievartos. Ir ši tema aktuali ne tik Lietuvoje – problema aktuali visame pasaulyje. Kovoti prieš smurtą stengiamasi ne tik smerkiant tokį elgesį, bet ir teisiniais būdais. Europos Taryba 2007 metus buvo paskelbusi smurto prieš moteris metais, taip stengdamasi atkreipti visų dėmesį, kad tai iš tiesų nemenka problema, kurią privaloma spręsti. 2011 metų gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, o 2014 m. gegužės 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014-2020 metų programą. Pirmieji krizių centrai pradėti steigti 1996 m. į kuriuos gali kreiptis patyrusios smurtą ir nukentėjusios moterys bei gauti kvalifikuotą kompleksinę pagalbą. Šiuo metu Lietuvoje socialinę ir psichologinę pagalbą moterims teikia 47 centrai.

Temos ištirtumas ir naujumas.

Organizacijoms, kurios teikia pagalbą nuo smurto nukentėjusioms moterims yra skiriamas tam tikras dėmesys Lietuvos ir užsienio mokslinėje literatūroje.

D. Linn ir M. Linn (2003) akcentavo, kad dvasinių žaizdų gydymo procesas, pereinantis tam tikras stadijas, pvz: neigimas, pyktis, derėjimasis, depresija, susitaikymas tampa svarbiu aspektu smurtą patyrusio asmens gyvenime. Žmogus pasirengęs priimti jam svarbius sprendimus, pokyčiams asmeniniame gyvenime yra tada, kai pasiekia susitaikymo etapą.

Smurto prieš moteris priežastis ir prevenciją tyrinėjo M. Gustainienė (2005). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dažniausios smurto prieš moteris priežastys yra vyro girtuokliavimas, nepritekliai, vaikų auklėjimas, nuolatinis žeminimas.

Rekomendacijos, kaip padaryti visuomenę saugesnę ir užkirsti kelią smurtui, naudingos ir institucijoms ir individams. Smurto priežastis, smurtą traktuojant kaip socialinę problemą, aiškino A. Giddens (2005).

Traumos ir dvasinių žaizdų gydymo modelius aptarė J. L. Herman (2006), kuri rašė, kad baisiausios mums – kitų žmonių sukeltos kančios. Jos palieka skaudžiausius pėdsakus, nes tuomet susiduriame su kitų žmonių pikta valia ir brutalia jėga, kurią jie naudoja prieš mus.

Smurto prevenciją taip pat tyrinėjo J. Gilligan (2007), kuris siūlė efektyvias smurto prevencijos priemones ir naujai pažvelgė į smurto problematiką.

Organizacijų, teikiančių paslaugas ir paramą nukentėjusioms nuo smurto moterims, sistemą analizavo R. Uscila (2007), kuris nustatė, kad minėtos organizacijos yra vienos iš profesionaliausių ir gausiausių nevyriausybinių organizacijų sektorių Lietuvoje.

Teisinę smurto šeimoje problematiką analizavo I. Michailovič (2012). Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo ypatumus analizavo J. Gulbickaja (2013), tuo tarpu S. Zaksaitė (2014), nagrinėdama apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje klausimus nustatė, kad dėl teisinio reglamentavimo stokos, subjekto, atsakingo už smurto artimoje aplinkoje prevenciją, stokos, dėl specialių techninių priemonių, kurios turėtų būti prieinamos policijos pareigūnams, trūkumo aukų teisės nepakankamai užtikrinamos. Lietuvoje buvo atlikta keletas tyrimų, kuriuose siekiama išsiaiškinti paslaugas teikiančių organizacijų pagalbą, smurtą patiriančioms moterims.

D. Tureikytė ir kt. (2008), atliko tyrimą „Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas“, kuriame tyrimo ekspertai tyrė pagalbos būdus, smurtą šeimoje patiriančioms moterims. Tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiau kaip trečdalis smurtą patyrusių moterų niekada nesikreipė pagalbos. Beveik 20 procentų visų sociologiniame tyrime dalyvavusių moterų žino konkrečias pagalbos organizacijas ir jų kontaktus, didžioji dalis – 62 procentai yra girdėjusios apie tokias organizacijas, tačiau tiksliai nežino, kur kreiptis, 19 procentų nėra nieko girdėjusios.

Smurtą šeimoje patyrusių moterų resocializaciją krizių centre tyrė I. Dirgėlienė ir O. Jundulaitė (2011). Tyrimo rezultatai parodė, kad smurtą šeimoje patyrusios moterys geba sėkmingai resocializuotis krizių centre. Trauminius įvykius išgyvenusių moterų savigarba būna pažeista bejėgiškumo, kaltės, pažeminimo, patirčių, jos abejoja savimi ir kitais. Joms labai svarbu yra palaikymas, saugumo jausmo suteikimas, supratimas, paramos, išklausymas bei galios atkūrimas, kad ji galėtų jaustis atsakinga už save ir savarankiškai priimti sprendimus. Iš bejėgių, uždarų, kaltinančių save ir kitus, jos tampa drąsiomis, laisvomis, savimi pasitikinčiomis, savarankiškomis.

V. Aguonytė ir kt. (2013) atlikę tyrimą „Pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims“ nustatė, kad daugiausia teikiamos informavimo, psichologo bei socialinio darbuotojo konsultavimo ir tarpininkavimo paslaugos. Suteiktą pagalbą moterys vertino teigiamai.

Taigi problema mokslininkų yra plačiai nagrinėta, tačiau ir šiomis dienomis ji nepraranda aktualumo, nes smurto aukų skaičius kasmet auga.

Smurtą patiriančioms moterims būtina specializuota kompleksinė pagalba, apimanti visų pirma jų pilietinį įgalinimą, psichologinį, teisinį bei socialinį informavimą, konsultavimą ir palaikymą, tarpininkavimą institucijose, neretai ir reikalingų dokumentų surašymą.

Šiandienos patirtis rodo, jog kompleksinės pagalbos moterims patyrusioms smurtą teikimas tiek teoriniame, tiek praktiniame lygmenyje nėra plačiai nagrinėtas.

Mokslinė problema: prieštaravimas tarp paramos teikimo priemonių moterims patyrusioms smurtą ir pagalbos veiksmingumo.

Probleminiai tyrimo klausimai:

Kaip organizuojamas įvairių sričių specialistų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims, darbas?

Kokios paslaugos teikiamos smurtą patyrusioms moterims?

Su kokiomis problemomis susiduria įvairių sričių specialistai dirbdami su smurtą patyrusiomis moterimis?

Kokius veiklos organizavimo nevyriausybinėse organizacijose aspektus reikėtų tobulinti, kad parama smurtą patyrusioms moterims taptų efektyvesnė?

Tyrimo objektas: Nevyriausybinių organizacijų veikla Lietuvoje, teikiant paramą moterims patyrusioms smurtą.

Darbo tikslas: Išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų veiklą, teikiant paramą moterims patyrusioms smurtą.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti teorinius smurto prieš moteris aspektus ir praktinę situaciją Lietuvoje.
2. Aptarti smurto prieš moteris teisinį reglamentavimą.
3. Išanalizuoti pagalbos moterims organizavimo ir teikimo struktūrą.

4. Atlikti empirinį tyrimą, siekiant ištirti nevyriausybinių organizacijų veiklą teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje ir pateikti klausimus tolesnei mokslinei diskusijai.

Darbo metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė, atlikta siekiant aptarti teorinius smurto prieš moteris aspektus, smurto prieš moteris teisinį reglamentavimą ir išanalizuoti pagalbos moterims organizavimo ir teikimo infrastruktūrą.

2. Kokybinis tyrimas. Pusiau struktūruoti individualūs interviu atlikti, siekiant atskleisti Nevyriausybinių organizacijų veiklą Lietuvoje, teikiant paramą moterims patyrusioms smurtą.

1. SMURTO PRIEŠ MOTERIS TEORINIAI ASPEKTAI IR PRAKTINĖ SITUACIJA

Šiame skyriuje nagrinėjama smurto prieš moteris samprata ir kilmė, paplitimas, smurtą patyrusių moterų poreikiai.

1.1. Smurto prieš moteris samprata ir kilmė

Smurtas – viena iš labiausiai paplitusių problemų šiandieninėje visuomenėje. Smurtas ir prievarta lydi visą žmonijos istoriją. Įvairiuose istoriniuose šaltiniuose, literatūroje aprašyti šio reiškinio aspektai.

Smurtas prieš moteris, kaip socialinis reiškinys, egzistavo visose visuomenėse ir valstybėse, visais laikais. Daugumos autorių nuomone (Pavilionienė, 1998; Kanopienė, 2001; Gilligan, 2002; Elshtain, 2002; Johnson 2003; Miškinis 2003), socialinėje struktūroje, kurioje lyčių nelygybė lemia papročių, tradicijų, pažiūrų, įpročių ir vertybių visumą slypi smurto prieš moteris kilmė.

Pasak S. Vidrinskaitės (1997) smurtas – tai šiurkštūs veiksmai, fizinė jėga sukelianti skausmą ar ribojanti nukentėjusiojo laisvę.

M. Gustainienė (2005) teigia (cit. pagal Kučinskas ir Kučinskienė, 2000), kad „smurtas – vieno žmogaus (žmonių grupės) prievartos veiksmas prieš kitą žmogų (žmonių grupę), iš to turint kokios nors naudos ar pasitenkinimo“.

S. Perttu ir V. Kaselitz (2006) smurtą apibūdina kaip kontrolės naudojimą ir galios piktnaudžiavimą kito asmens atžvilgiu.

Valstybinėje Smurto prieš moteris mažinimo strategijoje (2006), smurtas šeimoje apibrėžiamas kaip „visi tyčiniai fiziniai, psichologiniai, ekonominiai, seksualiniai vieno šeimos nario – dažniausiai vyro veiksmai kito šeimos nario – dažniausiai moters atžvilgiu, jeigu šie veiksmai pažeidžia jos kaip pilietės ir asmens, konstitucines teises ir laisves bei sukelia jai ekonominę, fizinę, psichinę ar moralinę žalą. Smurtas šeimoje nepriklauso nuo socialinės padėties, religijos, seksualinės orientacijos arba etninės kilmės. Smurtą šeimoje gali patirti abiejų lyčių atstovai, tačiau absoliuti dauguma smurto šeimoje aukų yra moterys.“ (Valstybinė smurto prieš moteris mažinimo strategija, 2006). Taigi vadovaujantis šiuo teisės aktu, yra išskiriamos trys smurto rūšys:

- Fizinis smurtas;
- Psichologinis smurtas;
- Seksualinis smurtas.

Fizinis smurtas - tai tyčinis, prieš moters valią jos organizmui daromas fizinis poveikis, kuriuo siekiama sukelti fizinį skausmą bejėgišką būklę, padaryti žalą sveikatai ar atimti gyvybę.

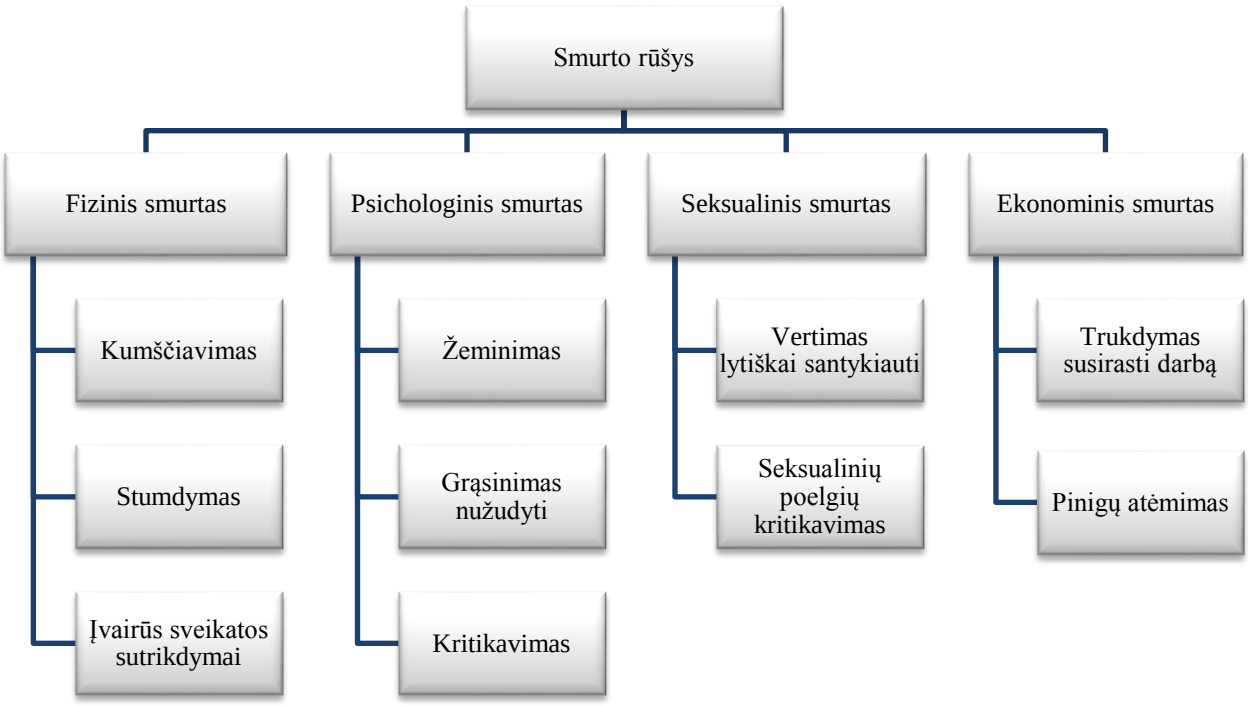
Psichologinis smurtas - tai sąmoningas, pavojingas, tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, kuris verčia baimintis, kad dėl tolesnių grasinančiojo veiksmų ar neveikimo atsiras neigiamų padarinių.

Seksualinis smurtas - tai kėsinimasis į seksualinio apsisprendimo laisvę.

Užsienio šalių mokslinėje literatūroje be šių trijų smurto rūšių nurodoma dar viena smurto šeimoje forma - ekonominis smurtas.

Ekonominis smurtas – tai finansinė priklausomybė, kuri pasižymi tuo, kad smurtautojas stengiasi išlaikyti auką finansiškai nuo jo priklausomą.

Pasak N. Dirsienės ir V. Reikertienės (2008), „smurtas šeimoje suprantamas kaip agresyvus fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas, ar kitas nusikalstamas elgesys, pasireiškiantis artimiausioje žmogaus aplinkoje, t.y. namų ar šeimos ribose, kai auka ir smurtautojas susiję artimais arba giminystės ryšiais. Smurtas šeimoje pasireiškia agresyviu elgesiu, kuriuo bandoma kontroliuoti kito šeimos nario mintis, įsitikinimus ir elgesį arba bausti jį už bandymą pasipriešinti, atsispirti kontrolei. Dažnai kito žmogaus kontroliavimas pasiekiamas per įbauginimą, jėgos naudojimą.“ (Dirsienė ir Reikertienė, 2008, p. 18).

1 pav. Smurto rūšys ir jam priskiriamas būdingas elgesys

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis N. Dirsienės ir V. Reikertienės „Smurtinio elgesio keitimo metodika“, (2008)

Tarptautiniu mastu smurto samprata pateikiama Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtoje Smurto prieš moteris panaikinimo deklaracijoje (1993). Šioje deklaracijoje teigiama, kad „smurtas prieš moteris reiškia bet kokį smurto aktą prieš lytį, kuris sukelia arba gali sukelti moterims fizinę, lytinę ar psichologinę žalą bei kentėjimą, taip pat reiškia grasinimus atlikti tokius veiksmus, prievartą arba despotiškai atimti laisvę tiek visuomeniniame, tiek privačiame gyvenime“ (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos smurto prieš moteris panaikinimo deklaracija, 1993).

Mokslinėje literatūroje pateikiamos kelios skirtingos smurto sampratos. V. Kučinskas ir R. Kučinskienė (2000) teigia, kad „smurtu turi būti laikomas vieno asmens ar kelių asmenų grupės prievartinis fizinis veiksmas prieš kitą asmenį ar asmenų grupę“ (Kučinskas ir Kučinskienė, 2000), tuo tarpu K. Miškinis (2003) teigia, kad „smurtas gali pasireikšti ir psichologiniu aspektu, todėl smurtu laikoma šiurkšti psichologinė prievarta prieš kitą asmenį, kuria siekiama sukelti emocines kančias. Tokiu prievartos demonstravimu siekiama priversti kitą asmenį kentėti, taip parodant savo galią ir sukeliant aukai baimę nepaklusti“ (Miškinis, 2003).

S. Perttu ir V. Kaselitz (2006), kalbėdami apie smurto sampratą, labiau išryškina ir akcentuoja seksualinio smurto aspektus. Autoriai teigia, kad smurtas yra elgesio šablonas, kuris apibūdinamas galios piktnaudžiavimu ir kontrolės naudojimu ir kito atžvilgiu, dažniausiai intymių santykių kontekste vyro elgesys moters atžvilgiu. (Perttu ir Kaselitz, 2006).

Visgi kalbant apie smurtą svarbu suprasti ne tik, kas tai yra, bet ir iš kur ir dėl kokių priežasčių tai kyla, kas sąlygoja smurto atsiradimą – tik supratus priežastis, galima kovoti prieš smurtą, imtis ir tam tikrų prevencinių priemonių.

Smurto atsiradimo priežasčių įvairovę ir jų aktualumą aprašo sociologai, socialiniai darbuotojai. Pasak J. Jenkins (1997), smurtą dažniausiai gimdo smurtas. Smurtaujančiu asmeniu negimstama, smurto išmokstama, kas gali tapti nuolatiniu elgesio būdu. „Jis gali būti ir spontaniško pykčio išraiška dėl patirto pažeminimo, skriaudos, prievartos” (Jenkins, 1997, p. 96).

Pasak N. Dirsienės ir V. Reikertienės (2008) „smurtinis elgesys šeimoje nagrinėjamas kaip patologija, ekspresyvios įtampos išraiška, instrumentinė galia, palaikoma normų, išmokta elgsena ir žmogaus teisių problema. Smurto reiškinį kaip elgesį, sukeliantį kitam asmeniui skausmą ir kitas žalingas pasekmes, analizuoja psichologinės agresijos teorijos. Labiausiai paplitusios yra šios: instinktų, frustracijos - agresijos, socialinė kognityvinė ir socialinio mokymosi“ (Dirsienė ir Reikertienė, 2008, p. 28).

1 lentelė. Psichologinės agresijos teorijos

Psichologinės agresijos teorijos	Hipotezės, prielaidos ir teiginiai	Autoriai
Instinktų agresijos	Prielaida, kad agresyvus elgesys slypi pačioje žmogaus prigimtyje, todėl smurtinis elgesys šeimoje neišvengiamas.	Freudas, Lorenz
Frustracijos agresijos	Hipotezė, jog agresija yra įtemptos emocinės būsenos, nusivylimo padarinys, atsirandanti tada, kai negalima patenkinti kokių nors poreikių, įveikti sunkumų, realizuoti tikslų.	Dollardas
Socialinė kognityvinė	Žmogaus elgesys priklauso nuo informacijos apdorojimo, kai ji perdirbama adekvačiai, tada žmogus demonstruoja socialiai kompetentingą elgesį. Agresyvaus elgesio pasireiškimą lemia įvairūs informacijos perdirbimo iškraipymai.	Dodge
Socialinio mokymosi	Kaip kitos socialinio elgesio formos, agresija yra išmokstama ir naudojama. Ji sukelia ne tik vidines (nuobodulio atsikratymą, pritarimą sau ir pan.), bet ir išorines teigiamas pasekmes (aplinkinių pritarimą, materialinę naudą ir pan.). Tai savęs pastiprinimas, kuris atsiranda, dėl visuomenėje egzistuojančio prieštaringo agresyvaus elgesio vertinimo.	Bandura

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis N. Dirsienės ir V. Reikertienės „Smurtinio elgesio keitimo metodika“, (2008)

Apžvelgiant 1 lentelę, matome, kad skirtingi autoriai išskiria skirtingas agresijos hipotezes, prielaidas ir teiginius. Z. Freudas, K. Lorenz daro prielaidą, kad agresija yra įgimta ir ji yra neišvengiama, tuo tarpu J. Dollardas iškelia frustracijos agresijos hipotezę, kad agresija kyla esant nusivylimams, įtemptoms emocinėms būsenoms, kai žmogus negali pasiekti savo užsibrėžto tikslo. Socialinės kognityvinės teorijos autorius K. A. Dodge pateikia kitokią agresijos versiją, kad kai yra iškreipiama gaunama informacija, kyla agresijos pavojus.

A. Bandura teigia, kad agresija išmokstama jį modeliuojant, atkartojant ir stebint kitus asmenis.

Taigi, apibendrinant pateiktas smurto sampratas galima teigti, kad smurtas kiekvienu skirtingu atveju, skirtingame kontekste gali reikšti skirtingus veiksmus, tačiau visada šie veiksmai bus nukreipti prieš kitą asmenį, jo valią ir tais veiksmais visada bus siekiama neigiamų pasekmių, sukeliančių kančią ir skausmą. Smurto atsiradimo aiškinimo teorijų yra keletas ir tai parodo šio reiškinio sudėtingumą ir nevienalytiškumą – tiek smurto samprata, tiek jos atsiradimo priežastys gali būti aiškinami skirtingai. Visgi šiuose apibrėžimuose yra ir panašumų: visi autoriai pripažįsta, kad smurtas yra tam tikra prievarta, neigiami veiksmai kito, silpnesnio asmens atžvilgiu – būtent todėl, kad moterys (ir vaikai) pasižymi silpnesne fizine jėga, dažniausiai jos ir tampa smurto aukomis.

1.2. Smurto prieš moteris paplitimas

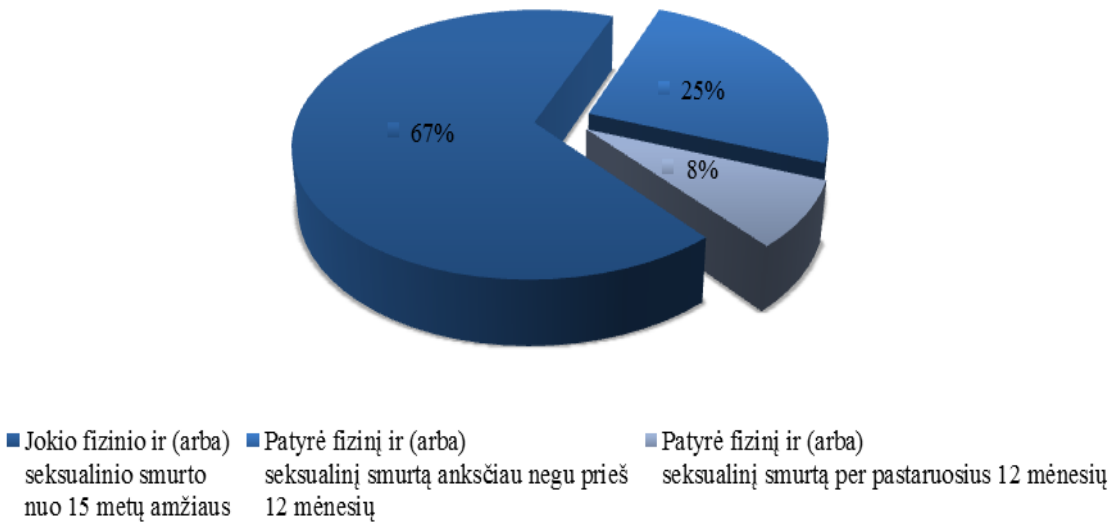
Lietuva kaupia ir sistemina statistiką apie moteris ir vyrus bei apie smurto šeimoje paplitimą. Esamai padėčiai nustatyti nepakankamai atliekama tyrimų ir analizės apie smurtą šeimoje. Lietuvos Respublikos Statistikos departamente užregistruojama tik nedidelė dalis visų smurto šeimoje atvejų, taip pat ne visi smurto šeimoje atvejai patenka į teisės pažeidimų statistiką. Visgi reikia pasakyti, kad išsiaiškinti tikrąjį smurto mastą yra gana sudėtinga - dauguma moterų, tapusių smurto aukomis, apie tai nepraneša nei teisėsaugos institucijoms, nei medicinos įstaigoms, nei socialinės pagalbos organizacijoms.

Pasak L. Stonienės ir kt. (2012), 1994 m. atliktas pirmas reprezentatyvus tyrimas apie smurtą Lietuvoje „Moteris Lietuvos visuomenėje“, kurio rezultatai parodė, kad 16 proc. moterų tėvų šeimoje patyrė fizinį smurtą, savo sukurtoje šeimoje smurtą patyrė 18 proc., o 20 proc. moterų patyrė pasikėsinimą išprievartauti (Purvaneckienė, 1995). Smurto prieš moteris reprezentatyvūs tyrimai Lietuvoje atlikti taip pat ir 1997 m., 2002 m., 2008 m. Tyrimo duomenimis 1997 m., 42,4 proc. ištekėjusių arba gyvenančių neregistruotoje santuokoje moterų bent kartą gyvenime patyrė sutuoktinio / partnerio fizinį, seksualinį smurtą arba joms buvo grasinta, 53,5 proc. praeityje santuokinius ryšius turėjusių moterų patyrė savo buvusio vyro / partnerio fizinį, seksualinį smurtą ar grasinimus (Purvaneckienė, 1999). N. Dirsienė (2002), atlikusi vyrų ir moterų apklausą, be smurto prieš moteris paplitimo, analizavo smurto suvokimo ir egzistavimo pripažinimo mastą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad 87 proc. Gyventojų pripažįsta, jog šalyje egzistuoja prievarta prieš moterį šeimoje. 56 proc. Respondentų, kaip prievartą prieš asmenį pripažįsta psichologinę prievartą. Vertinant smurto prieš moterį paplitimo duomenis, nustatyta, kad seksualinę prievartą patyrė 17 proc. apklaustų moterų, dažnai fizinę prievartą šeimoje patyrė 10 proc., retai – 25 proc. moterų. 80 proc.

tyrimo dalyvių nurodė patyrusios psichologinę, 20 proc. – ekonominę prievartą (Dirsienė, 2002).

Tyrimo „Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas“ (2008) duomenimis, 15 proc. ištekėjusių moterų patyrė smurtą šeimoje, taip pat 56 proc. išsiskyrusių ir savo šeimos nesukūrusių moterų. Šis reiškinys vertinamas kaip neigiamos šeiminio gyvenimo patirties rezultatas. J. Reingardės ir I. Tamutienės (2010) atlikto tyrimo apie smurto paplitimą tarp pagyvenusių (60–97 metų) moterų Lietuvoje duomenimis, 21,8 proc. moterų gyvenančių privačiame namų ūkyje, yra patyrusios smurtą. Dažniausiai patiriamas psichologinis smurtas (17,8 proc.), ekonominį smurtą patiria 9,5 proc., fizinį – 4,5 proc. tyrimo dalyvių. Pagrindinis smurtautojas yra vyras arba partneris (Reingardė ir Tamutienė, 2010).

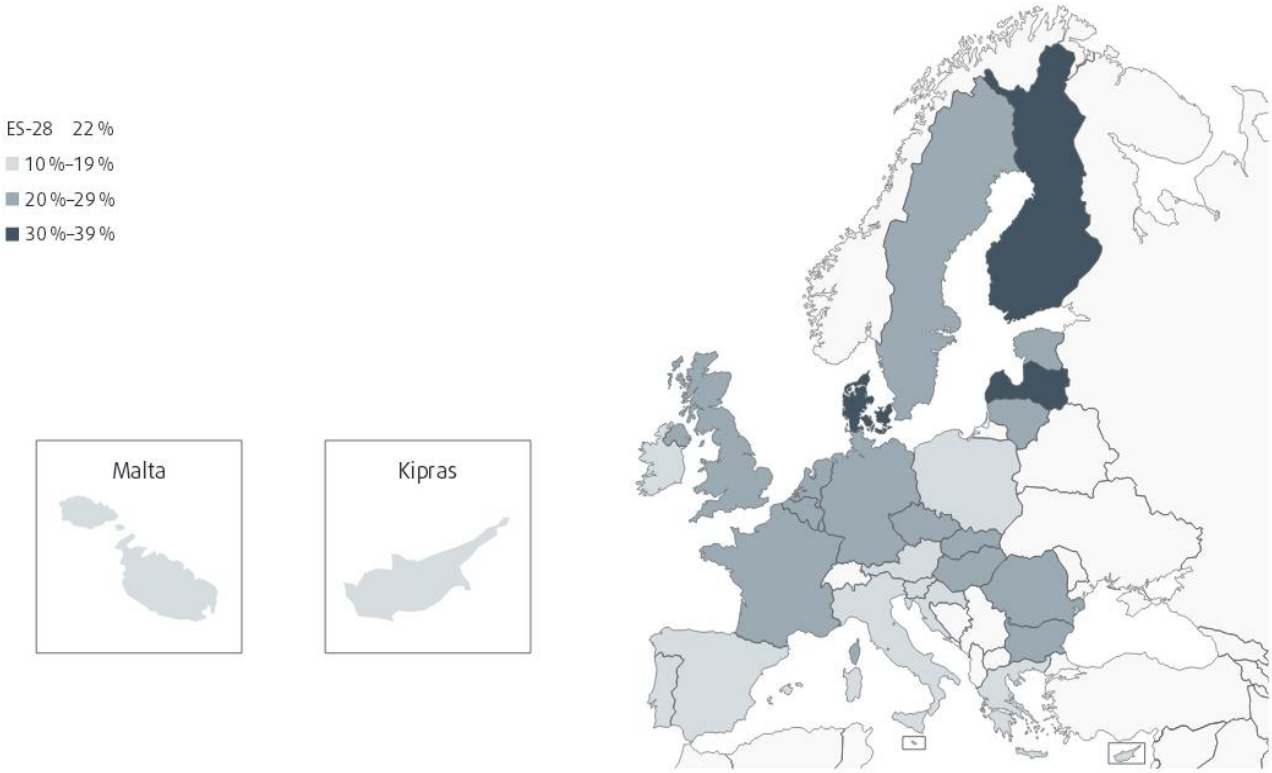
Kalbant apie smurto paplitimą Europos Sąjungos mastu, galima paanalizuoti ES masto apklausą „Smurtas prieš moteris“ (2014) ir jos rezultatus. Visose 28 Europos Sąjungos valstybėse narėse buvo apklausta 42000 moterų, vidutiniškai po 1500 moterų kiekvienoje valstybėje narėje, kurių amžius nuo 18 iki 74 metų. Tiriamosios buvo atrinktos atsitiktinės atrankos būdu. Per apklausų pokalbius buvo užduodami klausimai apie visų rūšių smurtą, vaikystėje patirtą viktimizaciją, seksualinį priekabiavimą ir persekiojimą. Apklausos rezultatai parodė, kad apie 33 proc. moterų yra patyrusios smurtą, o net 8 proc. moterų smurtą yra patyrusios visai neseniai, per pastaruosius 12 mėn. (2 pav.).

2 pav. Moterys, patyrusios fizinį ir (ar) seksualinį smurtą

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES masto apklausa „Smurtas prieš moteris“, (2012)

Atsižvelgiant į tai, kad apklausiamos buvo skirtingų ES valstybių moterys, nesudėtinga ir apžvelgti valstybes, kuriose moterys smurto patiria daugiausiai (3 pav.).

3 pav. Moterys, patyrusios fizinį ir (ar) seksualinį smurtą ES pagal valstybes
Šaltinis: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_lt.pdf

Taigi, kaip matyti iš 3 paveikslo, Lietuva gali būti priskirta prie valstybių, kur apie 20-29 proc. moterų yra patyrusios smurto atvejų. Labiausiai smurtą patiriančios moterys gyvena Latvijoje, Suomijoje, Danijoje, tačiau kalbant apie bendrą Europos situaciją iš pateikto žemėlapio matyti, kad smurto atvejai iš tiesų yra labai paplitę - didžioji dalis moterų kenčia nuo smurto.

Kalbant apie smurto mastą Lietuvoje, susiduriama su ta pačia problema - ne visos nukentėjusios moterys kreipiasi dėl patirto smurto. Dažniausia to priežastis yra baimė nukentėti dar kartą. Visgi remiantis oficialia statistika reikia pasakyti, kad kasmet skaičiai didėja, tačiau daryti vienareikšmiškos išvados, kad daugėja smurto atvejų prieš moteris negalima. Tikėtina, kad didesnis skaičius moterų dažniau kreipiasi į atitinkamas institucijas dėl patirto smurto.

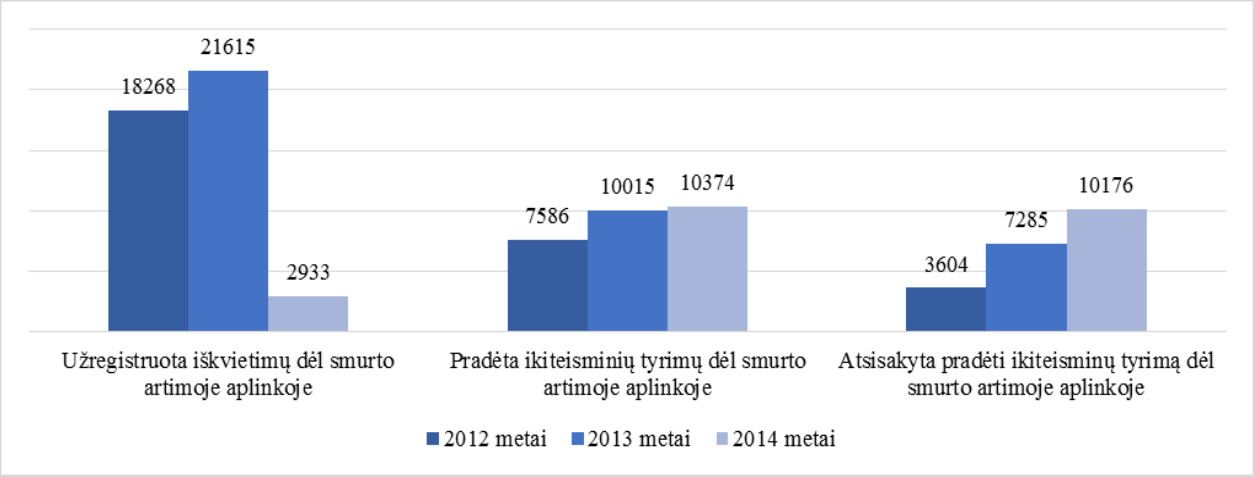
2 lentelė. Smurtą patyrusios moterys 2004-2014 m.

	Nukentėjo nuo sutuoktinio, partnerio ar sugyventinio										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Iš viso	**633**	**464**	**448**	**418**	**359**	**321**	**334**	**618**	**4582**	**5635**	**5325**
Kaime	220	201	202	166	158	131	155	247	1886	2506	2258
Nužudymas (BK 129–130 str.)	29	28	18	18	18	19	21	17	11	19	15
Sunkus sveikatos sutrikdymas (BK 135–136 str.)	20	7	9	9	10	8	7	6	5	7	3
Nesunkus sveikatos sutrikdymas (BK 138 str.)	209	85	184	149	137	102	93	128	264	145	75
Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 str.)	42	35	41	44	61	44	42	234	3683	4916	4742
Grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas (BK 145 str.)	101	124	97	100	55	81	91	143	610	571	508
Iššaginimas, seksualinis prievartavimas ar privertimas lytiškai santykiauti (BK 149-151 str.)	5	6	5	5	4	8	11	12	6	8	8

Šaltinis: parengta darbo autorės, pagal Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenis, (2004-2014)

2 lentelėje pateikiami duomenys remiasi praktika, kad Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas (2000) ir Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (1985) smurtaujantiems asmenims nustato teisinę atsakomybę, tačiau smurtas prieš moteris šeimoje nėra kvalifikuotinas kaip atskira nusikalstama veika. Smurto šeimoje atvejai dažniausiai kvalifikuojami pagal tai, kokie padariniai (pvz., fizinio skausmo sukėlimas, sveikatos sutrikdymas ir pan.) atsirado dėl šio teisės pažeidimo.

Visgi, kalbat apie bendrus pranešimus apie smurto atvejus Lietuvoje tenka konstatuoti, kad tik dėl maždaug pusės jų yra pradedami ikiteisminiai tyrimai (3 pav.). Tikėtina, kad to priežastimi galima būti sunkiai įrodomi smurto atvejai – tokie kaip psichologinis, ekonominis smurtas, dėl ko ir atsisakoma pradėti ikiteisminius tyrimus.

4 pav. Pranešimai apie smurtą ir priimti procesiniai sprendimai

Šaltinis: parengtas darbo autorės, pagal Policijos departamento prie VRM duomenis (2012-2014)

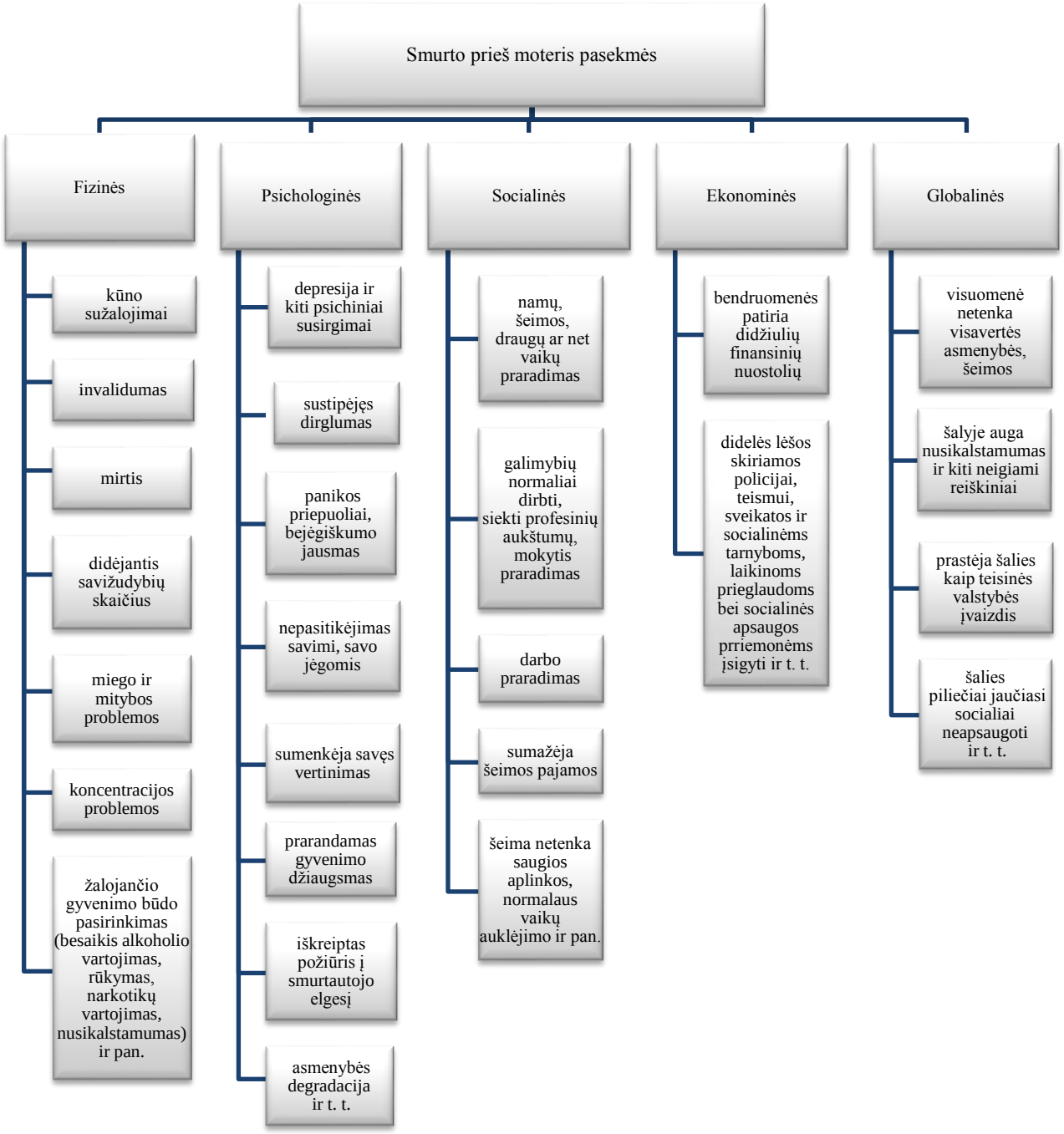
Apibendrinant galima teigti, kad smurtas prieš moteris yra gana paplitęs reiškinys tiek Europos Sąjungoje, tiek ir Lietuvoje. Statistiniai duomenys rodo, kad tokių atvejų daugėja, tačiau tikėtina, kad daryti vienareikšmiškos išvados, kad daugėja smurto atvejų prieš moteris, mes negalime: tiesiog galimai didesnis skaičius moterų dažniau kreipiasi į atitinkamas institucijas dėl patirto smurto.

1.3. Smurtą patyrusių moterų poreikiai

Smurtą patyrusios moters poreikiai yra itin glaudžiai susiję su smurto pasekmėmis. Visgi ko gero pagrindinis poreikis, kad ir kokį smurtą moteris būtų patyrusi, yra saugumas. Saugumas šiuo atveju gali būti užtikrinamas tik būnant atskirai nuo smurtautojo, nutraukus visus ryšius su juo.

Smurtą patyrusių moterų sprendimą likti su smurtautoju nulemia smurto šeimoje poveikis moteriai ir vaikams, jų saugumui bei poreikiams. Į šiuos faktorius būtina atsižvelgti siekiant ugdyti moterų savarankiškumą, įgalinti jas, kad pasiryžtų nutraukti santykius su smurtautoju. Labai svarbu įvertinti moters poreikius įvairiuose lygmenyse, tokiuose kaip gyvenamoji vieta, darbas, saugumas ir t. t. siekiant padėti moterims kurti gyvenimą be smurto. Svarbu reguliariai įvertinti rizikos lygį ne tik kritinės situacijos metu, bet ir aukai atsigaunant po išgyvento smurto. (Basinskaitė ir kt., 2011).

Tačiau kaip buvo minėta, pagrindinius poreikius nulemia ir patirto smurto pasekmės (4 pav.).

5 pav. Smurto prieš moteris pasekmės

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Metodinėmis rekomendacijomis, skirtomis prieglobstį smurto šeimoje aukoms teikiančių organizacijų darbuotojams ir savanoriams, (2007)

Kaip matome 4 paveiksle, smurto pasekmės – nuo fizinių iki globalinių. Fizinėms smurto pasekmėms priklauso ne tik kūno sužalojimai, vedantys į negalią ar net mirtį, bet ir miego ir mitybos sutrikimai, koncentracijos problemos, žalojančio gyvenimo būdo pasirinkimas. Psichologinės smurto pasekmės iššaukia ligas, tokias kaip depresija ir psichiniai

susirgimai, panikos priepuoliai, atsiranda bejėgiškumo jausmas, nepasitikėjimas savimi ir savo jėgomis, moteris praranda gyvenimo džiaugsmą, kas visa tai veda į asmenybės degradaciją ir pan. Socialinėms smurto pasekmėms būdinga namų praradimas, šeimos praradimas, netgi vaikų praradimas. Darbo praradimas mažina šeimos pajamas, tuo šeima netenka saugios aplinkos, negali normaliai auklėti vaikų ir pan. Ekonominės smurto pasekmės veda prie globalinių pasekmių, kuomet šalies piliečiai jaučiasi socialiai neapsaugotais ir pan.

Būtent dėl šių priežasčių, galima išskirti svarbiausius poreikius, patyrus smurtą, kurių užtikrinimas padėtų moterims, leistų joms išvengti ar kiek įmanoma labiau sušvelninti patirto smurto sukeltas pasekmes:

- Psichologinė pagalba: ji gali būti teikiama tiek telefonu, tiek ir atvykus į tam skirtus pagalbos centrus, kur tokią pagalbą nemokamai galėtų suteikti šios srities specialistai.
- Finansinė, socialinė parama: dažnai moterims su vaikais kenčiančioms šeiminį smurtą reikalinga pastogė. Išsprendus trumpalaikio prieglobsčio problemą, dažnai būtina ir kitokia pagalba, t. y. prieglauda, butas, moterų krizių centras, pastovus būstas, ilgalaikė medicininė priežiūra, finansinė parama.
- Pagalba turi būti teikiama ir smurtautojams. Dažnai teigiama, kad moterys bijo kreiptis dėl smurto todėl, kad žino, jog vėl turės grįžti į tą pačią aplinką, ir vėl susidurs su smurtautoju. Taigi tam, kad šios baimės būtų išvengta ir situacija būtų išspręsta iš esmės, pagalbos centrai turi dirbti ir su smurtautojais. Kai kuriose užsienio šalyse vykdomos specialiosios socialinės programos, kuriose smurtautojai privalo dalyvauti (dažniausiai teismo sprendimu). Dirbant su smurtautojais, pagalba orientuota į asmenybės ypatumų, požiūrio, nuostatų, vertybių keitimą (Metodinės rekomendacijos, skirtos prieglobstį smurto šeimoje aukoms teikiančių organizacijų darbuotojams ir savanoriams, 2007).

Apibendrinant galima teigti, kad moters pagrindinius poreikius nulemia patirto smurto pasekmės. Smurto prieš moteris pasekmės skirstomos į penkias grupes: fizines, psichologines, socialines, ekonomines, globalines. Moterims, patyrusioms smurtą, pagalbos teikimas prasideda nuo poreikio nustatymo. Su smurtautojais taip pat turi būti dirbama, vykdomos specialiosios socialinės programos.

2. SMURTO PRIEŠ MOTERIS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Šiame skyriuje nagrinėjamas smurto prieš moteris teisinis reglamentavimas Lietuvoje, bei Tarptautinis teisinis reglamentavimas.

2.1. Smurto prieš moteris teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992) yra įtvirtinta, kad „žmogaus asmuo neliečiamas. Žmogaus orumą gina įstatymas. Draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis“ (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992, 21 str.). Tai reiškia, kad ir smurtas prieš moterį ir aukščiausių turimų teisių ir pagrindinių laisvių pažeidimas. Visgi reikia pripažinti, kad aukščiausiuose teisės aktuose nėra atskiros sąvokos „smurtas prieš moteris“. Baudžiama yra tik už pasekmes, kurios atsiranda moteriai patyrus smurtą. Ir dažniausiai tai būna fizinio smurto pasekmės.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse (2000) galima rasti apie dvidešimt straipsnių, kurie yra susieti su fiziniu smurtu prieš asmenį. Visi straipsniai yra neutralūs lyties požiūriu. Smurto šeimoje aukos daugeliu atvejų patiria „fizinio skausmo sukėlimus“, „nežymius sveikatos sutrikdymus“ (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2000, 140 str. 1 d.), ir šiuo atveju ikiteisminis tyrimas nėra atliekamas (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, 2002, 407 str.). Teisės aktai numato, kad baudžiamąjį procesą dėl šių veikų turi teisę pradėti tik prokuroras (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 2002, 409 str. 1 d.). Tačiau praktika rodo, kad prokurorai neveda baudžiamojo proceso, nes smurtas prieš moteris šeimoje nėra pripažįstamas „visuomeninę reikšmę turinčia problema“ ir teisėsaugos atstovai nesistengia padėti moteriai, pareiškiant kaltinimą smurtautojui valstybės vardu. Tai padaryti moteris gali kreipiantis į teismą kaip fizinis asmuo „privataus kaltinimo tvarka“.

Su smurtu prieš moteris Lietuvoje bandoma kovoti ir 2011 m. priimtu Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu. Šiame įstatyme reglamentuojama, visų pirma, smurtą patyrusio asmens saugumo užtikrinimas. Čia nustatyta, kad jeigu nustatomas smurto artimoje aplinkoje faktas, skiriamos šios smurtą patyrusio asmens apsaugos užtikrinimo priemonės (Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, 2011, 5 str.):

1) jei smurtutojas gyvena su smurtą patyrusiu asmeniu, tai jis įpareigojamas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos;

2) smurtautojas įpareigojamas nesiartinti prie smurtą patyrusio asmens, neieškoti ryšių su juo, nebendrauti.

Policijos pareigūnas, užfiksavęs smurto artimoje aplinkoje įvykį, nedelsdamas imasi priemonių apsaugoti smurtą patyrusį asmenį ir, atsižvelgdamas į nustatytas aplinkybes, pradeda ikiteisminį tyrimą, ir informuoja prokurorą, jeigu ikiteisminiam tyrimui pradėti būtinas prokuroro reikalavimas. Tokiu atveju taikomas pagreitintas procesas.

Visgi kalbant apie smurto prieš moteris teisinį reglamentavimą ir šio reglamentavimo įgyvendinimą Lietuvoje tenka pripažinti, kad smurto šeimoje atveju teisinės galimybės nubausti smurtautoją baudžiamąja ar administracine tvarka yra labai ribotos. (Smurtas šeimoje: prevencija, intervencija ir galima pagalba. Vaikų laikinosios globos namai „Atsigręžk į vaikus“, 2008, p. 30).

Smurto auka gali kreiptis į policiją pagal savo gyvenamąją vietą. Policijos pareigūnas priima pareiškimą ir organizuoja jo persiuntimą į konkretų policijos komisariatą, kur ir bus atliekamas tyrimas. Taip pat policijos pareigūnai, gali organizuoti greitosios medicininės pagalbos iškvietimą, bei suteikti pirmąją pagalbą. Operatyvinė budinti grupė atvykusi į įvykio vietą, atlieka įvykio vietos apžiūrą, nustato ir apklausia įvykį mačiusius liudininkus, apklausia auką, renka, fiksuoja įrodymus, jeigu yra juridinis pagrindas, sulaiko smurtautoją ir pristato jį į policijos komisariatą.

Jei yra rimtų sužalojimų ikiteisminis tyrimas pradedamas pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (2002) 166 str. 1-2 d.:

1. gavus skundą, pareiškimą arba pranešimą apie nusikalstamą veiką;
2. jeigu prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas patys nustato nusikalstamos veikos požymius ir surašo tarnybinį pranešimą;
3. tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas arba jo teisėto atstovo paaiškinimas, arba prokuroro reikalavimas.

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (2002) 167 str. 1 d. pateikiamas atitinkamas nusikalstamų veikų sąrašas, pagal kurias pradedamas ikiteisminis tyrimas, tai:

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 145 str. - grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas;

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 149 str. 1 d. – iššaginimas, nesant kvalifikuojančių požymių;

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 150 str. 1 d. – seksualinis prievartavimas, nesant kvalifikuojančių požymių;

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 151 str.1 d. – privertimas lytiškai santykiauti.

Taip pat ikiteisminis tyrimas pradedamas pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 135 str. sunkus sveikatos sutrikdymas. Sunkiu sveikatos sutrikdymu laikoma, kai

asmuo sužalotas ar susargdintas, jeigu nukentėjusysis neteko kalbos, klausos, regos, nėštumo, vaisingumo ar kitaip buvo sunkiai sužalotas, susirgo sunkia nepagydoma ar ilgai trunkančia liga, realiai gresiančia gyvybei ar stipriai sutrikdančia žmogaus psichiką, arba prarado didelę dalį profesinio ar bendro darbingumo, arba buvo nepataisomai subjaurotas asmens kūnas.

Taip pat Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 138 str. Už tyčinį lengvą kūno sužalojimą, nesukėlusį sveikatos sutrikdymo, numato baudžiamąją atsakomybę (laisvės apribojimu arba areštu arba laisvės atėmimu iki trejų metų). Nesunkaus sveikatos sutrikdymo metu asmuo praranda darbingumą ne ilgiau 10 d.

Ikiteisminis tyrimas, tai pirmoji baudžiamojo proceso stadija, kurioje atliekamas aukos ir smurtautojo konflikto tyrimas.

Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro, Teisingumo ministro ir Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu (2003) „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ sveikatos sutrikdymo mastą ir faktą bei bendrojo darbingumo praradimo mastą nustato teismo medicinos ekspertai.

Teisės medicinos ekspertizę atlieka Valstybinės teisės medicinos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Norinčiosios atlikti šią procedūrą nemokamai turi gauti nukreipimą iš teisėsaugos pareigūnų ar teismo. Toks nukreipimas gaunamas tuomet, kai yra sunkūs padariniai dėl kurių pradedamas ikiteisminis tyrimas. Nesant sunkių padarinių auka už medicinos ekspertizės atlikimą turi susimokėti. Nuo mokesčio atleidžiama, jeigu auka yra neįgali, registruota darbo biržoje, nesulaukusi 14 metų arba vyresnė nei 70 m.

Priėmus naują Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksą, policija negali nukreipti moters teismo medicinos ekspertizės atlikimui, jei nėra pradėtas ikiteisminis tyrimas.

Dažnai ikiteisminio tyrimo pradėjimą stabdo kai kurios teisinio reglamentavimo problemos. Smurto privačioje erdvėje atvejais policija susiduria su patekimo į patalpas teisinio reglamentavimo problema. Tai siejama su buto neliečiamybe, kurią garantuoja žmogaus teisių apsaugos dokumentai. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymo (2000) 18 str. 3 p. numato, kad policijos pareigūnas turi teisę persekiodamas asmenį, įtariamą padarius nusikalstamą veiką, ar nusikaltėlį, nesislepiantį nuo teisėsaugos institucijų, taip pat siekdamas užkirsti kelią daromai nusikalstamai veikai, bet kuriuo paros metu įeiti į fiziniams ar juridiniams asmenims priklausančias ar negyvenamas patalpas. Tačiau, kaip teigia V. Velička ir E. Nedzinskas (2010), policija neturi pakankamo pagrindo įeiti į patalpą, kurioje smurtaujama, jeigu nėra akivaizdžių smurto požymių. (Velička ir Nedzinskas, 2010).

Lietuvos teisės norminiuose aktuose auka apibrėžiama nukentėjusiojo statusu. Pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (2002) 28 str. 1 d. nukentėjusiuoju

pripažįstamas fizinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar moralinės žalos. Svarbu pažymėti, kad asmuo nukentėjęs nuo nusikalstamos veikos, nukentėjusiojo teisinį statusą įgyja pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi.

Kad auka įgytų nukentėjusiojo statusą, būtinas faktinis ir juridinis pagrindas. Faktinis pagrindas yra nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu padaryta fizinė, turtinė (materialinė) arba moralinė žala. Juridinis pagrindas atsiranda nuo oficialaus dokumento įforminimo, t.y. atitinkamo teisėsaugos institucijos pareigūno arba teisėjo priimtas sprendimas, kuris yra įtvirtinamas nutarimuose ar teismo nutartyse.

Geriausiai šiomis teisėmis teisme nukentėjusysis gali pasinaudoti turėdamas atstovą. Tokią teisę jam garantuoja Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas (2002). Atstovas teisme gali būti pagal įstatymą ir atstovas pagal pavedimą. Atstovu pagal įstatymą gali būti nepilnamečio arba neveiksnaus, nukentėjusiojo tėvai, įtėviai, globėjai, rūpintojai arba įstaigos, kuri globoja ar rūpinasi nukentėjusiuoju, įgalioti asmenys. Pagal pavedimą atstovu gali būti advokatas arba advokato padėjėjas, o ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teisėjo leidimu – ir kitas asmuo, kurį nukentėjusysis įgaliojo atstovauti savo interesams, turintis aukštąjį teisinį išsilavinimą.

Lietuvos Respublikos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (2000) 12 str. 2 punkte įtvirtinta, kad nukentėjusieji turi teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, neatsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius teisinei pagalbai gauti dėl nusikaltimų atsiradusios žalos atlyginimo bylose, įskaitant atvejus, kai žalos atlyginimo klausimas yra sprendžiamas baudžiamojoje byloje.

R. Kriugždaitė (2007) moksliniame straipsnyje „Moterų, patiriančių smurtą šeimoje, teisių gynimo problemos. Policijos rengimo aktualijos“ rašo, kad „pažeistų teisių gynimas privataus kaltinimo tvarka reikalauja, tam tikrų teisinių žinių: reikia žinoti kokiam teismui pateikti skundą, reikia žinoti Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeks (2002) skundo turiniui keliamus reikalavimus (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, 2002, 412 str. 2 d.), reikia žinoti savo teises teismo proceso metu ir mokėti jas apginti. Asmuo neturintis tokių teisinių žinių, gali gintis, atstovaujamas advokato. Tačiau smurto aukos, kuri finansiškai priklausoma nuo smurtautojo, galimybė apmokėti advokato paslaugas, yra labai ribota. Dar viena galimybė būtų pasinaudoti valstybės teikiama nemokama antrine teisine pagalba, kai advokato paslaugos apmokamos iš valstybės biudžeto, tačiau 2005 m. ataskaitoje Žmogaus teisių stebėjimo institutas nurodė, kad šios pagalbos teikimas yra probleminis „praktikoje asmenys retai susilaukia (ir) kokybiškos teisinės pagalbos. Būta atvejų, kai atskiruose rajonuose teisinė pagalba nebuvo teikiama net kelis mėnesius nurodant, kad nėra kam jos teikti , ar nėra tam lėšų“ (Kriugždaitė, 2007).

Pagal Lietuvos Respublikos Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymą (2005), smurtiniu nusikaltimu pripažįstama baudžiamajame kodekse numatyto apysunkio, sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo požymių turinti veika, kuria buvo tyčia atimta žmogaus gyvybė arba sunkiai ar nesunkiai sutrikdyta jo sveikata arba pasikėsinta į žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvę ar neliečiamumą.

Pasak A. Misiūnaitės (2005), žala padaryta smurtiniu nusikaltimu, asmenims turintiems teisę į kompensaciją, atlyginama esant šioms sąlygoms:

- kad buvo padarytas smurtinis nusikaltimas nustatyta teismo ar teisėsaugos institucijos sprendimu;
- smurtinis nusikaltimas padarytas Lietuvos Respublikos teritorijoje;
- smurtiniu nusikaltimu padaryta žala neatlyginta;
- Fondo administratoriui prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą pateiktas ne vėliau kaip per trejus metus po nusikaltimo padarymo, išskyrus atvejus, kai šis terminas praleistas dėl svarbių priežasčių (Misiūnaitė, 2005).

Nesant sunkių padarinių, nepradedamas ikiteisminis tyrimas, aukai išaiškinama teisė kreiptis į gyvenamosios vietos apylinkės teismą privataus kaltinimo tvarka.

Dėl smurtinio įvykio šeimoje patirtų nesunkių kūno sužalojimų pagal BK 140 str. 1 d. (nežymus sveikatos sutrikdymas, fizinio skausmo sukėlimas) pareiškėja turi inicijuoti baudžiamąjį procesą ir palaikyti kaltinimą teisme pati.

Remiantis šiandien Lietuvoje galiojančiais teisės aktais, nedidelius sveikatos sutrikdymus patyrusios smurto šeimoje aukos smurtautoją gali privataus kaltinimo tvarka patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (2002) 407 - 408 str. privataus kaltinimo bylose skundą paduoda ir kaltinimą teisme palaiko nukentėjusysis arba jo atstovas.

Jeigu toliau nurodytos nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę arba jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų, pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 409 str. baudžiamąjį procesą turi teisę pradėti prokuroras. Šiuo atveju nukentėjusiojo ar jo atstovo skundas nebūtinai turi būti paduotas teismui.

Formuluotė „Dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų“ apibūdina labai įvairias situacijas, būtent tokias, kai:

- asmuo pats negali arba per teisėtą savo atstovą išreikšti valios ginti savo teisėtus interesus ir (arba)
- negali atlikti tam tikrų veiksmų (imtis priemonių), kuriais šiuos savo teisėtus interesus imtųsi ginti,

- ir tokiais, kai nors asmuo pats arba per atstovą ir gali išreikšti valią ginti savo teisėtus interesus ir gali atlikti tam tikrus veiksmus, kuriais šiuos savo teisėtus interesus imtųsi ginti, tačiau šių veiksmų (kitų priemonių) objektyviai negali pakakti, kad tie interesai būtų apginti (pvz. dėl negalėjimo gauti reikalingos informacijos ir kt.) (tai suponuoja nebent situaciją kai asmuo negauna kokybiškos antrinės teisinės pagalbos, arba neturi lėšų ir neturi galimybės kreiptis pagalbos).

Visuotinė nusikaltimo reikšmė sietina su įvairiomis nusikalstamos veikos padarymo aplinkybėmis ir įvairiais požymiais, bet ne su kuriuo nors vienu nusikalstamos veikos požymiu.

Konstitucinio Teismo nutarime (2006) konstatuojama, kad asmenims, nukentėjusiems nuo Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 407 str. nurodytų nusikalstamų veikų ir ketinantiems paduoti dėl to skundą, keliami griežtesni reikalavimai nei nukentėjusiems nuo kitų nusikalstamų veikų.

Privataus kaltinimo bylų procese nukentėjusysis ar jo teisėtas atstovas privalo pats nustatyti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, šios veikos padarymo aplinkybes, liudytojus ir kt., nes pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 412 str. 2 d. privataus kaltinimo tvarka paduodamame skunde turi būti nurodyta ir nusikalstamos veikos padarymo vieta, laikas, padariniai, kitos esminės aplinkybės, įtariamo asmens bei liudytojų vardai, pavardės ir gyvenamoji vieta.

Teorijoje tokia padėtis aiškinama dėl to, kad privataus kaltinimo bylos yra išskiriamos kaip ypatingos kategorijos bylos dėl materialinių ir procesinių teisinių priežasčių.

Materialinės:

- nedidelis šių nusikalstamų veikų pavojingumo laipsnis, lyginant su nusikalstamomis veikomis, persekiojamomis viešojo kaltinimo tvarka;
- nusikalstamos veikos padarymo nustatymui reikšmės turi nukentėjusiojo nuomonė.

Procesinės:

- nukentėjusiojo parodymų būtinumas norint tinkamai išnagrinėti;
- problema patraukiant baudžiamojon atsakomybėn visus asmenis padariusius latentines nusikalstamas veikas.

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, privataus kaltinimo procesas galimas pagal Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso (2000) 139 str. Nesunkaus sveikatos sutrikdymo dėl neatsargumo 1 d., 140 str. Fizinio skausmo sukėlimas arba nežymus sveikatos sutrikdymas 1 d., 148 str. Žmogaus veiksmų laisvės varžymas, 152 str. Seksualinis priekabiavimas.

Privataus kaltinimo tvarka teismui priėmus nukentėjusiojo arba jo atstovo skundą, nukentėjusysis arba jo atstovas ir nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo šaukiami pas teisėją susitaikyti, t.y. organizuojamas taikinamasis posėdis.

Jeigu nukentėjusysis ir (arba) jo atstovas neatvyksta į taikinamąjį teismo posėdį be svarbios priežasties, laikoma, kad privatus kaltintojas kaltinimo atsisakė. Jei be svarbios priežasties į taikinamąjį posėdį neatvyksta kaltinamas asmuo, teisėjas nukentėjusiojo skundą arba jo teisėto atstovo pareiškimą perduoda nagrinėti teisiamajame posėdyje.

Jeigu taikinamojo posėdžio metu nukentėjusysis ir (arba) jo teisėtas atstovas ir nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo susitaiko, procesas dėl skundo nutraukiamas. Tokiu atveju nukentėjusysis arba jo atstovas, bei nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo susitaikydami gali sudaryti sutartį dėl žalos atlyginimo. Pagal šią sutartį vėliau gali būti išduotas vykdomasis dokumentas.

Jeigu nukentėjusysis ir (arba) jo teisėtas atstovas, ir nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo nesusitaiko, teisėjas priima nutartį skundą perduoti nagrinėti teisme (Uscila ir kt., 2004, p. 31) Nuo šios nutarties priėmimo momento nukentėjusysis tampa privačiu kaltintoju ir įgyja Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso 34 str. numatytas teises.

Svarbus teisės aktuose, užtikrinant kovą su smurtu prieš moteris, yra ir smurtautojui taikomos poveikio priemonės. Šiuo metu pagal galiojančius teisės aktus jos yra tokios:

- Baudžiamosios procesinės prievartos priemonės: kardomosios priemonės, t.y. suėmimas nuo 3 iki 6 mėn.; įpareigojimas gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo, kitos: laikinasis sulaikymas iki 48 val., atidavimas į sveikatos priežiūros įstaigą. (Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, 2002, 127 str. 1 d., 120 str. 1d., 140 str. 4 d., 141 str.).
- Civilinės laikinosios apsaugos priemonės: Teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones: uždrausti lankytis tam tikrose vietose ar vienam sutuoktiniui matytis su nepilnamečiais vaikais, įpareigoti, esant galimybei, vieną sutuoktinį gyventi skyrium.
- Administracinio poveikio priemonės: administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens pristatymas į policijos įstaigą 3 valandoms, administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens administracinis sulaikymas gali trukti ne ilgiau kaip 5 val., esant ypatingam reikalui – iki 48 val. (Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas, 1985, 263 str., 267 str.).
- Kitos priemonės: asmuo, sergąs sunkia psichikos liga ir atsisakąs hospitalizavimo, gali būti hospitalizuojamas prievarta tik tada, kai yra reali grėsmė, kad jis

savo veiksmais gali padaryti esminę žalą: savo sveikatai, gyvybei, aplinkinių sveikatai ir gyvybei.

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad galimybės teisinėmis priemonėmis įveikti smurtą šeimoje bei efektyviai užtikrinti aukos saugumą šiuo metu Lietuvoje yra tikrai menkos – keli teisės aktai priimti, tačiau jie neužtikrina svarbiausio moters, patyrusios smurtą poreikio – saugumo.

2.2. Tarptautinis teisinis reglamentavimas

Tarptautiniu mastu reikėtų paminėti kelis teisinius dokumentus, kurie yra svarbūs smurto prieš moteris atveju. Visų pirma, 1994 m. Lietuva ratifikavo Jungtinių Tautų konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (JT CEDAW), o 2000 m. Lietuvos Respublikos Prezidentas pasirašė fakultatyvinį konvencijos protokolą, suteikusį asmenims teisę į peticiją.

Kiti du kertiniai dokumentai moterų teisių srityje yra Jungtinių Tautų Smurto prieš moteris panaikinimo deklaracija (1993) ir taip vadinama Pekino deklaracija bei veiksmų platforma (1995).

Jungtinių Tautų konvencija (1994) „Dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims“ yra svarbi tuo, kad ji užtikrina, jog valstybės narės įsipareigoja:

- į savo nacionalines konstitucijas ar kitą įstatymą, jei tai dar nepadaryta, įtraukti vyrų ir moterų lygybės principą ir praktiškai jį įgyvendinti;
- imtis sankcijų ar kitų teisinių priemonių, draudžiančių bet kokią moterų diskriminaciją;
- lygiomis su vyrais sąlygomis įvesti teisinę moterų teisių apsaugą ir per valstybines įstaigas bei nacionalinius teismus garantuoti veiksmingą moterų apsaugą nuo diskriminacijos;
- susilaikyti nuo diskriminacijos prieš moterį ir garantuoti, kad valstybiniai organai ir įstaigos veiks atsižvelgdami į šį įsipareigojimą;
- imtis visų atitinkamų priemonių ir jokiam asmeniui, įmonei ar organizacijai neleisti diskriminuoti moterų;
- panaikinti ar pakeisti veikiančius įstatymus, potvarkius, praktiką ir papročius diskriminuojančius moteris;
- panaikinti visas savo baudžiamųjų įstatymų nuostatas, diskriminuojančias moteris (Jungtinių Tautų konvencija, 1994).

Taigi galima sakyti, kad Jungtinių Tautų Konvencija (1994) dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims tarptautiniu mastu yra pirminis, vienas pamatinių teisės aktų, kuriuo remiantis valstybės narės priima kitus teisės aktus. Smurtas kaip

diskriminacijos forma įtrauktas JT Konvencijos (1994) „Dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims“ straipsniuose ir bendrose rekomendacijose (Nr. 19). Tačiau Konvencijoje nėra atskiro apibrėžimo dėl smurto lyties pagrindu t.y., JT Konvencijoje smurtas prieš moterį nėra vertinamas kaip smurtas patiriamas todėl, kad ji yra moteris.

Kalbant apie ES Socialinę politiką reikėtų apibendrintai pasakyti, kad čia visų pirma didelis dėmesys yra skiriamas moterų ir vyrų lygiateisiškumui, taigi darytina išvada, kad didelis dėmesys skiriamas moterų teisėms ir jų užtikrinimui. Neabejotinai, esant tokiai politikai, smurto prieš moteris panaikinimas yra viena iš prioritetinių sričių. Būtent toks ir yra pagrindinis kitų minėtų dokumentų tikslas - Jungtinių Tautų Smurto prieš moteris panaikinimo deklaracijos (1993) ir taip vadinama Pekino deklaracijos bei veiksmų platforma (1995).

Po šių svarbių dokumentų priėmimo, 1997 m. Europos parlamentas ėmėsi ir praktinių veiksmų – buvo priimtas sprendimas vykdyti projektus (kampanijas), kurių pagrindinė mintis – absoliutus smurto prieš moteris draudimas. Kalbant apie teisinį reglamentavimą, aktuali šių kampanijų išsakyta mintis, jog už tokio draudimo pažeidimą turi būti numatyta baudžiamoji atsakomybė, ko nebuvo iki šiol. Tačiau taip pat yra pažymima, kad svarbu ne tik numatyti baudžiamąją atsakomybę, bet ir nepamiršti smurtą patyrusios moters poreikių, ir visų pirma yra privalu užtikrinti smurtą patyrusios moters saugumą. Tam teisės aktuose turi būti numatytos specialios nuostatos, reglamentuojančios smurto aukų apsaugą. Be šio svarbiausio poreikio patenkinimo, smurtą patyrusiai moteriai turi būti užtikrintos ir kitos teisės, nepamiršti kiti poreikiai, tokie kaip:

- pagreitintas skyrybų procesas;
- teisė rūpintis vaikais;
- finansinio žalos atlyginimo klausimas (Eliason, 2002).

Rūpinantis moterimis, patyrusiomis smurtą, itin svarbiu tampa asmenų, dirbančių su tokiomis moterimis, mokymo klausimas. Todėl Europos parlamentas taip pat akcentavo, kad teisės aktuose šis klausimas taip pat turi būti aptariamas. Svarbiu aspektu įvardinta tai, kad teisėjams, dirbantiems su tokiomis bylomis, tokie mokymai turėtų būti privalomi, kadangi tik tokiu atveju teisėjai galėtų geriau suprasti šių moterų situaciją ir poreikius. Tokie teisėjų apmokymai, kaip konstatavo Europos parlamentas, galbūt net padėtų sumažinti moterų baimę kreiptis į teisėsaugos institucijas, patyrus smurtą.

Europos Parlamentas paragino šalis nares neatidėliojant ir aktyviai suteikti visokeriopą paramą nepriklausomoms tarnyboms, į kurias galėtų kreiptis smurtą patyrusios aukos, pabrėžė visą parą veikiančių telefono linijų, skirtų smurto aukoms, privalumus, o sunkiais atvejais, aukai negalint pačiai veikti, suteikti teisę moterų teisėmis besirūpinančioms organizacijoms

aukų vardu ginti jų teises teisme. Čia akcentuojamas svarbus nevyriausybinių organizacijų vaidmuo, teikiant paramą ir pagalbą smurtą patyrusioms moterims. Europos Parlamente netgi buvo išreikšta nuomonė, kad valstybės narės privalo užtikrinti tokių organizacijų finansavimą, kadangi būtent šios organizacijos labai daug prisideda prie kovos su smurtu prieš moteris.

Europos Parlamento kampanija (1997) teisinio reglamentavimo požiūriu svarbi tuo, kad čia buvo sudėti pagrindiniai akcentai, kuriuos turi ir privalo reglamentuoti tiek ES, tiek ir valstybių narių teisės aktai. Būtent atsižvelgiant į šias Europos Parlamento rekomendacijas ir sprendimus, 1999-2000 metais veiksmų ėmėsi Europos Komisija: buvo pradėta dar viena nauja kampanija, kurios pagrindinis tikslas buvo Europos mastu atkreipti dėmesį į sparčiai paplitusią smurto prieš moteris problemą. Pažymėtina, kad šios kampanijos metu buvo numatyta įgyvendinti dalį priemonių, kurios buvo akcentuojamos 1995 metais Pekine vykusioje konferencijoje, kurios pabaigą sudarė taip vadinamos Pekino deklaracijos bei veiksmų platformos priėmimas. Svarbiausiais akcentais tapo šios dvi pagrindinės frazės:

- „Bet kokios formos smurto, taip pat smurto namuose, pašalinimas yra absoliuti būtinybė“;
- „Smurtas prieš moteris yra absoliučiai draudžiamas“ (Sakalauskas, 2002).

Siekiant, kad kampanija būtų kaip galima labiau efektyvesnė, Europos Komisija numatė įvairias galimas iniciatyvas, praktinių tyrimų atlikimą, kuriais kaip galima labiau parodytų esamą situaciją, susijusią su smurtu prieš moteris, o šią situaciją įvertinus, būtų galima imtis konkrečių siūlymų formulavimo ir jų įgyvendinimo, siekiant situaciją pagerinti.

Po įvairių tuo metu atliktų tyrimų būti padarytos kelios svarbios išvados, kuriomis remiantis numatyta toliau tobulinti teisinį smurto prieš moteris reglamentavimą:

- Buvo konstatuota, kad viena iš penkių moterų mažiausiai vieną kartą yra tapusi smurto auka, dažniausiai smurtaujant savo partneriui;
- 25 proc. buvo tokie atvejai, kai smurtautojas prieš savo auką naudojo fizinį smurtą.

Šalys narės priėmė atitinkamus sprendimus ir, atsižvelgiant į šias rekomendacijas, numatė tam tikras priemones, vidaus teisės aktus, kuriais vadovaujantis būtų kaip galima labiau kovojama su smurtu prieš moteris.

Pasakytina, kad Komisijoje buvo išreikšta ir keletas svarbių tezių, skirtų smurtautojams, būtent:

- smurtas šeimoje yra nusikaltimas,
- smurtas šeimoje griauna kaltininko ir aukos gyvenimą,
- visada galite kreiptis pagalbos, jeigu norite atsisakyti polinkio smurtauti.

Taip pat buvo išsakytos ir mintys, aktualios smurtą patyrusioms moterims:

- pralaužkite smurtą šeimoje slepiančią tylėjimo sieną;

- smurto netoleruokite;
- ieškokite pagalbos, ji galima (Žmogaus socialinė raida, 2001).

Taigi galima teigti, kad priėmus minėtus dokumentus - Jungtinių Tautų Smurto prieš moteris panaikinimo deklaraciją (1993) ir taip vadinamą Pekino deklaracijos bei veiksmų platformą (1995), po to, kai Europos Parlamentas ir Europos Komisija ėmėsi aprašytų kampanijų, Europoje prasidėjo gana svarbus etapas, kurį būtų galima pavadinti kaip „nulinės tolerancijos“ kampanija, kuria siekiama akcentuoti, kad joks smurtas negali būti toleruojamas. Visgi atkreipiamas dėmesys, kad vidutiniškai tik vienas atvejis iš dvidešimties pasiekia teisėsaugos institucijas, todėl, kad moterys dažniausiai bijo kreiptis dėl smurto, bijo, kad tokiu atveju joms nebus užtikrintas saugumas ir jos vėl nuo smurto nukentės. Kampanijos metu suformuluoti pagrindiniai principai, įtvirtinti tarptautiniame reglamentavime, turi būti perkelti į valstybių narių teisę, kad moterys kaip galima labiau apsisaugotų nuo smurto:

- Smurtas namuose nėra privatus klausimas;
- Akcentuojama kaltininko atsakomybė;
- Smurto aukos ir liudytojų apsauga turi būti stiprinama (Teisinės analizės tobulinimas smurto prieš moteris panaikinimui, 2000).

Apibendrinant galima teigti, kad tarptautiniu mastu, Europos Sąjungos mastu yra skiriama pakankamai daug dėmesio, reglamentuojant smurto prieš moteris klausimą, tačiau pripažintina ir tai, kad tarptautinių organizacijų teisės aktai yra labiau rekomendacinio pobūdžio, ir kaip šių teisės aktų nuostatos bus įgyvendinamos atskirose valstybėse, priklauso nuo pačios valstybės. Vertinant Lietuvos teisės aktų įgyvendinimo santykį su tarptautiniais teisės aktais reikia pripažinti, kad didžioji dauguma nuostatų yra perkelta į Lietuvos teisės aktus, tačiau kova su smurtu turi būti ne tik teisės aktuose, bet ir imantis konkrečių veiksmų. Europos Sąjungos rekomendacijose nurodoma, kad kovojant su smurtu didelis dėmesys turi būti skiriamas nevyriausybinėms organizacijoms, tačiau šios nuostatos Lietuvos teisės aktuose pasigendama. Taigi, Lietuva turėtų imtis visų priemonių, kad išsamus tarptautinių teisės aktų nuostatų ir rekomendacijų įgyvendinimas būtų užtikrintas aktyviu Lietuvoje veikiančių organizacijų ir kitų institucijų darbu.

3. PAGALBOS MOTERIMS ORGANIZAVIMO IR TEIKIMO STRUKTŪRA

3.1. Nevyriausybinių organizacijų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklos apžvalga

Nevyriausybinėms organizacijoms ir jų veiklai, kaip buvo pažymėta ankstesniame skyriuje, Europos Sąjungoje yra skiriamas gana didelis dėmesys. Lietuvoje dėmesys šioms organizacijoms mažesnis, tačiau tenka pripažinti, kad jų veikla ir indėlis į kovą su smurtu prieš moteris yra gana reikšmingas.

Nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje nuo smurto nukentėjusioms moterims siūlo iš ties daug paslaugų, galinčių patenkintų šių moterų poreikius, tai:

- Informavimas;
- Konsultavimas;
- Savitarpio pagalbos grupės;
- Nemokama psichologinė pagalba;
- Nemokama teisininko pagalba;
- Socialinių darbuotojų pagalba;
- Trumpalaikis, ilgalaikis prieglobstis;
- Medikų konsultacijos ir pan.

Nevyriausybinės moterų organizacijos Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, teikia pagalbą moterims, patiriančioms sutuoktinių bei partnerių smurtą. Minėtos organizacijos pirmosios pradėjo teikti pagalbą smurtą patyrusioms moterims ir jų vaikams, nes pirmos pastebėjo jų problemas.

Moterims pasinaudojus Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) suteikta teise (35 str.) laisvai vienytis į politines partijas, organizacijas, bendrijas susikūrė Nevyriausybinės organizacijos. Moterys aktyviai dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje, kuri padeda spręsti silpnesnėms jų draugėms ar joms pačioms iškilusias problemas. Šiandien Lietuvoje virš 90% pagalbos aukoms teikėjų yra NVO.

Lietuvoje, skirtingai nei kitose Europos šalyse, moterų organizacijos ir jų kuriami Krizių centrai negauna valstybės paramos. Nevyriausybinių organizacijų veikla finansuojama „projektiniu principu“, tad pagalbą teikiančioms organizacijoms tenka kasmet iš naujo teikti paraiškas nacionaliniams ir tarptautiniams projektams.

Tradicija remti moterų nevyriausybinių organizacijų veiklą daugelyje Lietuvos regionų dar nesusiformavusi. Neatsižvelgiama į nevyriausybinių organizacijų ekspertų rekomendacijas renkantis pagalbos teikimo formas.

Šiuo metu Lietuvoje veikia 47 Moterų krizių centrai ir kitos organizacijos teikiančios pagalbą smurtą patyrusioms moterims.

Vilniaus moterų namų organizacija įsikūrė 1993 m. iš neformalios moterų grupės. Tarptautinio moterų solidarumo ir veikimo kartu dėka 1996 m. duris atvėrė pirmasis Lietuvoje krizių centras smurtą ir prievartą patyrusioms moterims. Įstaiga, kaip nevyriausybinių organizacijų ekspertė dalyvavo rengiant ir įgyvendinant įvairias Valstybės programas. Svarbią vietą įstaigos veikloje užima lobistinė veikla, siekiant tobulinti Lietuvos įstatyminę bazę smurto prieš moteris srityje bei diegti pažangią praktiką. (www.vmotnam.lt).

Kauno apskrities moterų krizių centras yra nevyriausybinė organizacija, kuri teikia pagalbą moterims, atsidūrusioms krizinėse situacijose. Įstaiga įkurta 1999 m. ir jau 17 metų nenuilstamai stengiasi padėti krizės ištiktoms šeimoms. Minėtas centras teikia dvejopą pagalbą: pagalba moterims atsidūrusioms krizinėse situacijose, kurios kreipiasi savarankiškai bei pagalbą smurto aukoms, kurias nukreipia policija pagal Specializuotos pagalbos centro programą. (www.kamkc.lt).

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras teikia pagalbą moterims ir vaikams, nukentėjusiems nuo smurto. Centras taip pat teikia nemokamą emocinę paramą moterims telefonu (tel. 8 800 66366) bei pagalbą internetu (pagalba@moteriai.lt). Anonimiškumas, konfidencialumas, savarankiško apsisprendimo laisvė – pagrindiniai Pagalbos moterims linijos darbo principai. Centras teikia kelių rūšių kompleksines paslaugas: psichosocialinę pagalbą moterims bei motinoms su vaikais, nukentėjusiems nuo smurto šeimoje, pagalbą moterims, nukentėjusioms nuo prostitucijos bei pagalbą moterims ir merginoms, teikiančioms sekso paslaugas. Centras taip pat teikia kompleksinę pagalbą pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje, pagal Specializuotos pagalbos centro programą.
(www.moteriai.lt).

Žmogaus teisių įtvirtinimo kontekste turi būti sprendžiama Smurto prieš moteris problema. Šiame procese svarbiausias vaidmuo tenka moterų nevyriausybinėms organizacijoms. Priimant bet kokius politinius sprendimus verta prisiminti, kad už sąvokų slypi realių moterų likimai, skausmas, smurto ir prievartos suniokoti gyvenimai, palaužtas tikėjimas socialiniu teisingumu.

Moterims būtina aiškinti jų teises. Reikia daugiau centrų moterims, kuriuose jos pagal poreikius ir pomėgius galėtų susirinkti, išsikalbėti, pasidalinti gyvenimo patirtimi, bendrauti.

Apibendrinant, visų organizacijų darbo tikslas turi būti vienas - kuo efektyvesnė ir skubesnė pagalba smurtą patyrusiai moteriai ir jos vaikams. Tarp organizacijų neįmanoma konkurencija. Lietuvos policijos saitų su visuomene stiprinimas, galima manyti, turės įtakos ir

smurto prevencijai. Adekvatus valstybės institucinis rėmimas sustiprintų nevyriausybinių organizacijų, kaip specializuotos pagalbos teikėjų administracinius gebėjimus, leistų nuolatos teikti profesionalią pagalbą smurto šeimoje aukoms. Vienas svarbiausių demokratinės valstybės brandos požymių - valstybės lėšų skyrimas moterų organizacijų stiprinimui.

3.2. Tarpžinybinė kompleksinė pagalba moterims patyrusioms smurtą

Įvairių specialistų sutelktas komandinis darbas užtikrina kompleksines paslaugas moterims, patyrusioms smurtą. Joms nereikia blaškytis po įvairias įstaigas, siekiant gauti reikalingas paslaugas. Grupė specialistų dirbdami išvien su moterimi, įvertina situaciją šeimoje, pasidalina turima informacija bei parengia veiksmų planą, kas neįmanoma nedirbant komandoje Specialistų bendradarbiavimas, tarpusavio parama užtikrina teikiamų paslaugų efektyvumą bei kokybę.

Įvairių tarnybų atstovams su skirtingomis vertybėmis, veiklos prioritetais, skirtingu požiūriu į problemą ir jos sprendimo būdus - komandinis darbas yra tarsi iššūkis. Tai reikalauja aiškaus vaidmenų pasiskirstymo tarp komandos narių, laiko darbo įgūdžiams įgyti. (Dirsienė ir Ušackienė, 2007).

Tarpžinybinis bendradarbiavimas – tai „skirtingų žinybų įstaigų susibūrimas bendrai veiklai bei bendram tikslui. Naudojamos formalios ir neformalios priemonės, kad padėti užtikrinti moters gerovę, jos saugumą, pilnavertį gyvenimą. Smurto prieš moterį atveju efektyviausias pagalbos būdas – visų sričių specialistų vieningas darbas, pastangų suderinamumas“ (Blažys ir Kuodytė, 2005, p. 42).

Šeimoje naudojamas smurtas yra kompleksinė problema, reikalaujanti įvairių sričių profesionalų ir vietinių bendruomenių pastangų. Buitinis smurtas yra giliai įsismelkęs į visuomenės gyvenimą visose šalyse. Išsivysčiusiose šalyse adekvataus atsako į smurtą negarantuoja milžiniška socialinių tarnybų ir įstatymų priežiūros sistema, tuo tarpu besivystančiose šalyse resursų stoka verčia ir toliau vienyti pastangas (Darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinės rekomendacijos, 2003). Tarpžinybinis bendradarbiavimas turi būti koordinuojamas ir valdomas, kad nebūtų paremtas vien tik atsitiktinėmis priemonėmis ir iniciatyvomi sir chaotiškas. Vengiant dubliavimo, spragų bei koordinuojant paslaugų teikimą, specialistai ir bendruomenių atstovai dirba bendrai, siekdami:

- Suvokti problemos sudėtingumą ir jos padarinius;
- Sužinoti daugiau apie kitų tarnybų galimus resursus;
- Padidinti išlaidų už paslaugas efektyvumą;
- Paremti vienas kitą;
- Patenkinti įvairias nukentėjusiųjų reikmes;

- Rasti visas įmanomas bendradarbiavimo galimybes.

Bendros pastangos gali tapti iššūkiu įvairių tarnybų atstovams, kurie laikosi skirtingų požiūrių į problemos sprendimą ir buvo skirtingai apmokyti. Bendrų pastangų teikiami privalumai:

- Smurto dinamikos geresnis suvokimas;
- Kontroliuojama daugiau pažeidėjų ir užfiksuojama daugiau atvejų;
- Aukštesnė moralė ir parama specialistams;
- Daugiau koordinuotos pagalbos;
- Situacijos vertinimas, veiksmų planavimas ir apskaita;
- Gerėjanti parama nukentėjusioms šeimoms;
- Pažeidėjų švietimas platesnis;
- Efektyvesnis valdžios konsultavimas;
- Geresnis paslaugų teikėjų tarpusavio supratimas.

Lietuvoje nėra formalaus teisiškai reglamentuoto tarpinstitucinio partnerystės tinklo. Dažniausiai bendradarbiavimas remiasi asmeniniais arba kolegiškais ryšiais, nauda vienai institucijai arba atsitiktinumu.

Kyla klausimas kaip veiksmingai sujungti, susieti į vieną tinklą skirtingas žinybas, kad bendri interesai, supratimas, lūkesčiai neliktų tik nerealizuotomis intencijomis. Atsiradus koordinuojančiai institucijai ir aiškiam žinybų vaidmenų ir funkcijų pasidalijimui, būtų kuriami konkrečios komunikacinės priemonės ir komunikaciniai kanalai. Tai užtikrintų ryšius tarp skirtingas atsakomybes turinčių institucijų. Tai turėtų būti tam tikros metodinės rekomendacijos, instrukcijos, kaip turėtų elgtis sistemos dalyvis iškilus konkrečiai probleminei situacijai (Ruškus ir kt., 2005).

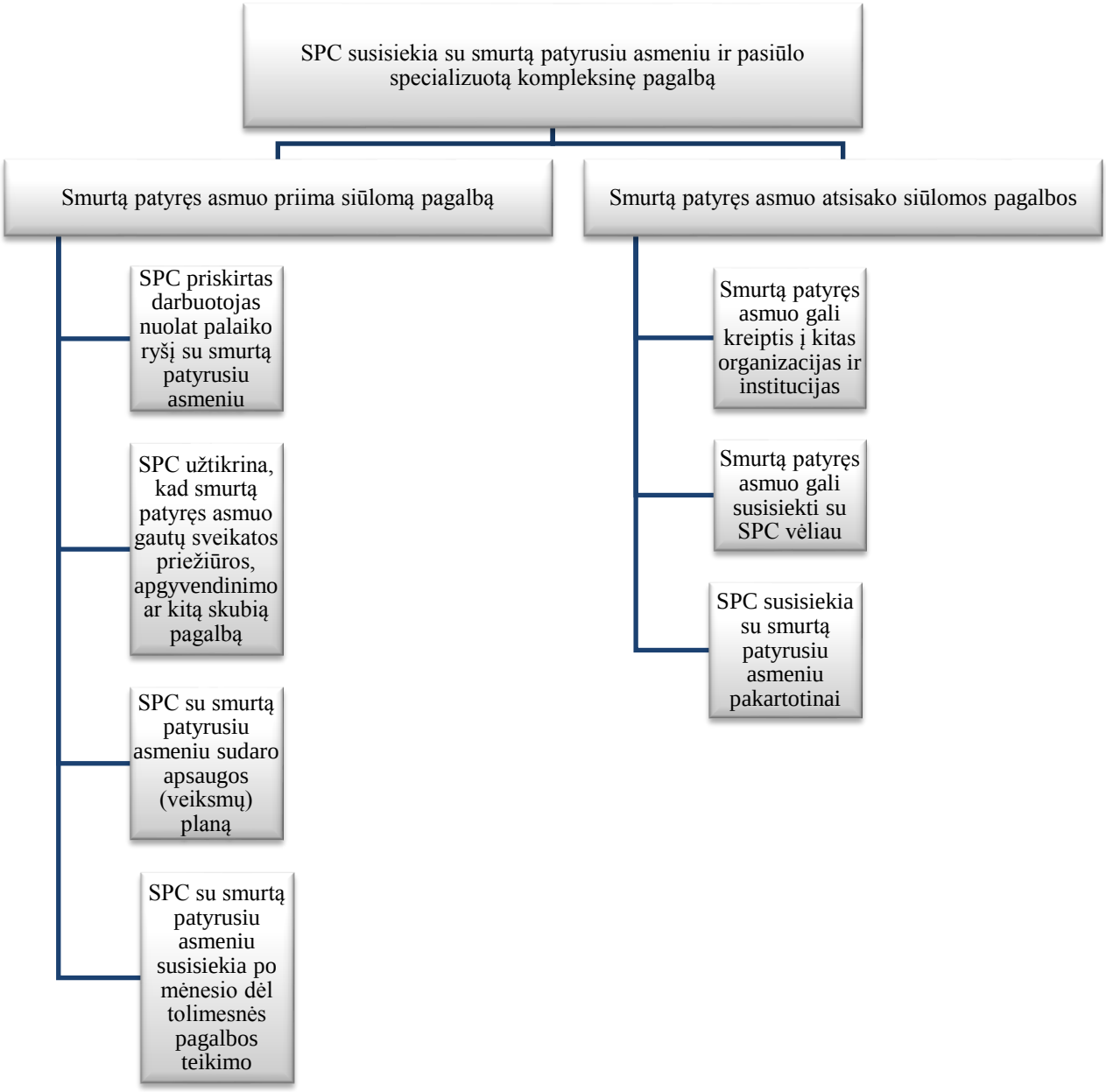
Kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje taip pat teikia ir specializuotos pagalbos centrai.

Pagal Specializuotos pagalbos veiklos centrų aprašą (2012) specializuotas pagalbos centras gavęs iš policijos informaciją apie smurtą patyrusį asmenį ir jo kontaktinius duomenis, nedelsdamas telefonu, el. paštu ar tiesiogiai susisiekia su juo ir pasiūlo specializuotą kompleksinę pagalbą (žr. 5 paveikslą).

Jei smurtą patyręs asmuo priima siūlomą pagalbą, sudaromas individualus pagalbos priemonių planas, kuris gali būti tikslinimas pasikeitus aplinkybėms. Ne vėliau kaip po mėnesio nuo suteiktos pagalbos, specializuotas pagalbos centras pakartotinai susisiekia su pagalbą gavusiu asmeniu dėl tolesnės pagalbos.

Jei smurtą patyręs asmuo siūlomos pagalbos atsisako, pagalba jam siūloma pakartotinai.

Jei smurtą patyręs asmuo kreipėsi tiesiai į specializuotos pagalbos centrą, darbuotojai gavę smurtą patyrusio asmens sutkimą informuoja policiją.

6 pav. Specializuotos pagalbos centro, teikiančio specializuotą kompleksinę pagalbą asmenims, patyrusiems smurtą, veikla

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, pagal Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašą, (2012)

Specializuotos pagalbos centras informuoja smurtą patyrusį asmenį, kad teikiama pagalba yra konfidenciali. Informacija apie smurtą patyrusį asmenį gali būti perduodama kitiems asmenims tik Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Apibendrinant galima teigti, kad teikiant kompleksinę pagalbą smurtą patyrusioms moterims labai svarbus aspektas yra komandinis darbas, kuris apima teikiamų paslaugų

aukoms kokybę bei efektyvumą, specialistų bendradarbiavimą ir tarpusavio paramą. Svarbų vaidmenį vaidina tarpžinybinis bendradarbiavimas, kuris neturi būti chaotiškas, paremtas vien tik atsitiktinėmis priemonėmis ir iniciatyvomis, dėl to jis turi būti koordinuojamas ir valdomas. Kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje taip pat teikia ir specializuotos pagalbos centrai. Jie orientuojasi tik į smurto prieš moteris problematiką ir daugiausia teikia pagalbą tik smurtą artimoje aplinkoje patiriančioms moterims. Šios pagalbos tikslas – moters įgalinimas, suteikiant jai jėgų pasipriešinti smurtui, išsivaduoti iš smurtinių santykių, pradėti naują gyvenimą be smurto ir prievartos.

3.3. Užsienio valstybių patirtis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Nevyriausybinės organizacijos sampratą tiek Lietuvoje, tiek ir užsienio valstybėse apibrėžia Chartijos dėl nevyriausybinių organizacijų statuso Europoje projektas (2001):

- Savanoriškai susikūrusios;
- Joms būdinga savivalda;
- Pelnas paskirstomas tik savo tikslų įgyvendinimui, tačiau tai yra ne pelno siekiančios organizacijos.

Reikia pasakyti, kad nevyriausybinėms organizacijoms čia teikiamas ypatingas dėmesys ir svarba: „NVO indėlis yra daromas labai įvairia veikla, pradedant nuo tarpininkavimo bendraujant atskiroms visuomenės dalims su valstybės institucijomis, teisės aktų ir viešosios politikos pakeitimų propagavimu, pagalbos teikimu tiems, kuriems jos reikia, techninių ir profesinių standartų plėtojimas, atitikimo egzistuojantiems įsipareigojimams pagal nacionalinę ar tarptautinę teisę stebėjimu, baigiant priemonių asmeniniam pasitenkinimui ir tikslams pasiekti suteikimas, bendrų interesų gynimas ir skatinimas“ (Chartijos dėl nevyriausybinių organizacijų statuso Europoje projektas, 2001).

Europos Komisija savo pranešimuose dažnai akcentuoja didėjantį savanoriškų organizacijų vaidmenį Europoje. Pranešimuose rašoma, kad savanoriškų organizacijų ir joms gimineingų fondų pasiekimus ir įtaką istoriškai sunku įvertinti. Europa turi būti dėkinga už tokias paslaugas, kaip švietimas, sveikatos ir socialinė apsauga įvairioms nevyriausybinėms organizacijoms. Į šiandieninio vyraujančio intelektualinio klimato kūrimą, socialinių ir politinių idėjų raidą, nevyriausybinių organizacijų indėlis yra neišmatuojamas.

Platindamos technologines naujoves ir mokslo idėjas, sudarydamos sąlygas pasikeisti mintimis nagrinėjant daugelį žmonijai aktualių problemų nevyriausybinės organizacijos suvaidino lemiamą vaidmenį. Nevyriausybinių organizacijų lyderiai kovoja už žmogiškojo orumo ir žmogaus teisių pripažinimą. Daugelis nevyriausybinių orgnizacijų palaiko solidarumo su socialiai jautriomis gyventojų grupėmis - vargšais ir atstumtaisiais, ligoniais ir

neįgaliaisiais, pagyvenusiais ir jaunimu – dvasią, vienija tuos, kurie turėjo darbą, ir bedarbius, vyrus ir moteris, skirtingas kartas, turtingesnius ir skurdžius ar karo siaubiamus regionus.

Kovoje prieš socialinę izoliaciją, ksenofobiją, rasizmą ir seksualinį vaikų ir moterų išnaudojimą nevyriausybinės organizacijos Europoje ir už Atlanto įnešė svarbų indėlį. Jos daug prisidėjo formuodamos visuomenės nuomonę palankią plėtrai, užmezgė ypatingus ryšius su pilietinės visuomenės atstovais besivystančiose šalyse, palaikė demokratiją, be to suteikdamos reikalingą pirmąją pagalbą ir paramą maistu krizių atvejais, neretai pasiaukojamai dirbdamos nelaimių ištiktuose regionuose.

Europoje pastaruoju metu ypatingai išaugo nevyriausybinių organizacijų vaidmuo. Europos Sąjungos Komisijos nuomone, tai įvyko dėl keleto pagrindinių priežasčių:

- išaugo gerovė ir atsirado daugiau laisvo laiko;
- visuomenėje išaugo paslaugų reikšmė;
- „socialinė privatizacija", t.y., valdžios teiktų paslaugų teikimo funkcijos delegavimas ne pelno organizacijoms, preferencijų teikimas individualiam dėmesiui, kuris būdingas ne pelno organizacijoms, o ne nuasmenintam požiūriui, kuris būdingas valdžios institucijoms;
- naujų poreikių, kuriuos gali patenkinti pirmiausia ne pelno organizacijos atsiradimas;
- istoriniai aspektai besivaduojančiose iš autoritarizmo šalyse;
- demografiniai pasikeitimai: išėjusių į pensiją, netekusių darbo žmonių skaičiaus išaugimas ir nuostata perduoti funkcijas į privačias rankas sumažinant valdžios išlaidas (Communication from the Commision of promoting the role of Voluntary Organizations and Foundations in Europe, 1997).

Įdomi praktika, liudijanti išaugusį ne pelno organizacijų vaidmenį tarptautinėje arenoje yra ta, kad tiek Jungtinės Tautos, tiek Europos Taryba įvairioms ne pelno organizacijoms suteikia konsultacinį statusą atskirų problemų srityje, nevyriausybinių organizacijų atstovai yra kviečiami į diskusijas atskirais klausimais, netgi yra įtraukiamos į teisės aktų rengimo procesus. Lietuvoje tokios praktikos nėra.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Europoje dėmesys nevyriausybinėms organizacijoms yra didelis, Europos Parlamentas prie smurto prieš moteris problemos sugrįžta nuolat. Buvo priimtos rekomendacijos, kaip geriau kovoti su tokiais smurtiniais nusikaltimais. Valstybės narės raginamos organizuoti teisėsaugos pareigūnų, gydytojų, pagalbos centrų darbuotojų mokymus, siekiant tinkamai išnagrinėti moterų smurto atvejus ir padėti jų aukoms, taip pat pasisako už specializuotų pagalbos smurto aukoms centrų bei nemokamų nacionalines pagalbos linijų, kuriose dirbtų patyrę psichologai, steigimą bei rėmimą. Šalia to, būtina

užtikrinti paramą moterų nevyriausybinėms organizacijoms, kurios teikia pagalbą nukentėjusioms moterims. Taip pat Europos Parlamentas ragina valstybes nares priimti kovos su smurtu dėl lyties Reglamentą, kuris apimtų ir tokių nusikaltimų prevenciją. Europos Sąjungos direktyvoje (2012) nustatyti minimalūs standartai, susiję su nusikaltimo aukų teisėmis, apsauga ir pagalba, jau yra pirmas svarbus žingsnis į priekį šioje srityje. Kitas svarbus dokumentas yra priimta Europos Tarybos Stambulo konvencija (2011) dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo. Ne visos šalys pasirašė šią Konvenciją, o iš tų, kurios pasirašė, tik kelios iki šiol ją ratifikavo, todėl yra labai svarbu skatinti nacionalinius ratifikavimo procesus ir pradėti Europos Sąjungos prisijungimo prie Stambulo konvencijos procedūrą. Pasak V. Blinkevičiūtės (2014), „visos programos ir priemonės, skirtos sustabdyti smurtą prieš moteris, pasiteisins tik tada, kai moterys bus užtikrintos, kad prabilus apie smurtą, jomis bus pasirūpinta, suteikta psichologinė ir socialinė pagalba, sveikatos priežiūra, o smurtautojai ir nusikaltėliai bus nubausti. Šio tikslo turime siekti visi kartu Europos Sąjungoje ir Lietuvoje” (Blinkevičiūtė, 2014).

4. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLOS, TEIKIANT PARAMĄ SMURTĄ PATYRUSIOMS MOTERIMS LIETUVOJE, EMPIRINIS TYRIMAS

Šiame skyriuje aprašomi atliekamo empirinio tyrimo metodika ir metodologija, išsamiai pateikta tyrimo rezultatų analizė.

4.1. Empirinio tyrimo metodologija ir metodika

„Kiekvienas mokslas siekia objektyviai aprašyti ir paaiškinti vieną ar kitą realybės aspektą. Todėl bendriausias mokslinės veiklos rezultatas – pagal tam tikrus principus sutvarkytos žinios apie tikrovę ir atskiras šios tikrovės sritis. Vadinasi, mokslinio pažinimo paskirtis – pateikti žmonijai patikimų ir tuo pat metu naujų, iki tol niekam nežinomų teiginių apie nagrinėjamą realybę“ (Bitinas ir kt., 2008).

Tyrimo tikslas - ištirti nevyriausybinių organizacijų veiklą, teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje ir pateikti klausimus tolesnei mokslinei diskusijai.

Siekiant kuo gilesnės temos analizės, empiriniams tyrimo duomenims gauti pasirinktas kokybinio tyrimo metodas - apklausa. Naudojamas kokybinio tyrimo instrumentas –interviu. Tai tiesioginė ir pagrindinė priemonė informacijai gauti. Buvo naudojamas pusiau struktūruotas interviu (klausimai ir visa procedūra numatomi iš anksto, ir interviu eigoje mažai kas keičiama) su laisvai formuluojamais atsakymais, kur neribojamas nei turinys, nei forma (Kardelis, 2005).

Empirinio tyrimo instrumentas

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti teikiamas paslaugas ir jų veiksmingumą moterims patyrusioms smurtą. Individualių interviu metu visiems tyrimo dalyviams buvo pateikiami tie patys klausimai, kurie buvo paruošti remiantis teorinėje darbo dalyje atlikta analize.

Tyrimo klausimyną sudaro 5 blokai:

1. Tyrimo dalyvio charakteristika.
2. Bendra charakteristika.
3. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas.
4. Geros praktikos pavyzdžiai.
5. Informacijos apie įstaigą sklaida.

(Tyrimo klausimyną žiūrėti 1 priede).

Tyrimo organizavimas

Dėl interviu atlikimo su tyrimo dalyvėmis buvo tariamasi elektroniniu paštu. Interviu data su tyrimo dalyviais buvo suderinta iš anksto.Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir uždaviniais. Iš viso atlikti 5 interviu. Vidutiniška interviu trukmė – 20-30 min. Duomenys rinkti 2016 m. vasario mėn.

Tyrimo imtis

Dėl išvadų generalizavimo savitumo kokybiniame tyrime neverta siekti tikimybinės, atsitiktinai sudarytos imties, bet priešingai – reikia pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamųjų požiūriu (Bitinas ir kt., 2008). Šiame darbe buvo taikyta tikslinė imties vienetų atranka, vadovautasi prisotinimo principu.

Tyrimo metu buvo apklausti 5 nevyriausybinių organizacijų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims, ekspertai.

Duomenų analizės metodai

Empirinėje dalyje kokybinio tyrimo duomenys analizuojami kokybinės content (turinio) analizės metodu. Anot P. Mayring (2014), content analizė yra pagrįsta teksto interpretacija, kurios metu reflektuojama teksto prasmė. Kaip teigia B. Bitinas ir kt. (2007), content analizės privalumas- galimybė analizuoti didelės apimties tekstus. Content analizės metu informacija klasifikuojama ir grupuojama į kategorijas. Magistrinio darbo tyrime duomenų analizė atlikta laikantis tradicinių kokybinės content analizės žingsnių (Mayring, 2014):

1) daugkartinio teksto skaitymo;

2) kategorijų išskyrimo;

3) kategorijų turinio skaidymo į subkategorijas;

4) subkategorijų interpretavimo bei patvirtinimo teiginiais iš tyrimo dalyvių atsakymų (žr. 2 priedą, P1-P10 lenteles).

Analizės rezultatai interpretuojami, siejant, lyginant su kitų autorių tyrimų rezultatais, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rekomendacijomis ir ataskaitomis bei remiantis teorinėje dalyje pateiktomis įžvalgomis.

Tyrimo apribojimai

Šiame darbe buvo taikyta tikslinė imties vienetų atranka. Tyrimo rezultatai atspindi situaciją apklaustose Lietuvoje veikiančiose nevyriausybinėse organizacijose, teikiančiose paramą smurtą patyrusioms moterims. Tikėtina, kad kitose nevyriausybinėse organizacijose tyrimo rezultatai būtų skirtingi.

Tyrimo etika

Įstaigoms buvo pateikta visa reikalinga informacija apie tyrimą, išskyrus ta, kuri gali turėti įtakos tyrimo rezultatams.

Visi tyrimo dalyviai informuoti, kad pateikta informacija bus konfidenciali, tai reiškia, kad visa informacija apie asmenį, pateikusį duomenis bus laikoma paslaptyje. Prieš pradedant kalbėtis su tyrimo dalyviais, kiekvienas iš jų buvo informuotas, jog tyrimo metu gauti duomenys bus naudojami magistro baigiamajame darbe. Visi dalyviai po tyrimo buvo supažindinti su gautais rezultatais.

4.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Šioje tyrimo dalyje pateikiami tyrimo, kuriuo buvo tiriama nevyriausybinių organizacijų veikla, teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims, duomenys.

Interviu klausimai, siekiant ištirti nevyriausybinių organizacijų veiklą, teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims, apėmė tokias sritis:

- informacija apie tyrimo dalyvius;
- informacija apie moterų patyrusių smurtą poreikius, įstaigų bendradarbiavimą bei šio bendradarbiavimo veiksmingumą;
- esamų paslaugų analizė, jų prieinamumas, efektyvumas bei problemos su kuriomis susiduriama teikiant paslaugas;
- gerosios patirties pavyzdžių, socialinių inovacijų aptarimas;
- informacijos kanalų, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą analizė.

Informacija apie tyrimo dalyvius

Interviu pradžioje tyrimo dalyviams buvo užduodami klausimai, kurie charakterizuoja tyrimo dalyvį. Tyrimo dalyviams buvo užduodami klausimai apie įstaigos tipą ir tyrimo dalyvių pareigas (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Bendroji tyrimo dalyvių charakteristika

Ekspertai	Įstaigos tipas	Pareigos
T 1	Specializuotas pagalbos centras	Konsultantė
T 2	Specializuotas pagalbos centras	Konsultantė
T 3	Krizių centras	Vadovė
T 4	Specializuotas pagalbos centras	Konsultantė
T 5	Specializuotas pagalbos centras	Konsultantė

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo dalyvių atsakymais į klausimus

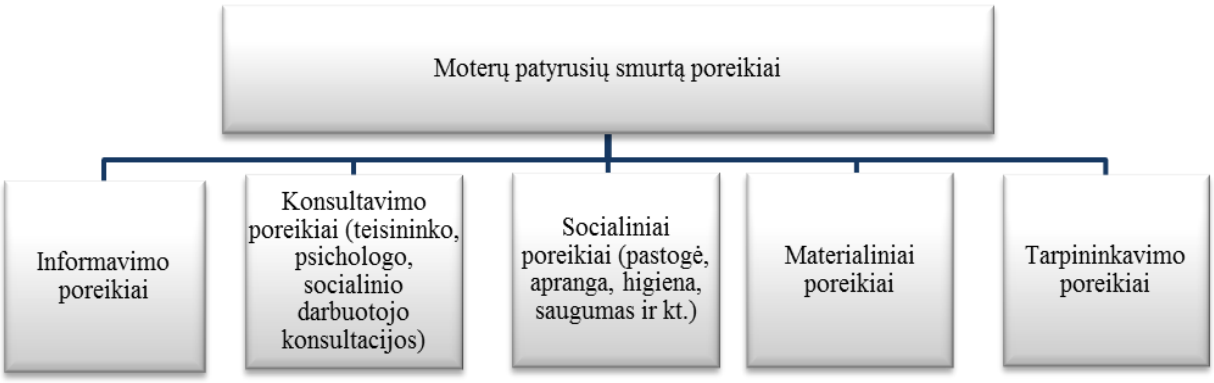
Kaip matome iš pateiktų duomenų, apklaustos keturios specializuotų pagalbos centrų konsultantės, viena krizių centro vadovė.

Informacija apie moterų patyrusių smurtą poreikius, įstaigų bendradarbiavimą bei šio bendradarbiavimo veiksmingumą

Šiuo klausimų bloku buvo siekiama atskleisti moterų, patyrusių smurtą poreikius paslaugoms, įstaigų bendradarbiavimą bei šio bendradarbiavimo veiksmingumą nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius.

Moterų patyrusių smurtą poreikiai

Interviu pradžioje tyrimo dalyvių buvo klausiama *„Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?“*. Apibendrinus gautus rezultatus buvo nustatytos kategorijos *„Moterų patyrusių smurtą poreikiai“* ir sudarytos 5 subkategorijos: *informavimo poreikiai, konsultavimo poreikiai (teisininko, psichologo, socialinio darbuotojo konsultacijos), socialiniai poreikiai (pastogė, apranga, higiena, saugumas ir kt.), materialiniai poreikiai, tarpininkavimo poreikiai* (žr. 7 paveikslą).

7 pav. Moterų patyrusių smurtą poreikiai

Kaip vieną didžiausių moterų, patyrusių smurtą poreikių tyrimo dalyviai įvardijo informavimo poreikius. Subkategoriją *„Informavimo poreikiai“* iliustruoja šie teiginiai:

„...jos kartais net nežino, kad yra galinčių joms padėti...“ (T1);

„...dažnai negeba susirasti informacijos apie pagalbos galimybes...“ (T2);

„...reikia informacijos apie pagalbos būdus, galimus sprendimus“ (T3);

„...nežino kur kreiptis pagalbos ir kaip gauti reikiamas paslaugas“ (T4);

„...neturi informacijos apie pagalbą teikiančias įstaigas, jos nežino kur kreiptis...“ (T5).

Ne mažiau svarbios teisininko, psichologo ir socialinio darbuotojo konsultacijos. Subkategoriją *„Konsultavimo poreikiai“* iliustruoja šie teiginiai:

„...susiduriama su psichologiniais, moters įgalinimo pasirūpinti savo gyvenimu poreikiais, žema saviverte...“ (T1);

„...moterims trūksta psichologinės pagalbos, teisinių konsultacijų“ (T2);

„...dažnai reikia ir kitokios pagalbos: psichologo, teisininko, socialinio darbuotojo“ (T3);

„...būna apimtos siaubo, įsitempusios dėl nuolatinės užpuolimo grėsmės, yra labiau linkusios į depresiją, kuri gali baigtis savižudybe“ (T4);

„...dažnai jos būna emociškai sukrėstos, jaučiasi bejėgės...“ (T5).

Pastogė, apranga, higiena, saugumas ir kt. taip pat svarbūs. Subkategoriją *„Socialiniai poreikiai“* iliustruoja šie teiginiai:

„...taip pat socialiniais...“ (T1);

„...taip pat negali patenkinti bazinių savo poreikių, tokių kaip apranga, higiena, saugumas“ (T2);

„...smurtą patyrusioms moterims reikalinga pastogė“ (T3);

„...joms kyla sunkumų ieškant gyvenamojo ploto“ (T5).

Dažnai kreipiasi moterys, neturinčios jokių pajamų. Subkategoriją *„Materialiniai poreikiai“* papildo šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...būna ir materialinių poreikių, kuriuos sprendžiame tarpininkaudami su privačiais asmenimis“ (T1);

„...visai neturi lėšų, ypač auginančios mažamečius vaikus...“ (T5).

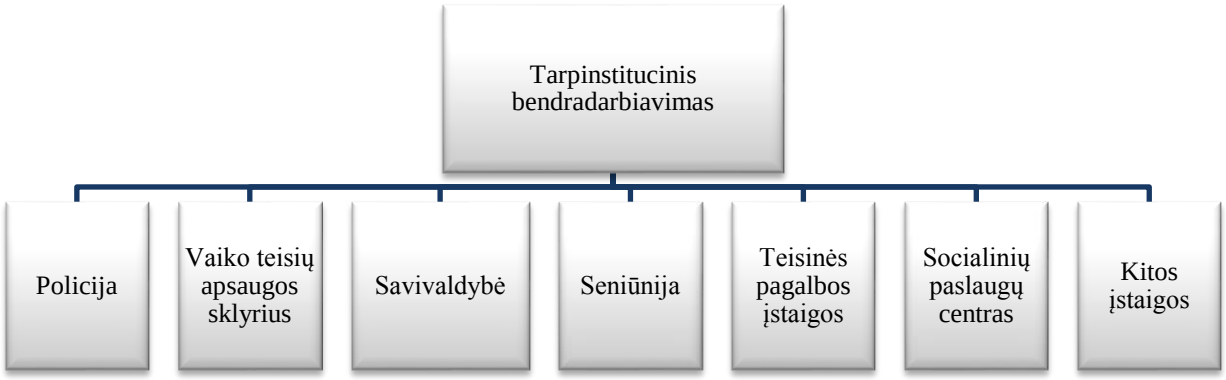
Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad pasitaiko ir moterų, kurioms reikia pagalbos įvairiose institucijose. Subkategoriją *„Tarpininkavimo poreikiai“* papildo teiginys:

„...tarpininkavimo teisinėse ir kitose institucijose...“ (T1).

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiniai moterų, patyrusių smurtą poreikiai yra gauti informaciją apie teikiamas paslaugas ir pagalbos būdus. Taip pat joms reikia įvairių specialistų konsultacijų. Socialiniai poreikiai taip pat svarbūs, kartais joms reikia pagalbos tarpininkaujant įvairiose institucijose.

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Išnagrinėjus moterų patyrusių smurtą poreikius, tyrimo dalyvims buvo užduotas klausimas *„Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?“* nustatyta kategorija *„Tarpinstitucinis bendradarbiavimas”* ir išskirtos 7 subkategorijos: *policija, Vaiko teisių apsaugos skyriai, savivaldybės, seniūnijos, teisinės pagalbos įstaigos, socialinių paslaugų centrai, kitos įstaigos* (žr. 8 paveikslą).

8 pav. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą akcentuoja ir mokslininkai. I. Šideikaitė (2015) analizuodama apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje teisinį reglamentavimą teigia, kad tik esant visapusiškam institucijų bendradarbiavimui galima suteikti pilnavertišką

pagalbą. Reikalingas teismų, policijos bei kitų organizacijų bendradarbiavimas kovojant su smurtu.

B. Kuodytė ir V. Blažys (2005) teigia, kad smurto atveju efektyviausias pagalbos aukai būdas – vieningas visų sričių specialistų darbo bei pastangų suderinimas.

Anksčiau minėtų autorių teiginius patvirtina ir tyrimo dalyviai. Kaip matome iš dalyvių atsakymų, vyksta glaudus bendradarbiavimas su įvairiomis įstaigomis ir institucijomis.

Tyrimo dalyviai nurodė, kad bendradarbiauja su policija. Subkategoriją *„Policija“* iliustruoja šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„Tauragės apskrities Šilalės ir Pagėgių policijos komisariatai...“ (T1);

„...Policijos komisariatais...“ (T2);

„... policijos komisariatais“ (T3);

„Bendraujame su policija...“ (T4);

„... policija...“ (T5).

Tyrimo dalyviai teigia bendraujantys su Vaiko teisių apsaugos skyriais, savivaldybėmis ir seniūnijomis. Subkategoriją *„Vaiko teisių apsaugos skyrius“* iliustruoja šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...Vaiko teisių apsaugos skyriai savivaldybėse (Šilalės, Pagėgių)...“ (T1);

„...Vaiko teisių apsaugos skyriais...“ (T4).

Subkategoriją *„Savivaldybė“* papildo šie teiginiai:

„...Šilalės rajono savivaldybė...“ (T1);

„...miesto ir rajono savivaldybėmis...“ (T3);

„...savivaldybe“ (T4).

Subkategoriją *„Seniūnija“* papildo šie teiginiai:

„...rajonų seniūnijos (Šilalėje, Pagėgiuose)...“ (T1);

„...seniūnijų socialiniais darbuotojais“ (T2);

„...seniūnijų socialiniais darbuotojais...“ (T3).

Tyrimo dalyviai taip pat bendradarbiauja su teisinės pagalbos įstaigomis bei socialinių paslaugų centariais. *„Teisinės pagalbos įstaigos“* subkategoriją iliustruoja šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...Pirminės teisinės konsultacijų specialistais...“ (T2);

„...pirminės teisinės pagalbos specialistais...“(T3);

„...juridinę pagalbą teikiančiomis institucijomis“ (T5).

Subkategoriją *„Socialinių paslaugų centras“* iliustruoja šie teiginiai:

„...Pagėgių savivaldybės socialinių paslaugų centras...“ (T1);

„...Socialinių paslaugų centrais...“ (T2).

Prireikus bendradarbiaujama su nevyriausybinėmis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, įstaigomis ir (ar) organizacijomis, teikiančiomis apnakvindinimo, apgyvendinimo ar kitas būtinas paslaugas. *„Kitos įstaigos“* subkategoriją patvirtina šie teiginiai:

„...Šilalės rajono socialinių paslaugų namai... Šilalės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos centras, Šilalės rajono partnerystės vietos veiklos grupė, Šilalės dekanato šeimos centras, ir kitos įstaigos pagal poreikį“ (T1);

„... bendradarbiaujame su Kretingos, Šilutės, Gargždų ir Skuodo organizacijomis...“ (T2);

„...nuolat palaiko ryšius su panašaus tipo nevyriausybinėmis organizacijomis...“ (T3);

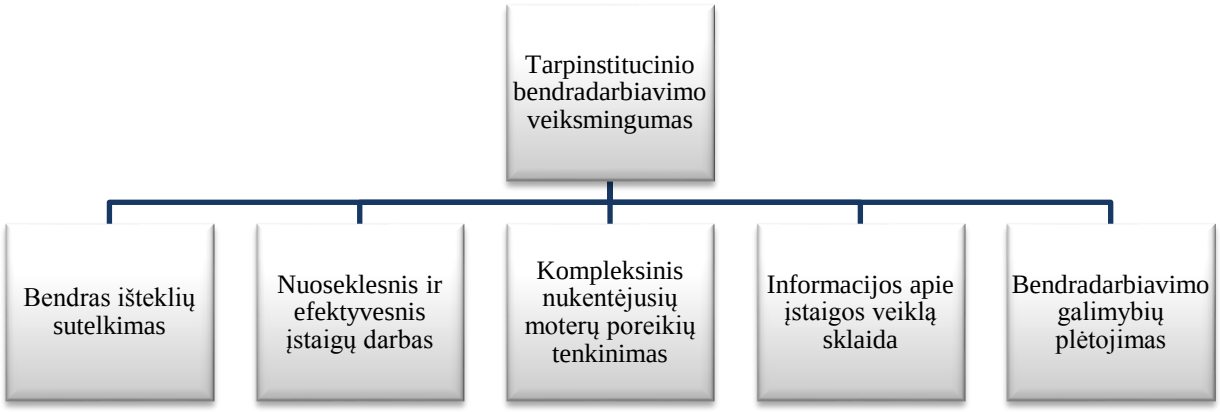
„...kitais regione veikiančiais krizių centrais, sveikatos priežiūros, socialinės pagalbos įstaigomis...“ (T4);

„...bendradarbiaujame su nevyriausybinių organizacijų krizių centrais, teikiančiais apnakvindinimo ar apgyvendinimo paslaugas, su socialinių paslaugų įstaigomis...sveikatos priežiūros įstaigomis...“(T5).

Apibendrinant galima teigti, kad vyksta bendradarbiavimas su įvairiomis įstaigomis ir institucijomis. Daugiausia bendradarbiaujama su policija, vaiko teisių apsaugos skyriais, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, įstaigomis ir (ar) organizacijomis, teikiančiomis apnakvindinimo, apgyvendinimo ar kitas būtinas paslaugas.

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims veiksmingumas

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus į klausimą *„Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?“* nustatyta kategorija *„Tarpinstitucinio bendravimo veiksmingumas“* ir suformuotos 5 subkategorijos *bendras išteklių sutelkimas, nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas, kompleksinis nukentėjusių moterų poreikių tenkinimas, informacijos apie įstaigos veiklą sklaida ir bendradarbiavimo galimybių plėtojimas* (žr. 9 paveikslą).

9 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims veiksmingumas

Dauguma įstaigų tarpinstitucinio bendradarbiavimo veiksmingumą apibūdina kaip bendrą įstaigų išteklių sutelkimą. Subkategoriją *„Bendras išteklių sutelkimas“* patvirtina tyrimo dalyvių teiginiai:

„... visų įstaigų bendras išteklių sutelkimas teikiant specializuotą pagalbą...“ (T1);

„...sutelktas įvairių sričių specialistų bendradarbiavimas užtikrina kompleksines, veiksmingas paslaugas moterims: geriau suvokiama moters problema, jai nereikia blaškytis po įvairias tarnybas, siekiant gauti reikalingas paslaugas“ (T4);

„... susipažinimas su kitų tarnybų teikiamomis paslaugomis ir jų ištekliais...“ (T5).

Institucijoms bendradarbiaujant tarpusavyje nuosekliau ir efektyviau vyksta įstaigų darbas. Subkategoriją *„Nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas“* patvirtina šis teiginys:

„...užtirkinamas nuoseklesnis ir efektyvesnis įvairių įstaigų, turinčių ar galinčių turėti kontaktą su smurto auka, darbas“ (T1).

Tarpinstitucinis bendradarbiavimas veiksmingas, nes patenkina kompleksinius moterų patyrusių smurtą poreikius. Subkategoriją *„Kompleksinis nukentėjusių moterų poreikių tenkinimas“* iliustruoja šis teiginys:

„...kompleksinis nukentėjusiųjų poreikių tenkinimas...“ (T5).

Bendradarbiaujant galima dalintis informacija apie įstaigą ir plėtoti bendradarbiavimo galimybes. Subkategoriją *„Informacijos apie įstaigos veiklą sklaida“* patvirtina šis tyrimo dalyvio teiginys:

„...užtikrinama informacijos didesnė sklaida apie organizacijos veiklą...“ (T1).

Subkategoriją *„Bendradarbiavimo galimybių plėtojimas“* patvirtina šis tyrimo dalyvio teiginys:

„...bendradarbiavimo galimybių plėtojimas...“ (T5).

Tyrimo dalyviai tarpinstitucinio bendradarbiavimo veiksmingumą apibūdina gana siaurai:

„*Veiksmingumą sunku aprašyti, kadangi kiekvienas atvejis yra unikalus“ (T2).*

Apibendrinant galima teigti, kad tarpinstitucinis bendradarbiavimas veiksmingas, nes visos įstaigos sutelkia savo išteklius į problemos sprendimą, vyksta nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas, moteriai suteikiam kompleksinė pagalba bei plėtojamos bendradarbiavimo galimybės.

Esamų paslaugų analizė, jų prieinamumas, efektyvumas bei problemos su kuriomis susiduriama teikiant paslaugas

Šiuo klausimų bloku buvo siekiama išanalizuoti paslaugų spektrą bei prieinamumą, efektyvumą bei problemas su kuriomis tyrimo dalyviai susiduria teikdami paslaugas.

Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras

Tyrimo dalyviams buvo užduotas klausimas *„Kokios paslaugos teikiamos?“*. Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus nustatyta kategorija *„Paslaugų spektras“* ir išskirtos 5 subkategorijos: *informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo, atstovavimo ir laikino apnakvindinimo paslaugos* (žr. 10 paveikslą).

10 pav. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras

Socialinių paslaugų kataloge (2006) bendrosios socialinės paslaugos apibūdinamos kaip paslaugos, kurios teikiamos asmenims tam, kad jiems padėtų gyventi savo namuose ir jiems nereikėtų specialiųjų socialinių paslaugų.

Tyrimo dalyviai teigė teikiantys šias bendrąsias socialines paslaugas – informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas, atstovavimas. Jie nurodė, kad teikia informavimo paslaugas. Subkategoriją *„Informavimas“* patvirtina šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...tai informavimas...“ (T1);

„...suteikiama visa informacija...“ (T2);

„...informavimo...“ (T3);

„...bei socialinį informavimą...“(T4);

„...t. y. informavimo...“ (T5).

Tyrimo dalyviai teikia ir konsultavimo paslaugas. Subkategoriją *„Konsultavimas“* iliustruoja šie teiginiai:

„...konsultavimas...“ (T1);

„...pirminė konsultacija...“ (T2);

„...konsultavimo (konsultuoja psichologas, teisininkas, socialinis darbuotojas, medikas) paslaugos...“ (T3);

„...konsultavimą...“ (T4);

„...konsultavimo...“ (T5).

Kiek rečiau yra teikiamos tarpininkavimo ir atstovavimo paslaugos. Subkategoriją *„Tarpininkavimas“* papildo šie teiginiai:

„...tarpininkavimas...“ (T1);

„...tarpininkavimas sprendžiant apgyvendinimo klausimą, dėl gydymo, pašalpų gavimo, įstojimą į darbo biržą...“ (T2);

„...tarpininkavimą institucijose...“ (T4);

„...tarpininkavimo institucijose...“ (T5);

Subkategoriją *„Atstovavimo paslaugos“* patvirtina šie teiginiai:

„... ir atstovavimas“ (T1);

„...bei atstovavimo interesams...“ (T5).

Socialinių paslaugų kataloge (2006) specialiosios socialinės paslaugos apibūdinamos kaip paslaugos, kurios teikiamos asmenims tuomet, kai bendrosios socialinės paslaugos yra neveiksmingos.

Iš specialiųjų socialinių paslaugų tyrimo dalyviai teikia laikino apnakvindinimo paslaugas. Subkategoriją *„Laikinas apnakvindinimas“* papildo šis tyrimo dalyvio teiginys:

„...trumpalaikis prieglobstis“ (T3).

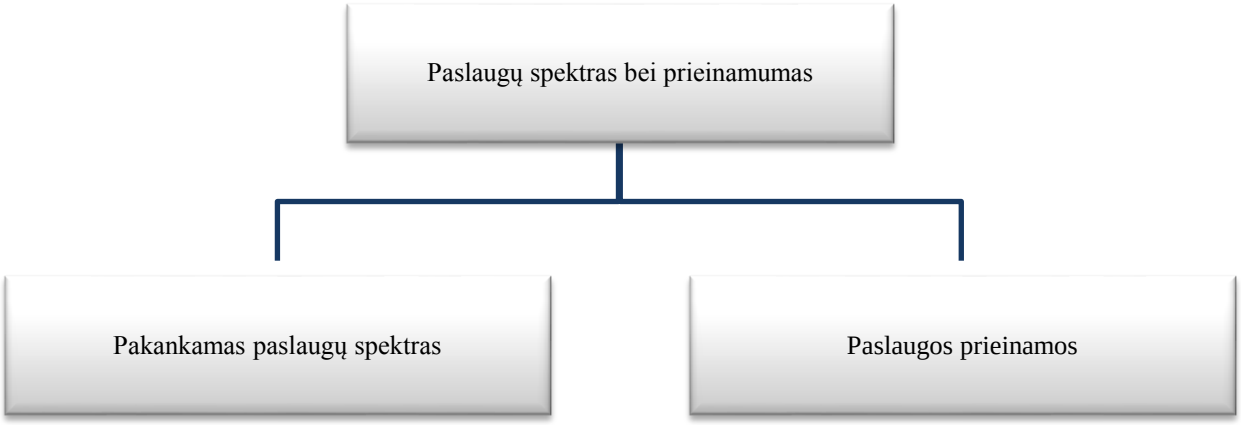
Kaip matome iš pateiktų duomenų, tyrimo dalyviai įvardijo visą spektrą teikiamų paslaugų. Suteiktos paslaugos priklauso nuo klientų poreikių, taip pat nuo įstaigos galimybių.

Aguonytė ir kt. (2013) atlikę paslaugas teikiančių institucijų vadovų apklausą nustatė, kad dauguma apklaustų įstaigų teikė informavimo paslaugas ir psichologo konsultacijas, tarpininkavo telefonu ar el. paštu. Be bendrųjų socialinių paslaugų dar teikė tokias paslaugas, kaip savitarpio pagalbos grupės, ryšių su artimaisiais atnaujinimas.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinė paslauga yra informavimas. Be informavimo moterims, patyrusioms smurtą teikiamos konsultavimo, tarpininkavimo, atstovavimo ir laikino apnakvindinimo paslaugos. Paslaugų spektras priklauso nuo moterų patyrusių smurtą poreikių, bei įstaigos galimybių.

Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektro bei prieinamumo vertinimas

Išsiaiškinus teikiamas paslaugas, tyrimo dalyviams buvo užduotas klausimas „Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?“. Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus, nustatyta kategorija „Paslaugų spektras bei prieinamumas“. Šiai kategorijai išskirtos 2 subkategorijos: *pakankamas paslaugų spektras* ir *prieinamos paslaugos* (žr. 11 paveikslą).

11 pav. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras bei prieinamumas

Tyrimo dalyvių nuomone, paslaugų spektras yra pakankamas. Subkategoriją *„Pakankamas paslaugų spektras“* patvirtina šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...paslaugų spektras gana didelis“ (T1);

„Paslaugų kaip ir pakanka...“ (T2);

„...kad paslaugų spektras pakankamas...“ (T3);

„Paslaugų spektras kaip ir pakankamas...“ (T4);

„...mes čia daug tų paslaugų suteikiame“ (T5).

Nevyriausybinių organizacijų paslaugų teikimo procese yra daugiau laisvės ir paslaugos gali būti teikiamos priklausomai nuo situacijos ir poreikio. Tai patvirtina ir tyrimo dalyvių teiginys:

„Paslaugas galime teikti priklausomai nuo situacijos ir poreikio“ (T1);

Analizuojant atsakymus apie paslaugų prieinamumą visi dalyviai teigė, kad paslaugos prieinamos. Subkategoriją *„Prieinamos paslaugos“* papildo šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„P*rieinamumas tai jisai yra...“ (T1);*

„... paslaugas galėtume suteikti visoms, kurios to norėtų“ (T2);

„...o paslaugos prieinamos visoms moterims, kurios patyrė smurtą...“ (T3);

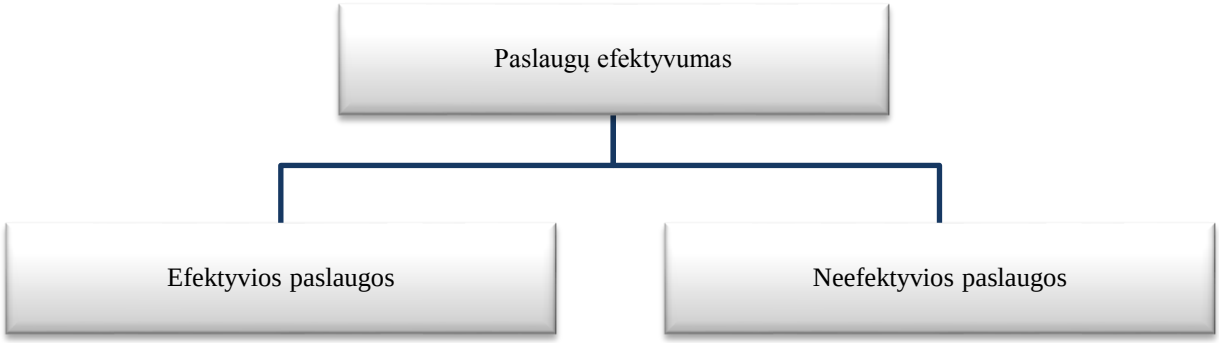
„...kurios moterys kreipiasi visoms stengiamės padėti“ (T4);

„Prieinamos tos paslaugos tikrai“ (T5).

Apibendrinant galima teigti, kad nevyriausybinėse organizacijose paslaugos teikiamos priklausomai nuo situacijos ir poreikio, o paslaugos prieinamos visoms moterims, patyrusioms smurtą.

Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims efektyvumo vertinimas

Išnagrinėjus paslaugų spektrą bei prieinamumą, tyrimo dalyviams buvo užduodamas klausimas apie teikiamų paslaugų efektyvumą *„Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?“* nustatyta kategorija *„Paslaugų efektyvumas“* ir išskirtos 2 subkategorijos *efektyvios paslaugos, neefektyvios paslaugos* (žr. 12 paveikslą).

12 pav. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims efektyvumo vertinimas

Kalbant apie paslaugų efektyvumą, tyrimo dalyviai pažymėjo, kad su smurtą patyrusiomis moterimis greitai užmezgamas kontaktas. Subkategoriją *„Efektyvios paslaugos“* papildo šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„*Su nukentėjusiu asmeniu susisiekiame nedelsiant“ (T1);*

„Manau, kad paslaugos efektyvios, bent jau stengiamės, kad taip būtų...gavusios informaciją apie smurtą šeimoje sureaguojame tuoj pat ir siūlome pagalbą ir paslaugas“ (T2);

„Kuo anksčiau moteris kreipiasi pagalbos, tuo efektyviau yra garantuojama savalaikė ir kompleksinė pagalba smurtą patyrusiai moteriai“ (T3);

„Paslaugų efektyvumas priklauso nuo poreikio ir esamos moters, patyrusios smurtą, situacijos. Kuo anksčiau nustatomas poreikis, tuo būna savalaikė ir efektyvesnė pagalba“ (T5).

Tyrimo dalyvių teigimu, paslaugų efektyvumą užtikrina tarpinstitucinis bendradarbiavimas:

„...paslaugos efektyvios...būtent tarpinstitucinis bendravimas užtikrina teikiamų paslaugų aukoms kokybę bei efektyvumą, specialistų bendradarbiavimą ir tarpusavio paramą“ (T4).

Tyrimo dalyvių nuomone, paslaugų efektyvumui trūksta glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo, biudžetinių įstaigų pozityvaus požiūrio. Subkategoriją *„Neefektyvios paslaugos“* patvirtina tyrimo dalyvio teiginiai:

„*Tačiau paslaugų efektyvumui dar yra vietos augti, kadangi dar vis menkas bendradarbiavimas tarp institucijų, trūksta ypač biudžetinių įstaigų požiūrio kitimo dėl išteklių sutelkimo nukentėjusiųjų problemoms spręsti“ (T1).*

Paslaugų teikimo efektyvumui trukdo ir tai, kad moterys laiku nesikreipia pagalbos*:*

„Smurtą patyrusios moterys neskuba viešinti savo gyvenimo, neskuba kreiptis į organizacijas“ (T3);

„... paslaugų neefektyvumas pasireiškia tuo, jei moteris uždelsia ar tiesiog bijo viską atvirai pasipasakoti“ (T5).

Anot N.Dirsienės (2005), suteiktos pagalbos moterims patyrusioms smurtą efektyvumą įvertinti sunku. Pasikeitusi moters išvaizda, atsirandanti šypsena, džiaugsmas gyvenimu – tai ženklai, kad moteris pradeda atsigauti nuo smurtinių santykių.

N. Dirsienė ir V. Reikertienė (2004) įvardija požymius, liudijančius, kad smurtinė situacija įveikta:

- moteris savęs nebekaltina dėl patirto smurto;
- už agresyvų partnerio elgesį ji neprisiima atsakomybės;
- ji supranta, kad norėdama tinkamai pasirūpinti šeima, pirmiausia turi pasirūpinti savimi;
- moteris sutinka, kad turi teisę reikšti savo mintis ir jausmus;
- moteris supranta, kad yra verta meilės būdama savimi;
- moteris atskleidžia savo gerąsias savybes ir geba būti savarankiška;
- moteris nesvajoja apie išgalvotą tikrovę, o suvokia tikrąją padėtį; (Dirsienė ir Reikertienė, 2004).

Apibendrinant galima teigti, kad paslaugų efektyvumą užtikrina tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir greitas kontakto užmezgimas, tačiau paslaugas efektyviai trukdo teikti tai, kad moterys laiku nesikreipia pagalbos.

Problemos su kuriomis susiduriama teikiant paslaugas smurtą patyrusioms moterims

Tyrimo dalyviams buvo užduodamas klausimas *„Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?“*. Išanalizavus gautus duomenis nustatyta kategorija *„Paslaugų teikimo problemos“* ir išskirtos 5 kategorijos: *tarpinstitucinis bendradarbiavimas, moterų motyvacija, finansinės problemos, darbuotojų skaičius, mokymų stoka* (žr. 13 paveikslą).

13 pav. Paslaugų teikimo problemos smurtą patyrusioms moterims

Išanalizavus duomenis galima teigti, kad pagrindinė problema su kuria susiduriama teikiant paslaugas – tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka. Subkategoriją *„Tarpinstitucinis bendradarbiavimas“* patvirtina šie tyrimo dalvių teiginiai:

„Susiduriame su darbo su policija problemomis (požiūris, įstatymų spragos, geros valios stoka), su darbo su biudžetinėmis įstaigomis problemomis. Taip pat yra problema, kad dauguma atvejų pranešami smurtui įsivežėjus arba net nepranešami...“ (T1);

„Bendradarbiavimas su policija. Policijos pareigūnai turi informuoti asmenį apie pagalbą ir su jo žinia duomenis perduoti Specializuotos pagalbos centrui, tačiau ne visada pateikiama visa informacija, kuri reikalinga norint suteikti deramą pagalbą. Trūksta bendravimo su tyrėjais apie tolesnę tyrimo eigą: SPC nežino, ar smurtautojas yra sulaikytas, kiek laiko jis bus sulaikytas ir pan. Tokia informacija ne visa prieinama ir smurto aukai. O tai mažina jos saugumą“ (T2);

„Taip pat susiduriame su tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka. Ne visada smurtą patiriančios aukos kreipiasi į policiją, dažnai su savo bėdomis jos keliauja pas medikus ir šie atvejai lieka tik medikų sprendžiama aukos sveikatos problema. Medikai privalo pranešti policijai apie asmenį atvykusį arba pristatytą į medicinos įstaigą su smurto žymėmis, o policija turi imtis atitinkamų priemonių, tačiau bendradarbiavimas nevyksta“ (T3).

Nepakankama moterų, patyrusių smurtą motyvacija pagalbos priėmimo procese mažina paslaugų efektyvumą. Subkategoriją *„Moterų motyvacija“* patvirtina teiginiai:

„...turime mažo rajono problemą, kai dėl baimės būti atpažintu ir apkalbėtu nukentėję nesikreipia pagalbos“ (T1);

„Pagrindinė problema – moterų patyrusių smurtą motyvacijos stoka. Dažnai jos bijo ką nors keisti“ (T5).

Efektyviai teikti paslaugas taip pat trukdo žmogiškųjų išteklių stoka bei finansinės problemos. Subkategoriją *„Finansinės problemos“* patvirtina šie teiginiai:

„...labai sunku spręsti finansinius...“ (T3);

„...stinga valstybės, savivaldybės finansinės paramos... svarbu, kad tam būtų skiriama pakankamai lėšų, nes smurto prieš moteris problemos negalima išspręsti vien teikiant individualią pagalbą nukentėjusioms“ (T4);

„...finansai“ (T5).

Subkategoriją *„Žmogiškieji ištekliai“* patvirtina šis tyrimo dalyvio teiginys:

„...nepakankamas darbuotojų skaičius“ (T4).

Viena iš problemų, su kuriomis susiduriama - nepakankamai apmokyti policijos pareigūnai. Subkategoriją *„Mokymų stoka“* patvirtina teiginys:

„...policijos pareigūnų mokymai, kurie turėtų padėti išvengti situacijų, kai smurtą patiriančiai aukai siūloma palikti namus ar užbaigti ikiteismini tyrimą susitaikymu. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo patirtis rodo, kad reikalingi mokymai policijos pareigūnams tiek bendradarbiavimo srityje tiek dėl bendravimo ir bendradarbiavimo su auka tyrimo“ (T5).

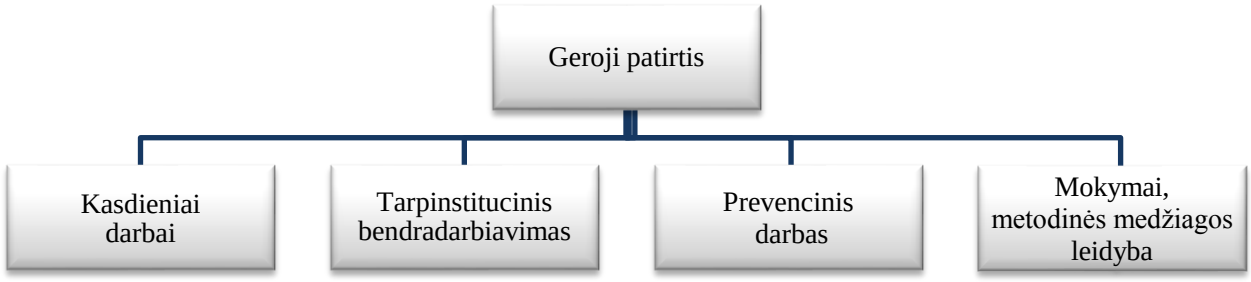
Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinė problema su kuria susiduriama yra bendradarbiavimo su policija ir medicinos įstaigomis stoka.

Gerosios patirties, socialinių inovacijų aptartis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Šiuo klausimų bloku buvo siekiama aptarti gerąją patirtį bei socialines inovacijas organizuojant ir teikiant paramą.

Gerosios patirties aptartis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Išanalizavus atsakymus į klausimą *„Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?“* buvo sudaryta kategija *„Geroji patirtis“* ir išskirtos 3 subkategorijos *kasdieniai darbai, tarpinstitucinis bendradarbiavimas, prevencinis darbas* (žr. 14 paveikslą).

14 pav. Gerosios patirties aptartis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Dažnai gerąja patirtimi laikomi kasdieniai darbai, ypač tais atvejais, kai jais sėkmingai pasiekiami geresni rezultatai. Subkategoriją *„Kasdieniai darbai“* patvirtina šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...kai sužino, kur gali kreiptis, tačiau po pirmojo smurto atvejo atsisako pagalbos, tačiau praėjus kažkiek laiko, nuolat palaikant ryšį su auka, pribrendus aplinkybėms, nukentėję patys kreipiasi ir paima visą pagalbą, kokia tik gali būti suteikiama“ (T1);

„...kai moterys išvyko koduotis, gydytis nuo alkoholizmo po ilgų pokalbių“ (T1);

„...kai sutinka vykdyti skyrybų procesus su smurtautoju“ (T1);

„...moters palaikymas ir teisinė pagalba, kovojant už savo teises su prokuratūra, teismais“ (T2);

„Suvokimas, kad yra galinčių padėti, palaipsniui į paviršių traukia net labai įsisenėjusias problemas. Tarp moterų, patyrusių smurtą – nemažai sulaukusių brandaus amžiaus ir smurtą šeimoje kentėjusių kone visą gyvenimą. Anksčiau joms atrodė, kad tokios problemos turi likti šeimoje, o joms belieka su jomis susitaikyti. Šiandien jos skaito laikraščius, žiūri televiziją ir girdi kitų smurtą patyrusių moterų istorijas. Jose atpažįsta save ir supranta, kad nei nuolat pakeliamos rankos, nei kontrolės ir patyčių toleruoti negalima. Jos kreipiasi pagalbos, o mes pagal išgales stengiamės padėti“ (T3).

Tyrimo dalyviai gerąją patirtimi laiko ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Subkategorija „*Tarpinstucinis bendradarbiavimas“* papildo šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„Nuolatiniai susitikimai su policijų darbuotojais, kurie atsakingi už smurtą artimoje aplinkoje“ (T2);

„...dažnai bendradarbiaudamos su valstybinėmis įstaigomis (pvz. rengdamos akcijas)“ (T4).

Prie gerosios patirties priskiriamas ir prevencinis darbas. Subkategoriją *„Prevencinis darbas“* papildo šie teiginiai:

„*Prevencinis darbas visuomeninėje erdvėje turi lemiamos reikšmės siekiant užkirsti kelią smurto pasireiškimui“ (T4).*

Tyrimo dalyviai teigia, kad užsiima gerosios patirties sklaida – tai daroma įvairių mokymų, metodinės medžiagos leidybos formomis. Subkategoriją *„Mokymai, meodinės medžiagos leidyba*“ iliustruoja šie teiginiai:

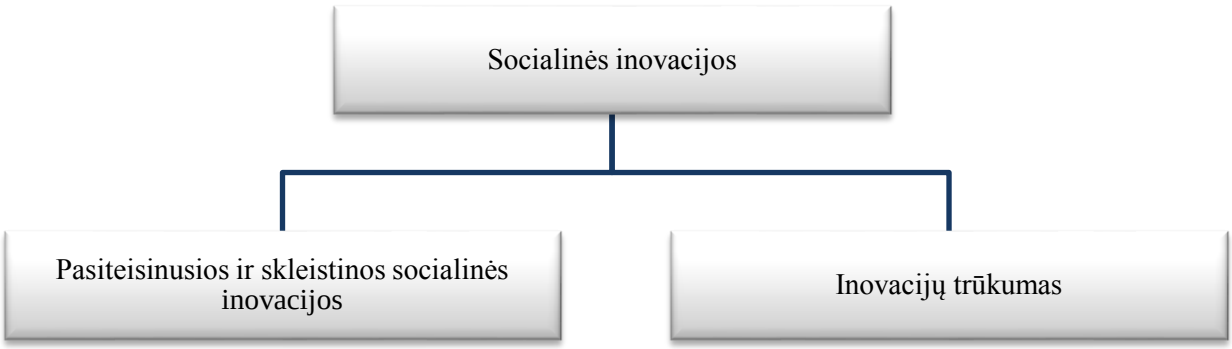
„*Pagalbą moterims teikiančios organizacijos šioje srityje atlieka didžiulį darbą (rengia įvairių profesinių grupių mokymus, skaito pranešimus mokyklose, leidžia informacinę medžiagą ir t.t.)...“ (T4);*

„*Vykdome programas, skirtas įveikti smurtą prieš moteris, organizuojame šviečiamąsias visuomenės informavimo kampanijas“ (T5).*

Apibendrinant galima teigti, kad gerosios patirties sklaida nevyriausybinėse organizacijose, teikiančiose paramą smurtą patyrusioms moterims nėra susiformavusi. Tyrimo dalyviai bendrauja neformaliai ir dalijasi patirtimi, tačiau to neįvardija kaip gerosios patirties sklaidos.

Pasiteisinusios ir vertos sklaidos socialinės inovacijos teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Išanalizavus atsakymus į klausimą *„Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?“* buvo nustatyta kategorija *„Socialinės inovacijos“* ir išskirtos 2 subkategorijos*: pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos ir inovacijų trūkumas* (žr. 15 paveikslą).

15 pav. Socialinės inovacijos teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Tyrimo dalyviai teigia, kad pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos yra norvegų patirtis, taip pat praktikuoja savigalbos grupes. Subkategoriją *„Pasiteisinusios ir skleistinos socialinės inovacijos“* patvirtina šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...norvegų sisteminio šeimos konsultavimo metodai „gyvenimo upė“...“ (T1),

„...iš inovacijų darbe praktikuojame savigalbos grupes, kurios labai pasiteisina“ (T2).

Efektyvių darbo rezultatų galima pasiekti dirbant pagal programas:

„*Moterims, patyrusioms smurtą, turime programą „Psichoterapinė grupė moterims“, taip pat terapinė grupė moterims ir vyrams „Pykčio raiškos programa“. Manau, kad jos yra labai tikslingos ir verta jas skleisti kituose pagalbos centruose“ (T5).*

Tyrimo dalyvės savo atsakymuose mini, kad visgi trūksta programų, kurias taikant jų darbe, būtų galima pasiketi geresnių darbo rezultatų. Subkategoriją *„Inovacijų trūkumas“* iliustruoja šie teiginiai:

„*Labai trūksta programų, kad galėtume dirbti tiek su aukomis, tiek su smurtautojais“ (T3);*

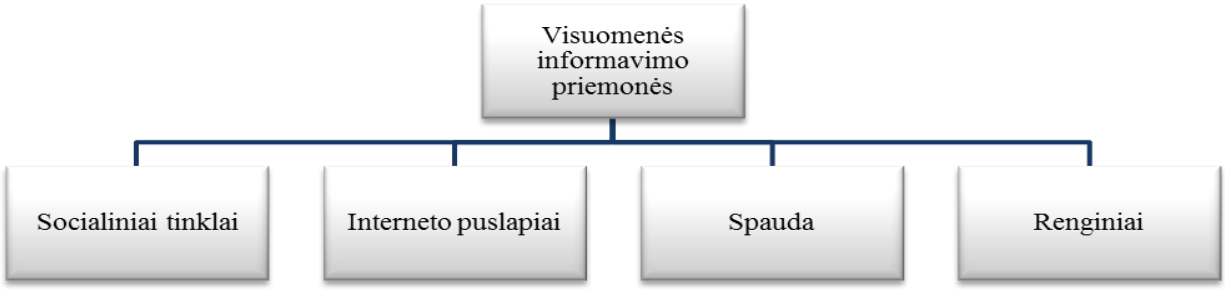
„Gerai būtų, kad būtų sukurtos programos, pagal kurias galėtume dirbti tiek su smurtą patyrusiomis moterimis, tiek su smurtaujančiais vyrais. Tai butų abipusė pagalba šeimai“ (T4).

Apibendrinat galima teigti, kad pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos yra kitų šalių patirtys, taip pat savipagalbos grupės. Efektyvių darbo rezultatų galima pasiekti dirbant pagal įvairias programas, tačiu tų programų labai trūksta.

Informacijos kanalų, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklą analizė

Šiuo klausimu siekiama išanalizuoti informacijos kanalus, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą.

Tyrimo dalyviams buvo užduotas klausimas „*Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?“.* Išanalizavus buvo išskirta kategorija *„Visuomenės informavimo priemonės“* ir suformuotos 4 subkategorijos *socialiniai tinklai, interneto puslapiai, spauda ir renginiai* (žr. 16 paveikslą).

16 pav. Informacijos kanalai, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklą

Tyrimo dalyviai teigia, kad daugiausia informacijos apie įstaigą gaunama iš socialinių tinklų, taip pat interneto puslapių. Subkategoriją *„Socialiniai tinklai“* patvirtina šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„*Sukurta paskyra fb, kur talpinama įvairi informacija apie veiklą ir susijusi informacija...“ (T1);*

„...facebook...“ (T2);

„Daug informacijos dedame ir į socialinius tinklus...“ (T3);

„Informaciją mes skelbiame socialiniuose tinkluose...“ (T4);

„...info skelbiame facebook...“ (T5).

Subkategoriją *„Interneto puslapiai“* patvirtina šie teiginiai:

„...informacijos platinama savivaldybių tinklapiuose“ (T1);

„...įstaigos interneto puslapyje“ (T4);

„...įstaigos puslapyje internete...“ (T5).

Nemažai informacijos apie įstaigos veiklą gaunama iš spaudos ir įvairių renginių. Subkategoriją *„Spauda“* iliustruoja šie tyrimo dalyvių teiginiai:

„...dalinami lankstinukai, skrajutės veiklos metu...“ (T1);

„...vietinė spauda...“ (T2);

„...dalijame įvairiausias skrajutes, lankstinukus“ (T5).

Subkategoriją *„Renginiai“* papildo šie teiginiai:

„...prevencinės veiklos metu (akcijos, reidai, kt.)...“ (T1);

„...konferencijas, akcijas...“ (T2).

Apibendrinant galima teigti, kad informacija apie įstaigą daugiausia skelbiama virtualioje erdvėje, o tai lemia informacijos neprieinamumą moterims, kurios nesinaudoja

elektroninėmis paslaugomis arba neturi reikiamų įgūdžių paieškai internete atlikti. Norint sumažinti informacijos neprieinamumą, reikėtų plėsti visuomenės informavimo kanalus.

Tyrimo duomenų apibendrinimas

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad:

- Pagrindiniai moterų, patyrusių smurtą poreikiai yra gauti informaciją apie teikiamas paslaugas ir pagalbos būdus. Taip pat joms reikia įvairių specialistų konsultacijų.
- Nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja su policija, vaiko teisių apsaugos skyriais, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, įstaigomis ir (ar) organizacijomis, teikiančiomis apnakvindinimo, apgyvendinimo ar kitas būtinas paslaugas.
- Tarpinstitucinis bendradarbiavimas veiksmingas, nes visos įstaigos sutelkia savo išteklius į problemos sprendimą, vyksta nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas, moteriai suteikiam kompleksinė pagalba bei plėtojamos bendradarbiavimo galimybės.
- Nevyriausybinėse organizacijose paslaugos teikiamos priklausomai nuo situacijos ir poreikio, o paslaugos prieinamos visoms moterims, patyrusioms smurtą.
- Paslaugų efektyvumą užtikrina tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir greitas kontakto su moterimis, patyrusiomis smurtą užmezgimas, tačiau paslaugas efektyviai trukdo teikti moterų motyvacijos stoka.
- Pagrindinė problema su kuria susiduriama yra bendradarbiavimo su policija ir medicinos įstaigomis stoka.
- Gerosios patirties sklaida nevyriausybinėse organizacijose, teikiančiose paramą smurtą patyrusioms moterims nėra susiformavusi. Tyrimo dalyviai bendrauja neformaliai ir dalijasi patirtimi, tačiau to neįvardija kaip gerosios patirties sklaidos.
- Pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos yra kitų šalių patirtys, taip pat savipagalbos grupės. Efektyvių darbo rezultatų galima pasiekti dirbant pagal įvairias programas, tačiu tų programų labai trūksta.
- Informacija apie įstaigą daugiausia skelbiama virtualioje erdvėje, o tai lemia informacijos neprieinamumą moterims, kurios nesinaudoja elektroninėmis paslaugomis arba neturi reikiamų įgūdžių paieškai internete atlikti.

IŠVADOS

1. Atlikus mokslinės literatūros analizę išsiaiškinta, kad smurtas kiekvienu skirtingu atveju, skirtingame kontekste gali reikšti skirtingus veiksmus, tačiau visada šie veiksmai bus nukreipti prieš kitą asmenį, jo valią ir tais veiksmais visada bus siekiama neigiamų pasekmių, sukeliančių kančią ir skausmą. Pagrindinius moters, patyrusios smurtą poreikius nulemia patirto smurto pasekmės. Smurto prieš moteris pasekmės skirstomos į penkias grupes: fizines, psichologines, socialines, ekonomines, globalines. Moterims, patyrusioms smurtą, pagalbos teikimas prasideda nuo poreikio nustatymo.

2. Galimybės teisinėmis priemonėmis įveikti smurtą šeimoje bei efektyviai užtikrinti aukos saugumą šiuo metu Lietuvoje yra tikrai menkos – keli teisės aktai priimti, tačiau jie neužtikrina svarbiausio moters, patyrusios smurtą poreikio – saugumo. Europos Sąjungos rekomendacijose nurodoma, kad kovojant su smurtu didelis dėmesys turi būti skiriamas nevyriausybinėms organizacijoms, tačiau šios nuostatos Lietuvos teisės aktuose pasigendama.

3. Teikiant kompleksinę pagalbą smurtą patyrusioms moterims labai svarbus aspektas yra komandinis darbas, kuris apima teikiamų paslaugų aukoms kokybę bei efektyvumą, specialistų bendradarbiavimą ir tarpusavio paramą.

4. Empiriniu tyrimu nustatyta, kad:

- pagrindiniai moterų, patyrusių smurtą poreikiai - gauti įvairių specialistų konsultacijas bei informaciją apie teikiamas paslaugas ir pagalbos būdus.
- nevyriausybinėse organizacijose paslaugos teikiamos priklausomai nuo situacijos ir poreikio, jos prieinamos visoms moterims, patyrusioms smurtą.
- tarpinstitucinis bendradarbiavimas veiksmingas, nes visos įstaigos sutelkia savo išteklius į problemos sprendimą, vyksta nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas, moteriai suteikiam kompleksinė pagalba bei plėtojamos bendradarbiavimo galimybės.
- pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos yra kitų šalių patirtys, taip pat savipagalbos grupės. Efektyvūs darbo rezultatai pasiekiami dirbant pagal įvairias prevencines programas.

Empirinio tyrimo duomenų analizė leido nustatyti šias problemas, kliudančias efektyviai ir veiksmingai teikti paramą smurtą patyrusioms moterims:

- bendradarbiavimo su policija ir medicinos įstaigomis stoka;
- moterų motyvacijos stoka;
- tinkamai nesusiformavusi gerosios patirties sklaida;

- informacijos neprieinamumas moterims, kurios nesinaudoja elektroninėmis paslaugomis arba neturi reikiamų įgūdžių paieškai internete atlikti.

KLAUSIMAI TOLESNEI MOKSLINEI DISKUSIJAI

Ar tarpinstitucinio bendradarbiavimo su policija bei medicinos įstaigomis stiprinimas padėtų efektyviau ir veiksmingiau teikti paramą smurtą patyrusioms moterims?

Ar pagalbą moterims teikiančios institucijos didindamos informuotumą apie save, kaip apie institucijas teikiančias paramą smurtą patyrusioms moterims bei šios paramos efektyvumą motyvuotų moteris, patyrusiais smurtą ieškoti pagalbos?

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aguonytė, V., ir kt. (2013). Pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims. *Visuomenės sveikata, 3(62), 68-75.*
2. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
3. Basinskaitė D., ir kt. (2011). *Specialistai prieš smurtą šeimoje. Mokymo vadovas*. Gottingen: BUPNET GmbH.
4. Bitinas, B., ir kt. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda.
5. Blažys, V., ir Kuodytė., B. (2005). *Trumpalaikės ir ilgalaikės reabilitacijos paslaugų teikimo programų smurtą patyrusiems nepilnamečiams bei nepilnamečiams smurtautojams koncepcija* (mokslinis tyrimas). Vilnius.
6. Blinkevičiūtė, V. (2014). *Apsaugokime moteris nuo smurto.* Prieiga per internetą: http://myep.delfi.lt/opinion/v-blinkeviciute-apsaugokime-moteris-nuo-smurto.d?id=64206782
7. *Chartijos dėl nevyriausybinių organizacijų statuso Europoje projektas*. (2001). Strasbūras.
8. Communication from the Commision of promoting the role of Voluntary Organizations and Foundations in Europe, COM/97/0241 final, Annex 1
9. Dirgėlienė, I., ir Jundulaitė, O. (2011). Smurtą šeimoje patyrusių ir/ar patiriančių moterų resocializacija krizių centre. *Sveikatos mokslai, 21 (7), 66-69.*
10. Dirsienė N., ir kt. (2007). *Metodinės rekomendacijos skirtos prieglobstį smurto šeimoje aukoms teikiančių organizacijų darbuotojams ir savanoriams*. Kaunas. Prieiga per internetą: http://www.sppd.lt/media/mce_filebrowser/2014/11/04/Metodines_rekomendacijos_priegl_smurt_seim_2007_1_RMRK9dS.pdf
11. Dirsienė, N. (2002). *Prievarta prieš moteris*. Moterų informacijos centras.
12. Dirsienė, N., ir Reikertienė, V. (2008). *Smurtinio elgesio keitimo metodika.* Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.bukstipri.lt/uploads/Smurtinio%20elgesio%20keitimo%20metodika.pdf
13. Dodge, K. A. (1993). Social –Cognitive Mechanisms in the Development of Conduct Disorder and Depression. *Annual Review of Psychology*, 44, 559 – 584. doi: 10.1146/annurev.ps.44.020193.003015
14. Dollard, J. ir kt. (1939). *Frustration and aggression*. New Haven, CT: Yale University Press.

15. Eliasson, P. E. (2002). *Vyrai, moterys ir smurtas. Smurtinio elgesio supratimas ir keitimas.* Stokholmo vyrų centro pranešimas. Vilnius: Vyrų krizių ir informacijos centras.
16. Elshtain, J., B. (2002). *Vyro viešumas, moters privatumas*. Vilnius: Pradai.
17. Europos Sąjungos direktyva. (2012). *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*, L315 (57).
18. Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija). (2011). Stambulas.
19. FRA-Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra. (2014). *Smurtas prieš moteris. ES masto apklausa*. doi:10.2811/61403.
20. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika".
21. Gilligan, J. (2007). *Smurtas. Apmąstymai apie nacionalinę epidemiją.* Vilnius: „ALF/VAGA".
22. Gulbickaja, J. (2013). *Smurto artimoje aplinkoje tendencijos ir įstatymo taikymo praktika.* Vilnius: MRU. Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&str=52416
23. Gustainienė, M. (2005). Smurto prieš moteris priežastys ir prevencija. *Moterų ir lyčių studijų teorija bei praktika, 1, 110-121*.
24. Herman, J. L. (2006). *Trauma ir išgijimas. Prievartos pasekmės – nuo buitinio smurto iki politinio teroro.* Vilnius: VAGA.
25. Jenkins, J. (1997.) *Šių laikų dorovinės problemos.* Vilnius: Alma littera.
26. Johnson, L. C. (2003). *Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris*. Vilnius, VU Specialiosios psichologijos labaratorija.
27. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos smurto prieš moteris panaikinimo deklaracija. (1993).
28. Jungtinių Tautų konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims. (1994). *Valstybės žinios,* (21-549).
29. Kanopienė, V. (2001). Gyventojai, sveikata ir sveikatos politika. J. Rimkutė (Red.), *Žmogaus socialinė raida* (p. 61–78). Vilnius. Homo Liber.
30. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
31. *Kauno apskrities moterų krizių centras*. Prieiga per internetą: http://www.kamkc.lt
32. *Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras.* Prieiga per internetą: http://www.moteriai.lt
33. Kriugždaitė, R. (2007). Moterų, patiriančių smurtą šeimoje, teisių gynimo problemos. *Policijos rengimo aktualijos.*

34. Kučinskas, V., ir Kučinskienė R. (2000). *Socialinis darbas švietimo sistemoje. Teoriniai aspektai*. Klaipėda: KU l-kla.
35. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas. (1985). *Vyriausybės žinios*, (1-1).
36. Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. (2011). *Valstybės žinios,* (72-3475).
37. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. (2000). *Valstybės žinios*, (89-2741).
38. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. (2002). *Valstybės žinios,* (46-0).
39. Lietuvos Respublikos Konstitucija. (1992). *Valstybės žinios,* (33-1014).
40. Lietuvos Respublikos Policijos veiklos įstatymas. (2002). *Valstybės žinios,* (90-2777).
41. Lietuvos Respublikos Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymas. (2005). *Valstybės žinios*, (85-3140).
42. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašo patvirtinimo“. (2012). *Valstybės žinios,* (54-2676).
43. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“. (2003). *Valstybės žinios,* (52-2357).
44. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl darbo su socialinės rizikos šeimomis metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ (2003). *Valstybės žinios*, (9-254).
45. Lietuvos Respublikos Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. (2000). *Valstybės žinios*, (30-8270).
46. Lietuvos Respublikos Valstybinė smurto prieš moteris mažinimo strategija. *Valstybės žinios,* (144-5474) (2006).
47. Linn, D., ir Linn, M. (2003). *Gyvenimo žaizdų gydymas*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
48. Lorenz, K. (1966). *On Aggression*. London and New York.
    Prieiga per internetą:
    https://monoskop.org/images/d/d0/Lorenz_Konrad_On_Aggression_2002.pdf
49. Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis*. Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution. Klagenfurt, Austria. Prieiga per internetą:
    http://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517

50. Michailovič, I. (2012). Kai kurie smurto šeimoje problematikos aspektai. *Teisė*, (82), 26-40.
51. Misiūnaitė, A. (2005). Asmens, nukentėjusio nuo nusikaltimo, statusas. *Balticus Advocatus,* (35).
52. Miškinis, K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*, Kaunas: AB Aušra.
53. *Nusikalstamų veikų žinybinis registras*. Prieiga per internetą: http://www.ird.lt/nvzr-nusikalstamu-veiku-zinybinis-registras
54. Pavilionienė, M. A. (1998). *Lyčių drama*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
55. Pekino deklaracija bei veiksmų platforma. (1995).
56. Perttu S., ir Kaselitz V. (2006). *Partnerio smurto problemos sprendimas – rekomendacijos nėščiųjų, gimdyvių ir kūdikių priežiūros specialistams*. Yliopistopaino. Prieiga per internetą: http://www.hyvan.helsinki.fi/daphne/pdf/Addressing_Intimate_Partner_Violence_Lithuanian_Version%20.pdf
57. Purvaneckienė, G. (1995). *Moteris Lietuvos visuomenėje: tyrimo ataskaita*.Vilnius: JTVP.
58. Purvaneckienė, G. (1999). *Smurtas prieš moteris Lietuvoje. Moterų informacijos centras.* Vilnius: Danielius.
59. Reingarde, J., Tamutiene, I., et al. (2010). *Prevalence Study of Violence and Abuse Against Older Women. Results of the Lithuanian Survey (AVOW Projec*t). Lithuania: Vytautas Magnus University. Žiūrėta 2015 09 01 per internetą: http://repositorium.sdum.uminho.pt/bitstream/1822/11920/1/AVOW-National-Report-PortugaFinal16032011.pdf
60. Ruškus, J., ir kt. (2005). *Prekybos moterimis ir prostitucijos aukų reabilitacija ir reintegracija*. Šiauliai.
61. Sakalauskas, G. (2002). *Smurto prieš moteris teisinė kontrolė ES.* Pranešimas konferencijoje „Smurtas prieš moteris – kliūtis demokratinės visuomenės atkūrimui“, Vilnius.
62. Socialinių paslaugų katalogas (2006).*Valstybės žinios,* (43-1570).
63. Stonienė, L., ir kt. (2012). Smurto prieš moteris paplitimas ir priežastys. *Visuomenės sveikata, 2(57), 8-15*
64. Šideikaitė, I. (2015). Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje teisinis reglamentavimas. *Mokslo taikomieji tyrimai: dabartis ir perspektyvos, 1, 4-18.*
65. *Teisinės analizės tobulinimas smurto prieš moteris panaikinimui.* (2000). Seminaras. Vilnius.

66. Tureikytė, D., ir kt. (2008). *Smurto prieš moteris šeimoje analizė ir smurto šeimoje aukų būklės įvertinimas: tyrimo ataskaita*. Vilnius: UAB „BGI Consulting“.
67. Uscila, R. (2007). Organizacijų, teikiančių paslaugas ir paramą nukentėjusioms nuo nusikalstamų veikų moterims, sistemos vertinimas. *Pedagogika, 8, 138-144.*
68. Uscila R., ir kt. (2004). *Teisiniai ir praktiniai patarimai moterims, patyrusioms prievartą šeimoje*. Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras.
69. Vasiliauskienė, L., ir Uscila, R. (2007). Smurtas prieš moteris šeimoje – moters žmogaus teisių pažeidimas. *Europos Tarybos kampanijos kovai su smurtu prieš moteris, įskaitant smurtą prieš moteris šeimoje, projektas*. Vilnius: Europos Tarybos informacijos biuras.
70. Velička, V., ir Nedzinskas, E. (2010 m. gruodžio 9 d.). *Smurtas privačioje erdvėje – samprata, problemos*. Kasmetinė tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija „Globalizacijos iššūkiai užtikrinant visuomenės saugumą“. Vilnius.
71. VĮ Vaikų laikinosios globos namai „Atsigręžk į vaikus“. (2008). *Smurtas šeimoje: prevencija, intervencija ir galima pagalba.* Vilnius.
72. Vidrinskaitė, S. (1997). *Smurto prieš moteris teisinė kvalifikacija*. Smurto prieš moteris problema šiandieninėje Lietuvoje: konferencijos pranešimai.
73. *Vilniaus moterų namai*. Prieiga per internetą: http://www.vmotnam.lt
74. Zaksaitė, S. (2014). Apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje. Iš knygos Beliūnienė, L., ir kt. *Aktualiausios žmogaus teisių užtikrinimo Lietuvoje 2008–2013 m. problemos: teisinis tyrimas.* (p. 55-69). Vilnius: Lietuvos teisės institutas. Prieiga per internetą: http://www.teise.org/data/zmogaus-teises.-galutinis-2014-10-08.pdf

SANTRAUKA

Tema „Nevyriausybinių organizacijų veikla teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje“. Magisto baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Darbo tikslas: išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų veiklą, teikiant paramą moterims patyrusioms smurtą.

Darbo uždaviniai: 1. Atskleisti teorinius smurto prieš moteris aspektus ir praktinę situaciją Lietuvoje. 2. Aptarti smurto prieš moteris teisinį reglamentavimą. 3. Išanalizuoti pagalbos moterims organizavimo ir teikimo struktūrą. 4. Atlikti empirinį tyrimą, siekiant ištirti nevyriausybinių organizacijų veiklą teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje ir pateikti klausimą tolesnei diskusijai.

Darbo metodai: 1. Mokslinės literatūros analizė, atlikta siekiant aptarti teorinius smurto prieš moteris aspektus, smurto prieš moteris teisinį reglamentavimą ir išanalizuoti pagalbos moterims organizavimo ir teikimo infrastruktūrą. 2. Pusiau struktūruoti individualūs interviu atlikti, siekiant atskleisti Nevyriausybinių organizacijų veiklą Lietuvoje, teikiant paramą moterims patyrusioms smurtą. Tyrimo metu buvo apklausti 5 nevyriausybinių organizacijų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims, ekspertai. Taikyta tikslinė imties vienetų atranka, vadovautasi prisotinimo principu.

Atlikus mokslinės literatūros analizę išsiaiškinta, kad smurtas kiekvienu skirtingu atveju, skirtingame kontekste gali reikšti skirtingus veiksmus, tačiau visada šie veiksmai bus nukreipti prieš kitą asmenį, jo valią ir tais veiksmais visada bus siekiama neigiamų pasekmių, sukeliančių kančią ir skausmą. Pagrindinius moters, patyrusios smurtą poreikius nulemia patirto smurto pasekmės. Moterims, patyrusioms smurtą, pagalbos teikimas prasideda nuo poreikio nustatymo. Galimybės teisinėmis priemonėmis įveikti smurtą šeimoje bei efektyviai užtikrinti aukos saugumą šiuo metu Lietuvoje yra tikrai menkos – keli teisės aktai priimti, tačiau jie neužtikrina svarbiausio moters, patyrusios smurtą poreikio – saugumo.

Empiriniu tyrimu nustatyta, kad pagrindiniai moterų, patyrusių smurtą poreikiai - gauti įvairių specialistų konsultacijas bei informaciją apie teikiamas paslaugas ir pagalbos būdus. Nevyriausybinėse organizacijose paslaugos teikiamos priklausomai nuo situacijos ir poreikio, jos prieinamos visoms moterims, patyrusioms smurtą. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas veiksmingas, nes visos įstaigos sutelkia savo išteklius į problemos sprendimą, vyksta nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas, moteriai suteikiam kompleksinė pagalba bei plėtojamos bendradarbiavimo galimybės. Pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos yra kitų šalių patirtys, taip pat savipagalbos grupės. Efektyvūs darbo rezultatai pasiekiami dirbant pagal įvairias prevencines programas.

Empirinio tyrimo duomenų analizė leido nustatyti šias problemas, kliudančias efektyviai ir veiksmingai teikti paramą smurtą patyrusioms moterims: bendradarbiavimo su policija ir medicinos įstaigomis stoka, moterų motyvacijos stoka, tinkamai nesusiformavusi gerosios patirties sklaida, informacijos neprieinamumas moterims, kurios nesinaudoja elektroninėmis paslaugomis arba neturi reikiamų įgūdžių paieškai internete atlikti.

SUMMARY

The topic: „The activity of Non-governmental organizations in terms of taking support for women suffering from violence". The Master Thesis. Vilnius: Mykolas Romeris University.

The aim of the paper is to analyze the activity of Non-governmental organizations in terms of taking support for women suffering from violence.

The objects of the paper: 1. To reveal theoretical aspects of violence against women and practical situation in Lithuania. 2. To discuss legal regulation of violence against women. 3. To analyze the structure of help for women, who suffered from violence. 4. To fulfill empirical research in order to analyze the activity of Non-governmental organizations in terms of taking support for women, who suffered from violence and to submit a question for further discussion.

The methods of the work: 1. The analysis of scientific literature in order to discuss theoretical aspects of violence against women and legal regulation of that issue, to analyze organizing and provision infrastructure. 2. Semi-structured interviews, which have been accomplished in order to reaveal the activity of Non-governmental organizations in terms of taking support for women suffering from violence. There have been surveyed 5 experts, who belong to non-governmental organizations, which provide help for women, who were faced with violence. Purposive sample of units selection and the principle of saturation have been applied.

The analysis of scientific literature has shown that violence might signify different actions according to different situations and different context. However, these actions are always addressed to another person, her/his free will and are pursued in order to cause negative consequences, which cause an anguish and pain. The main needs of women, who suffered from violence, came from the consequences of violence itself. Help for women, who faced with violence, starts with determination of need. At the moment, the facilities to overcome violence in a family and effectively ensure the security of a victim are really poor. There are few confirmed legislations, however, it does not ensure the security, which is the most important need of woman, who suffer from violence.

The empirical research has determined that the main needs of women, who faced violence, are the need to get specialists' consultations and information about possible facilities. The facilities in non-governmental organizations are provided accordingly to a situation and need. It is available to all women, who suffered from violence. Interinstitutional cooperation is effective, because all institutions focus on providing help to these women. In

addition, there is more consistent and effective work of institutions, women get various help, also, the possibilities of cooperation are developing. Effective results of work are achieved due to work by using various, preventive programs.

The empirical data analysis leads to determine these problems, which disturb to work and provide help for women, who suffered from violence effectively: the lack of cooperation with policy and medical institutions, the lack of women's motivation, unimproved dispersion of experience, the lack of information for women, who suffered from violence and do not use electronical facilities or do not have necessary skills in order to search for information in the internet.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Interviu klausimynas

Tema „Nevyriausybinių organizacijų veikla, teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje“

1. Tyrimo dalyvio charakteristika

• Koks įstaigos tipas?

• Kokios Jūsų pareigos įstaigoje?

2. Bendra charakteristika

• Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?

• Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?

• Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?

3. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas

• Kokios paslaugos teikiamos?

• Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?

• Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?

• Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?

4. Geros praktikos pavyzdžiai

• Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?

• Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?

5. Informacijos apie įstaigą sklaida

• Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?

2 PRIEDAS. Lentelės su kategorijomis ir subkategorijomis

P1 lentelė. Moterų, patyrusių smurtą poreikiai

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Moterų patyrusių smurtą poreikiai	Informavimo poreikiai	„...jos kartais net nežino, kad yra galinčių joms padėti…“ (T1); „...dažnai negeba susirasti informacijos apie pagalbos galimybes…“ (T2); „…reikia informacijos apie pagalbos būdus, galimus sprendimus“ (T3); „...nežino kur kreiptis pagalbos ir kaip gauti reikiamas paslaugas“ (T4); „...neturi informacijos apie pagalbą teikiančias įstaigas, jos nežino kur kreiptis…“ (T5).	5
	Konsultavimo poreikiai (teisininko, psichologo, socialinio darbuotojo konsultacijos)	„...susiduriama su psichologiniais, moters įgalinimo pasirūpinti savo gyvenimu poreikiais, žema saviverte...“ (T1); „...moterims trūksta psichologinės pagalbos, teisinių konsultacijų“ (T2); „...dažnai reikia ir kitokios pagalbos: psichologo, teisininko, socialinio darbuotojo“ (T3); „...būna apimtos siaubo, įsitempusios dėl nuolatinės	5

		užpuolimo grėsmės, yra labiau linkusios į depresiją, kuri gali baigtis savižudybe“ (T4); „...dažnai jos būna emociškai sukrėstos, jaučiasi bejėgės...“ (T5).	
	Socialiniai poreikiai (pastogė, apranga, higiena, saugumas ir kt.)	„...taip pat socialiniais...“ (T1); „...taip pat negali patenkinti bazinių savo poreikių, tokių kaip apranga, higiena, saugumas“ (T2); „...smurtą patyrusioms moterims reikalinga pastogė“ (T3); „...joms kyla sunkumų ieškant gyvenamojo ploto“ (T5).	4
	Materialiniai poreikiai	„...būna ir materialinių poreikių, kuriuos sprendžiame tarpininkaudami su privačiais asmenimis“ (T1); „...visai neturi lėšų, ypač auginančios mažamečius vaikus...“ (T5).	2
	Tarpininkavimo poreikiai	„...tarpininkavimo teisinėse ir kitose institucijose...“ (T1).	1

P2 lentelė. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Tarpinstitucinis	Policija	„Tauragės apskrities Šilalės ir	5

bendradarbiavimas		Pagėgių policijos komisariatai...“ (T1); „...Policijos komisariatais...“ (T2); „... policijos komisariatais“ (T3); „Bendraujame su policija...“ (T4); „... policija...“ (T5).	
	Vaiko teisių apsaugos skyrius	„...Vaiko teisių apsaugos skyriai savivaldybėse (Šilalės, Pagėgių)...“ (T1); „...Vaiko teisių apsaugos skyriais...“ (T4).	2
	Savivaldybė	„...Šilalės rajono savivaldybė...“ (T1); „...miesto ir rajono savivaldybėmis...“ (T3); „...savivaldybe“ (T4).	3
	Seniūnija	„...rajonų seniūnijos (Šilalėje, Pagėgiuose)...“ (T1); „...seniūnijų socialiniais darbuotojais“ (T2); „...seniūnijų socialiniais darbuotojais...“ (T3).	3
	Teisinės pagalbos įstaigos	„...Pirminės teisinės konsultacijų specialistais...“ (T2); „...pirminės teisinės pagalbos specialistais...“(T3); „...juridinę pagalbą teikiančiomis institucijomis“ (T5).	3
	Socialinių paslaugų centrai	„...Pagėgių savivaldybės socialinių paslaugų centras...“	2

		(T1); „...Socialinių paslaugų centrais...“ (T2).	
	Kitos įstaigos	„...Šilalės rajono socialinių paslaugų namai... Šilalės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos centras, Šilalės rajono partnerystės vietos veiklos grupė, Šilalės dekanato šeimos centras, ir kitos įstaigos pagal poreikį“ (T1); „... bendradarbiaujame su Kretingos, Šilutės, Gargždų ir Skuodo organizacijomis...“ (T2); „...nuolat palaiko ryšius su panašaus tipo nevyriausybinėmis organizacijomis...“ (T3); „...kitais regione veikiančiais krizių centrais, sveikatos priežiūros, socialinės pagalbos įstaigomis...“ (T4); „...bendradarbiaujame su nevyriausybinių organizacijų krizių centrais, teikiančiais apnakvindinimo ar apgyvendinimo paslaugas, su socialinių paslaugų įstaigomis...sveikatos priežiūros įstaigomis...“(T5).	5

P3 lentelė. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims veiksmingumas

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Tarpinstitucinio bendradarbiavimo veiksmingumas	Bendras išteklių sutelkimas	„...visų įstaigų bendras išteklių sutelkimas teikiant specializuotą pagalbą...“ (T1); „...sutelktas įvairių sričių specialistų bendradarbiavimas užtikrina kompleksines, veiksmingas paslaugas moterims: geriau suvokiama moters problema, jai nereikia blaškytis po įvairias tarnybas, siekiant gauti reikalingas paslaugas“ (T4); „... susipažinimas su kitų tarnybų teikiamomis paslaugomis ir jų ištekliais...“ (T5).	3
	Nuoseklesnis ir efektyvesnis įstaigų darbas	„...užtirkinamas nuoseklesnis ir efektyvesnis įvairių įstaigų, turinčių ar galinčių turėti kontaktą su smurto auka, darbas“ (T1).	1
	Kompleksinis nukentėjusių moterų poreikių tenkinimas	„...kompleksinis nukentėjusiųjų poreikių tenkinimas...“ (T5).	1
	Informacijos apie įstaigos veiklą sklaida	„...užtikrinama informacijos didesnė sklaida apie organizacijos veiklą...“ (T1).	1
	Bendradarbiavimo galimybių plėtojimas	„...bendradarbiavimo galimybių plėtojimas...“ (T5).	1

P4 lentelė. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Paslaugų spektras	Informavimo paslaugos	„...tai informavimas...“ (T1); „...suteikiama visa informacija...“ (T2); „...informavimo...“ (T3); „...bei socialinį informavimą...“(T4); „...t. y. informavimo...“ (T5).	5
	Konsultavimo paslaugos	„...konsultavimas...“ (T1); „...pirminė konsultacija...“ (T2); „...konsultavimo (konsultuoja psichologas, teisininkas, socialinis darbuotojas, medikas) paslaugos...“ (T3); „...konsultavimą...“ (T4); „...konsultavimo...“ (T5).	5
	Tarpininkavimo paslaugos	„...tarpininkavimas...“ (T1); „...tarpininkavimas sprendžiant apgyvendinimo klausimą, dėl gydymo, pašalpų gavimo, įstojimą į darbo biržą...“ (T2); „...tarpininkavimą institucijose...“ (T4); „...tarpininkavimo institucijose...“ (T5);	4
	Atstovavimo paslaugos	„... ir atstovavimas“ (T1); „...bei atstovavimo interesams...“ (T5).	2
	Laikino apnakvindinimo paslaugos	„...trumpalaikis prieglobstis“ (T3).	1

P5 lentelė. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims spektras bei prieinamumas

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Paslaugų spektras bei prieinamumas	Paslaugų spektras pakankamas	„...paslaugų spektras gana didelis“ (T1); „Paslaugų kaip ir pakanka...“ (T2); „...kad paslaugų spektras pakankamas...“ (T3); „Paslaugų spektras kaip ir pakankamas...“ (T4); „...mes čia daug tų paslaugų suteikiame“ (T5).	5
	Paslaugos prieinamos	„Prieinamumas tai jisai yra...“ (T1); „... paslaugas galėtume suteikti visoms, kurios to norėtų“ (T2); „...o paslaugos prieinamos visoms moterims, kurios patyrė smurtą...“ (T3); „...kurios moterys kreipiasi visoms stengiamės padėti“ (T4); „Prieinamos tos paslaugos tikrai“ (T5).	5

P6 lentelė. Paslaugų, teikiamų smurtą patyrusioms moterims efektyvumo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Paslaugų efektyvumas	Efektyvios paslaugos	„Su nukentėjusiu asmeniu susisiekiame nedelsiant“ (T1); „Manau, kad paslaugos efektyvios, bent jau stengiamės,	4

		kad taip būtų...gavusios informaciją apie smurtą šeimoje sureaguojame tuoj pat ir siūlome pagalbą ir paslaugas“ (T2); „Kuo anksčiau moteris kreipiasi pagalbos, tuo efektyviau yra garantuojama savalaikė ir kompleksinė pagalba smurtą patyrusiai moteriai“ (T3); „Paslaugų efektyvumas priklauso nuo poreikio ir esamos moters, patyrusios smurtą, situacijos. Kuo anksčiau nustatomas poreikis, tuo būna savalaikė ir efektyvesnė pagalba“ (T5).	
	Neefektyvios paslaugos	„Tačiau paslaugų efektyvumui dar yra vietos augti, kadangi dar vis menkas bendradarbiavimas tarp institucijų, trūksta ypač biudžetinių įstaigų požiūrio kitimo dėl išteklių sutelkimo nukentėjusiųjų problemoms spręsti“ (T1).	1

P7 lentelė. Paslaugų teikimo problemos smurtą patyrusioms moterims

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Paslaugų teikimo problemos	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„Susiduriame su darbo su policija problemomis (požiūris, įstatymų spragos, geros valios stoka), su darbo su biudžetinėmis įstaigomis problemomis. Taip pat yra	3

		problema, kad dauguma atvejų pranešami smurtui įsivežėjus arba net nepranešami...“ (T1); „Bendradarbiavimas su policija. Policijos pareigūnai turi informuoti asmenį apie pagalbą ir su jo žinia duomenis perduoti Specializuotos pagalbos centrui, tačiau ne visada pateikiama visa informacija, kuri reikalinga norint suteikti deramą pagalbą. Trūksta bendravimo su tyrėjais apie tolesnę tyrimo eigą: SPC nežino, ar smurtautojas yra sulaikytas, kiek laiko jis bus sulaikytas ir pan. Tokia informacija ne visa prieinama ir smurto aukai. O tai mažina jos saugumą“ (T2); „Taip pat susiduriame su tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka. Ne visada smurtą patiriančios aukos kreipiasi į policiją, dažnai su savo bėdomis jos keliauja pas medikus ir šie atvejai lieka tik medikų sprendžiama aukos sveikatos problema. Medikai privalo pranešti policijai apie asmenį atvykusį arba pristatytą į medicinos įstaigą su smurto žymėmis, o policija turi imtis atitinkamų priemonių, tačiau bendradarbiavimas nevyksta“ (T3).	

	Moterų motyvacija	„...turime mažo rajono problemą, kai dėl baimės būti atpažintu ir apkalbėtu nukentėję nesikreipia pagalbos“ (T1); „Pagrindinė problema – moterų patyrusių smurtą motyvacijos stoka. Dažnai jos bijo ką nors keisti“ (T5).	2
	Žmogiškieji ištekliai	„...nepakankamas darbuotojų skaičius“ (T4).	1
	Finansinės problemos	„...labai sunku spręsti finansinius...“ (T3); „...stinga valstybės, savivaldybės finansinės paramos... svarbu, kad tam būtų skiriama pakankamai lėšų, nes smurto prieš moteris problemos negalima išspręsti vien teikiant individualią pagalbą nukentėjusioms“ (T4); „...finansai“ (T5).	3
	Mokymų stoka	„...policijos pareigūnų mokymai, kurie turėtų padėti išvengti situacijų, kai smurtą patiriančiai aukai siūloma palikti namus ar užbaigti ikiteismini tyrimą susitaikymu. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo patirtis rodo, kad reikalingi mokymai policijos pareigūnams tiek bendradarbiavimo srityje tiek dėl bendravimo ir bendradarbiavimo su auka tyrimo“ (T5).	1

P8 lentelė. Gerosios patirties aptartis teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Geroji patirtis	Kasdieniai darbai	„...kai sužino, kur gali kreiptis, tačiau po pirmojo smurto atvejo atsisako pagalbos, tačiau praėjus kažkiek laiko, nuolat palaikant ryšį su auka, pribrendus aplinkybėms, nukentėję patys kreipiasi ir paima visą pagalbą, kokia tik gali būti suteikiama“ (T1); „...kai moterys išvyko koduotis, gydytis nuo alkoholizmo po ilgų pokalbių“ (T1); „...kai sutinka vykdyti skyrybų procesus su smurtautoju“ (T1); „...moters palaikymas ir teisinė pagalba, kovojant už savo teises su prokuratūra, teismais“ (T2); „Suvokimas, kad yra galinčių padėti, palaipsniui į paviršių traukia net labai įsisenėjusias problemas. Tarp moterų, patyrusių smurtą – nemažai sulaukusių brandaus amžiaus ir smurtą šeimoje kentėjusių kone visą gyvenimą. Anksčiau joms atrodė, kad tokios problemos turi likti šeimoje, o joms belieka su jomis susitaikyti. Šiandien jos skaito	3

		laikraščius, žiūri televiziją ir girdi kitų smurtą patyrusių moterų istorijas. Jose atpažįsta save ir supranta, kad nei nuolat pakeliamos rankos, nei kontrolės ir patyčių toleruoti negalima. Jos kreipiasi pagalbos, o mes pagal išgales stengiamės padėti“ (T3).	
	Tarpinstitucinis bendradarbiavimas	„Nuolatiniai susitikimai su policijų darbuotojais, kurie atsakingi už smurtą artimoje aplinkoje“ (T2); „...dažnai bendradarbiaudamos su valstybinėmis įstaigomis (pvz. rengdamos akcijas)“ (T4).	2
	Mokymai, metodinės medžiagos leidyba	„Pagalbą moterims teikiančios organizacijos šioje srityje atlieka didžiulį darbą (rengia įvairių profesinių grupių mokymus, skaito pranešimus mokyklose, leidžia informacinę medžiagą ir t.t.)...“ (T4); „Vykdome programas, skirtas įveikti smurtą prieš moteris, organizuojame šviečiamąsias visuomenės informavimo kampanijas“ (T5).	2
	Prevencinis darbas	„Prevencinis darbas visuomeninėje erdvėje turi lemiamos reikšmės siekiant užkirsti kelią smurto pasireiškimui“ (T4).	1

P9 lentelė. Socialinės inovacijos teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Socialinės inovacijos	Pasiteisinusios ir skleistinos inovacijos	„...norvegų sisteminio šeimos konsultavimo metodai „gyvenimo upė“…“ (T1), „...iš inovacijų darbe praktikuojame savigalbos grupes, kurios labai pasiteisina“ (T2).	2
	Inovacijų trūkumas	„Labai trūksta programų, kad galėtume dirbti tiek su aukomis, tiek su smurtautojais“ (T3); „Gerai būtų, kad būtų sukurtos programos, pagal kurias galėtume dirbti tiek su smurtą patyrusiomis moterimis, tiek su smurtaujančiais vyrais. Tai butų abipusė pagalba šeimai“ (T4).	2

P10 lentelė. Informacijos kanalai, kuriais visuomenė informuojama apie įstaigų, teikiančių paramą smurtą patyrusioms moterims veiklą

Kategorija	Subkategorija	Empirinių (indikatorių) teiginių pavyzdžiai	Pasisakiusių tyrimo dalyvių skaičius
Visuomenės informavimo priemonės	Socialiniai tinklai	„Sukurta paskyra fb, kur talpinama įvairi informacija apie veiklą ir susijusi informacija...“ (T1); „...facebook...“ (T2); „Daug informacijos dedame ir į socialinius tinklus...“ (T3);	5

		„Informaciją mes skelbiame socialiniuose tinkluose...“ (T4); „...info skelbiame facebook...“ (T5).	
	Interneto puslapiai	„...informacijos platinama savivaldybių tinklapiuose“ (T1); „...įstaigos interneto puslapyje“ (T4); „...įstaigos puslapyje internete...“ (T5).	3
	Spauda	„...dalinami lankstinukai, skrajutės veiklos metu...“ (T1); „...vietinė spauda...“ (T2); „...dalijame įvairiausias skrajutes, lankstinukus“ (T5).	3
	Renginiai	„...prevencinės veiklos metu (akcijos, reidai, kt.)...“ (T1); „...konferencijas, akcijas...“ (T2).	2

3.PRIEDAS. Interviu klausimynai

Tema „Nevyriausybinių organizacijų veikla, teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje“

Tyrimo dalyvis Nr. T1

1. Tyrimo dalyvio charakteristika

• Koks įstaigos tipas?

Specializuotas pagalbos centras.

• Kokios Jūsų pareigos įstaigoje?

Konsultantė.

2. Bendra charakteristika

• Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?

Pagrinde šioms moterims reikia informacijos apie pagalbos būdus, nes jos kartais net nežino, kad yra galinčių joms padėti, toliau susiduriama su psichologiniais, moters įgalinimo pasirūpinti savo gyvenimu poreikiais, žema saviverte, taip pat socialiniais, tarpininkavimo teisinėse ir kitose institucijose, būna ir materialinių poreikių, kuriuos sprendžiame tarpininkaudami su privačiais asmenimis.

• Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?

Tauragės apskrities Šilalės ir Pagėgių policijos komisariatai, Vaiko teisių apsaugos skyriai savivaldybėse (Šilalės, Pagėgių), socialinės paramos skyriai savivaldybėse (Šilalės, Pagėgių), rajonų seniūnijos (Šilalėje, Pagėgiuose), Šilalės rajono savivaldybė, Šilalės rajono socialinių paslaugų namai, Pagėgių savivaldybės socialinių paslaugų centras, Šilalės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos centras, Šilalės rajono partnerystės vietos veiklos grupė, Šilalės dekanato šeimos centras, ir kitos įstaigos pagal poreikį.

• Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?

Užtikrinamas visų įstaigų bendras išteklių sutelkimas teikiant specializuotą pagalbą, užtirkinama informacijos didesnė sklaida apie organizacijos veiklą, užtirkinamas nuoseklesnis ir efektyvesnis įvairių įstaigų, turinčių ar galinčių turėti kontaktą su smurto auka, darbas.

3. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas

• Kokios paslaugos teikiamos?

Mes daugiausia teikiame bendrąsias socialines paslaugas: tai informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas ir atstovavimas.

• Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?

Prieinamumas tai jisai yra, o paslaugų spektras gana didelis. Paslaugas galime teikti priklausomai nuo situacijos ir poreikio.

• Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?

Su nukentėjusiu asmeniu susisiekiame nedelsiant. Tačiau paslaugų efektyvumui dar yra vietos augti, kadangi dar vis menkas bendradarbiavimas tarp institucijų, trūksta ypač biudžetinių įstaigų požiūrio kitimo dėl išteklių sutelkimo nukentėjusiųjų problemoms spręsti.

• Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?

Susiduriame su darbo su policija problemomis (požiūris, įstatymų spragos, geros valios stoka), su darbo su biudžetinėmis įstaigomis problemomis, aprašytomis aukščiau. Taip pat yra problema, kad dauguma atvejų pranešami smurtui įsivežėjus arba net nepranešami, turime mažo rajono problemą, kai dėl baimės būti atpažintu ir apkalbėtu nukentėję nesikreipia pagalbos.

4. Geros praktikos pavyzdžiai

• Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?

Atvejai, kai sužino, kur gali kreiptis, tačiau po pirmojo smurto atvejo atsisako pagalbos, tačiau praėjus kažkiek laiko, nuolat palaikant ryšį su auka, pribrendus aplinkybėms, nukentėję patys kreipiasi ir paima visą pagalbą, kokia tik gali būti suteikiama. Taip pat yra pavyzdžių, kai moterys išvyko koduotis, gydytis nuo alkoholizmo po ilgų pokalbių. Geroji praktika yra ir tuomet, kai sutinka vykdyti skyrybų procesus su smurtautoju.

• Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?

Bandyti norvegų sisteminio šeimos konsultavimo metodai „gyvenimo upė“ ir kt., kai sutinka tokius metodus po darbo su nukentėjusia auka išbandyti. Taip pat vyksta nuolatinis darbas su visais partneriais, įvairiomis įstaigomis, vykdome akcijas, dalyvaujame reiduose su policija vykdydami prevencinę veiklą prieš smurtą, organizuojame seniūnijose seminarus ir kt.

5. Informacijos apie įstaigą sklaida

• Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?

Sukurta paskyra fb, kur talpinama įvairi informacija apie veiklą ir susijusi informacija; dalinami lankstinukai, skrajutės veiklos metu, per partnerius, prevencinės veiklos metu (akcijos, reidai, kt.), informacijos platinama savivaldybių tinklapiuose.

Tyrimo dalyvis Nr. T2

1. Tyrimo dalyvio charakteristika

• Koks įstaigos tipas?

Specializuotas pagalbos centras.

• Kokios Jūsų pareigos įstaigoje?

Konsultantė.

2. Bendra charakteristika

• Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?

Moterys patyrusios smurtą dažnai negeba susirasti informacijos apie pagalbos galimybes, taip pat negali patenkinti bazinių savo poreikių, tokių kaip apranga, higiena, saugumas. Toms moterims trūksta psichologinės pagalbos, teisinių konsultacijų.

• Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?

Mes bendradarbiaujame su Kretingos, Šilutės, Gargždų ir Skuodo organizacijomis, Policijos komisariatais, Vaiko teisių apsaugos skyriais, Socialinių paslaugų centrais, Pirminės teisinės konsultacijų specialistais, Seniūnijų socialiniais darbuotojais.

• Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?

Veiksmingumą sunku aprašyti, kadangi kiekvienas atvejis yra unikalus. Kiekvienu atveju tariamasi su skirtingais specialistais, su kai kuriais pavyksta, su kai kuriais – ne.

4. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas

• Kokios paslaugos teikiamos?

Teikiama: pirminė konsultacija, suteikiama visa informacija, psichologinė pagalba, teisinė pagalba, tarpininkavimas sprendžiant apgyvendinimo klausimą, dėl gydymo, pašalpų gavimo, įstojimą į darbo biržą ir kt. socialiniai klausimai .

• Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?

Paslaugų kaip ir pakanka, tiesiog problemos dėl apgyvendinimo sunkiausiai sprendžiasi, ypač jei moteris yra iš kitos savivaldybės. Teisinės problemos, nes vis dar dažnai moterims siūloma susitaikyti su smurtautoju. O čia moterims trūksta ir stiprybės, ir teisinių žinių, nes jos nori, kad tik viskas greičiau pasibaigtų. O teisiniai ginčiai gali tęsti labai ilgai. Mes paslaugas galėtume suteikti visoms, kurios to norėtų. Bet ar pačios moterys galėtų pasakyti, kad joms buvo viskas labai suprantama ir aišku.... sunku atsakyti. Bet tikrai su kiekviena smurto auka susisiekiame. Jei nepavyksta telefonu, tai rašome laišką ir informuojame apie jai teikiamas paslaugas.

• Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?

Manau, kad paslaugos efektyvios, bent jau stengiamės, kad taip būtų. Gavusios informaciją apie smurtą šeimoje sureaguojame tuoj pat ir siūlome pagalbą ir paslaugas.

• Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?

Mums sunkiausia spręsti klausimus dėl apgyvendinimo ir lėšų skyrimo, jei neturi iš ko gyventi. Toliau bendradarbiavimas su policija. Policijos pareigūnai turi informuoti asmenį apie pagalbą ir su jo žinia duomenis perduoti Specializuotos pagalbos centrui, tačiau ne visada pateikiama visa informacija, kuri reikalinga norint suteikti deramą pagalbą. Trūksta bendravimo su tyrėjais apie tolesnę tyrimo eigą: SPC nežino, ar smurtautojas yra sulaikytas, kiek laiko jis bus sulaikytas ir pan. Tokia informacija ne visa prieinama ir smurto aukai. O tai mažina jos saugumą.

4. Geros praktikos pavyzdžiai

• Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?

Nuolatiniai susitikimai su policijų darbuotojais, kurie atsakingi už smurtą artimoje aplinkoje. Ilgalaikis moters palaikymas ir teisinė pagalba, kovojant už savo teises su prokuratūra, teismais. (apie 1 metus).

• Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?

Kaip jau anksčiau minėjau, kad nepavykus susisiekti telefonu su smurto auka, tai rašome laišką ir informuojame apie jai teikiamas paslaugas. O mūsų rašyti laiškai – tikrai padeda....iš inovacijų darbe praktikuojame savigalbos grupes, kurios labai pasiteisina.

5. Informacijos apie įstaigą sklaida

• Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?

Per savo veiklą, renginius, konferencijas, akcijas, vietinė spauda, facebook ir kt.

Tyrimo dalyvis Nr. T3

1. Tyrimo dalyvio charakteristika

• Koks įstaigos tipas?

Krizių centras.

• Kokios Jūsų pareigos įstaigoje?

Vadovė.

2. Bendra charakteristika

• Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?

Pradžiai labai reikia informacijos apie pagalbos būdus, galimus sprendimus. Dažnai smurtą patyrusioms moterims reikalinga pastogė. Išsprendus minėtą problemą, dažnai reikia ir kitokios pagalbos: psichologo, teisininko, socialinio darbuotojo.

• Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?

Agentūra nuolat palaiko ryšius su panašaus tipo nevyriausybinėmis organizacijomis, miesto ir rajono savivaldybėmis, Vaiko teisių apsaugos skyriais, pirminės teisinės pagalbos specialistais, seniūnijų socialiniais darbuotojais, policijos komisariatais.

• Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?

Žinoma, kad bendravimas su įstaigomis veiksmingas. Jei ne policija, tai mes nežinotume apie smurto atvejus, jei moterys pačios pas mus nesikreiptų ir t.t.

3. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas

• Kokios paslaugos teikiamos?

Mes teikiame konfidencialią pagalbą. Teikiamos informavimo, konsultavimo (konsultuoja psichologas, teisininkas, socialinis darbuotojas, medikas) paslaugos, trumpalaikis prieglobstis.

• Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?

Manau, kad paslaugų spektras pakankamas, o paslaugos prieinamos visoms moterims, kurios patyrė smurtą, bet kaip visada labai trūksta finansavimo.

• Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?

Smurtą patyrusios moterys neskuba viešinti savo gyvenimo, neskuba kreiptis į organizacijas. Tuomet kalbėti apie paslaugų efektyvumą sunku. Kuo anksčiau moteris kreipiasi pagalbos, tuo efektyviau yra garantuojama savalaikė ir kompleksinė pagalba smurtą patyrusiai moteriai.

• Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?

Teikdami paslaugas susiduriame su įstatymų spragomis, labai sunku spręsti finansinius ir būsto klausimus. Taip pat susiduriame su tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka. Ne

visada smurtą patiriančios aukos kreipiasi į policiją, dažnai su savo bėdomis jos keliauja pas medikus ir šie atvejai lieka tik medikų sprendžiama aukos sveikatos problema. Medikai privalo pranešti policijai apie asmenį atvykusį arba pristatytą į medicinos įstaigą su smurto žymėmis, o policija turi imtis atitinkamų priemonių, tačiau bendradarbiavimas nevyksta.

4. Geros praktikos pavyzdžiai

• Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?

Suvokimas, kad yra galinčių padėti, palaipsniui į paviršių traukia net labai įsisenėjusias problemas. Tarp moterų, patyrusių smurtą – nemažai sulaukusių brandaus amžiaus ir smurtą šeimoje kentėjusių kone visą gyvenimą. Anksčiau joms atrodė, kad tokios problemos turi likti šeimoje, o joms belieka su jomis susitaikyti. Šiandien jos skaito laikraščius, žiūri televiziją ir girdi kitų smurtą patyrusių moterų istorijas. Jose atpažįsta save ir supranta, kad nei nuolat pakeliamos rankos, nei kontrolės ir patyčių toleruoti negalima. Jos kreipiasi pagalbos, o mes pagal išgales stengiamės padėti.

• Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?

Dabar būtų sunku įvardyti kažką konkretaus, tačiau visas išgirstas naujoves stengiamės išbandyti ir pritaikyti savo darbe. Labai trūksta programų, kad galėtume dirbti tiek su aukomis, tiek su smurtautojais.

5. Informacijos apie įstaigą sklaida

• Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?

Reikia paminėti, kad žiniasklaida turi itin didelę galią, todėl palaikome ryšius su žurnalistais, kviečiame juos į savo renginius ir pan. Daug informacijos dedame ir į socialinius tinklus, nes taip ji greičiau pasiekia gyventojus.

Tyrimo dalyvis Nr. T4

1. Tyrimo dalyvio charakteristika

• Koks įstaigos tipas?

Specializuotas pagalbos centras.

• Kokios Jūsų pareigos įstaigoje?

Konsultantė.

2. Bendra charakteristika

• Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?

Smurtą patyrusios moterys susiduria psichologinėmis problemomis. Jos dažnai būna apimtos siaubo, įsitempusios dėl nuolatinės užpuolimo grėsmės, yra labiau linkusios į depresiją, kuri gali baigtis savižudybe. Būna pasimetusios, nežino kur kreiptis pagalbos ir kaip gauti reikiamas paslaugas.

• Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?

Bendraujame su policija, kitais regione veikiančiais krizių centrais, sveikatos priežiūros, socialinės pagalbos įstaigomis, Vaiko teisių apsaugos skyriais, savivaldybe.

• Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?

Tarpinstitucinis bendravimas labai veiksmingas. Tai sutelktas įvairių sričių specialistų bendradarbiavimas užtikrina kompleksines, veiksmingas paslaugas moterims: geriau suvokiama moters problema, jai nereikia blaškytis po įvairias tarnybas, siekiant gauti reikalingas paslaugas. Vienu metu grupė specialistų kartu su moterimi įvertina susidariusią situaciją šeimoje, pasidalina turima informacija bei parengia veiksmų planą.

3. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas

• Kokios paslaugos teikiamos?

Teikiame specializuota kompleksinė pagalba, apimančią visų pirma moterų patyrusių smurtą pilietinį įgalinimą, psichologinį, teisinį bei socialinį informavimą, konsultavimą ir palaikymą, tarpininkavimą institucijose, neretai ir reikalingų dokumentų surašymą.

• Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?

Paslaugų spektras kaip ir pakankamas, kurios moterys kreipiasi visoms stengiamės padėti.

• Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?

Labai sunku save vertinti, tačiau manome, kad paslaugos efektyvios. Būtent tarpinstitucinis bendravimas užtikrina teikiamų paslaugų aukoms kokybę bei efektyvumą, specialistų bendradarbiavimą ir tarpusavio paramą.

• Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?

Labai stinga valstybės, savivaldybės finansinės paramos, nepakankamas darbuotojų skaičius. Labai svarbu, kad tam būtų skiriama pakankamai lėšų, nes smurto prieš moteris problemos negalima išspręsti vien teikiant individualią pagalbą nukentėjusioms.

4. Geros praktikos pavyzdžiai

• Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?

Prevencinis darbas visuomeninėje erdvėje turi lemiamos reikšmės siekiant užkirsti kelią smurto pasireiškimui. Pagalbą moterims teikiančios organizacijos šioje srityje atlieka didžiulį darbą (rengia įvairių profesinių grupių mokymus, skaito pranešimus mokyklose, leidžia informacinę medžiagą ir t.t.), dažnai bendradarbiaudamos su valstybinėmis įstaigomis (pvz. rengdamos akcijas).

• Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?

Ką naujo išgirtam tą ir stengiamės pritaikyti, nelabai tų naujovių ir yra, o bet to labai trūksta laiko joms taikyti. Gerai būtų, kad būtų sukurtos programos, pagal kurias galėtume dirbti tiek su smurtą patyrusiomis moterimis, tiek su smurtaujančiais vyrais. Tai butų abipusė pagalba šeimai.

5. Informacijos apie įstaigą sklaida

• Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?

Informaciją mes skelbiame socialiniuose tinkluose, įstaigos interneto puslapyje.

Tyrimo dalyvis Nr. T5

1. Tyrimo dalyvio charakteristika

• Koks įstaigos tipas?

Specializuotas pagalbos centras.

• Kokios Jūsų pareigos įstaigoje?

Konsultantė.

2. Bendra charakteristika

• Su kokiais moterų, patyrusių smurtą poreikiais susiduriama?

Labai dažnai moterys neturi informacijos apie pagalbą teikiančias įstaigas, jos nežino kur kreiptis, visai neturi lėšų, ypač auginančios mažamečius vaikus, dėl to joms kyla sunkumų ieškant gyvenamojo ploto. Taip pat moteris neturinčias darbo reikia padrąsinti jo ieškoti ar padėti jį susirasti. Kartais paaiškėja, kad reikalinga medicininė pagalba, dažnai jos būna emociškai sukrėstos, jaučiasi bejėgės – reikia psichologo.

• Su kokiomis įstaigomis bendradarbiaujama?

Glaudžiai bendradarbiaujame su nevyriausybinių organizacijų krizių centrais, teikiančiais apnakvindinimo ar apgyvendinimo paslaugas, su socialinių paslaugų įstaigomis, policija, sveikatos priežiūros įstaigomis, juridinę pagalbą teikiančiomis institucijomis.

• Koks šio bendradarbiavimo veiksmingumas nustatant ir tenkinant pagalbos moterims patyrusioms smurtą poreikius?

Problemos sudėtingumo suvokimas, susipažinimas su kitų tarnybų teikiamomis paslaugomis ir jų ištekliais, išlaidų už paslaugas efektyvumą didinimas, nedubliuojant turimų paslaugų, kompleksinis nukentėjusiųjų poreikių tenkinimas, bendradarbiavimo galimybių plėtojimas, sprendimų, apimančių visus problemos aspektus, įgyvendinimas.

3. Esamos paslaugų infrastruktūros vertinimas

• Kokios paslaugos teikiamos?

Teikiame kompleksinę pagalbą, t.y. informavimo, konsultavimo, palaikymo, tarpininkavimo institucijose bei atstovavimo interesams, psichologinę ir teisinę pagalbą.

• Kaip vertinate paslaugų spektrą bei prieinamumą?

Nu, kad mes čia daug tų paslaugų suteikiame. Prieinamos tos paslaugos tikrai. Durys visada atviros.

• Kaip vertinate paslaugų efektyvumą?

Paslaugas galime teikti priklausomai nuo situacijos ir poreikio. Paslaugų efektyvumas priklauso nuo poreikio ir esamos moters, patyrusios smurtą, situacijos. Kuo anksčiau nustatomas poreikis, tuo būna savalaikė ir efektyvesnė pagalba. O paslaugų neefektyvumas pasireiškia tuo, jei moteris uždelsia ar tiesiog bijo viską atvirai pasipasakoti.

• Su kokiomis problemomis susiduriate teikdami paslaugas?

Pagrindinė problema – moterų patyrusių smurtą motyvacijos stoka. Dažnai jos bijo ką nors keisti. Didelė problema – apgyvendinimas, finansai. Taip pat problema - policijos pareigūnų mokymai, kurie turėtų padėti išvengti situacijų, kai smurtą patiriančiai aukai siūloma palikti namus ar užbaigti ikiteismini tyrimą susitaikymu. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo patirtis rodo, kad reikalingi mokymai policijos pareigūnams tiek bendradarbiavimo srityje tiek dėl bendravimo ir bendradarbiavimo su auka tyrimo eigoje.

4. Geros praktikos pavyzdžiai

• Kokie gerosios patirties pavyzdžiai Jūsų įstaigoje (organizuojant ir teikiant paslaugas)?

Vykdome programas, skirtas įveikti smurtą prieš moteris, organizuojame šviečiamąsias visuomenės informavimo kampanijas.

• Kokias socialines inovacijas (naujoves organizuojant ir teikiant pagalbą (paslaugas) moterims patyrusioms smurtą) esate bandę, kurios pasiteisino ir kurias tikslinga skleisti?

Na, visas išgirstas naujoves stengiamės išbandyti ir pritaikyti savo darbe, nors nelabai yra ką ir pritaikyti. Moterims, patyrusioms smurtą, turime programą „Psichoterapinė grupė moterims“, taip pat terapinė grupė moterims ir vyrams „Pykčio raiškos programa“. Manau, kad jos yra labai tikslingos ir verta jas skleisti kituose pagalbos centruose.

5. Informacijos apie įstaigą sklaida

• Kokiais informacijos kanalais visuomenė informuojama apie įstaigos veiklą?

Bendraujame su žiniasklaida: info skelbiame facebook, įstaigos puslapyje internete, dalijame įvairiausias skrajutes, lankstinukus.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016-04-21

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Socialinių technologijų fakulteto, Edukologijos ir socialinio darbo instituto, Socialinio darbo magistrantūros ištęstinių studijų studentė Donata Maskaliovienė patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA TEIKIANT PARAMĄ SMURTĄ PATYRUSIOMS MOTERIMS LIETUVOJE“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;

2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;

3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) (vardas, pavardė)

Tema „Nevyriausybinių organizacijų veikla teikiant paramą smurtą patyrusioms moterims Lietuvoje“

„The activity of Non-governmental organizations in terms of taking support for women suffering from violence”

Darbas baigtas: 2016 m. balandžio 21 d.

Donata Maskaliovienė _____

El. paštas: donatii28@gmail.com